

הישיבה המאה-ושלושים ואחת של הכנסת הראשונה

יום שני, ט' ניסן תש"י (27 מארס 1950)

ירושלים, בנין הכנסת, שעה 15.15

א. שאלות ותשובות

(2) האם אין הממשלה רואה סתירה בכך שקבעה ב"קווי היסוד לתכנית הממשלה" פרק ששי סעיף ז' — "שקידה על פיתוח משק" העבודה בכפר ובעיר ועל הר"ב חבת ההתיישבות והקואופרציה העובדת לכל צורותיהן" ?

(3) האם מוכנה הממשלה להבטיח, שתביא בקרוב לכנסת הצעות-חיקון, במגמה לחזור, לפחות, לאותם התנ"אים שנתקיימו לגבי הקואופראטיבים בימי המאנדאט הבריטי ?

(4) האם מוכן שר-האוצר להבטיח שישמשש בינתיים במלוא סמכויותיו, לפי המלצת רושם האגודות השי"תופיות, ויביא לוועדת הכספים הצעות המכוונות לפטור ממס הכנסה את הקואופראטיבים, שהכבדת-העול עליהם פוגעת בהם שלא בצדק, וסותרים את קווי-היסוד של תכנית הממשלה עצמה ?

ר' שבט תש"י—24 יאנואר 1950.

תשובת שר-האוצר א. קפלן :

התשובה לשאלתך מיום 24 ביאנואר 1950 נתעכ"בה, כי העברתיה לאנשים המטפלים בדבר, לשם קבלת חוות-דעת.

(א) אינני בטוח שהניתוחים במאמר הנוכח בשאלתה נכונים במה שנוגע להפליה לרעת הצורה השיתופית של התאגדות, והנתונים עדיין מתבררים. בכל אופן, כשאגודה שיתופית מחלקת את כל הכנסותיה בין החברים כשכר-עבודה — לא חל על האגודה לא מס הכנסה ולא מס רווחי-החברות; האגודה לא תשלם, איפוא, יותר מסים משותפות פרטית.

(ב) הכנסת החליטה אשתקד (לא לפי הצעת הממשלה) לחקן את חוק מס-הכנסה לגבי אגודות שיתופיות; אולם תיקון זה ייבנס לתקפו רק אחרי 1 באפריל 1950.

כל זמן שוועדת-הכספים לא החליטה אם להעניק פ"טורים מן המס לאיגוד הקואופראטיבי, ובאיזו מידה להע"ניקם — אין לקבוע את השפעתם של השינויים הנ"ל על המשק הקואופראטיבי.

(ג) אין, איפוא, מקום להציע תיקון נוסף בחוק, כל זמן שהשפעתו של השינוי אשתקד אינה ידועה.

(ד) לאחר ההתייעצויות המרובות שהיו עם רושם האגודות השיתופיות, אביא לאחר הפגרה לפני ועדת-הכספים הצעות מכוונות לפטור ממס-ההכנסה את האיגוד הקואופראטיבי האמיתי.

א' ניסן תש"י—19 מארס 1950.

היו"ר י. שפרינצק :

אני מתכבד לפתוח את הישיבה המאה ושלושים ואחת של הכנסת הראשונה. נשמע תחילה שאלות ותשובות.

1. ב י ת ד י נ מ ש מ ע ת י ל י ד מ ט ה
מ ש ט ר ת י ש ר א ל

תשובת שר-המשפטים לשאלתה של חבר-הכנסת ישראל ברי-הודה (נוסח מתוקן) * :

סעיף 17 לפקודת המשטרה, פרק 112 לחוקי ארץ-ישראל, מקנה לקצין-משטרה גבוה סמכות לחקור עבירות של שוטרים וסמלי-משטרה הפוגעות בסדר הטוב ובמש"מעט של חיל-המשטרה, ולהטיל עליהם את העונשים הקב"רים בסעיף זה.

סעיף 18 לפקודת-המשטרה מקנה סמכות ל"בית-דין משמעתי" לחקור האשמות נגד קציני-משטרה ולהטיל עליהם את העונשים הקבועים בסעיף זה. בית-דין משמעתי כזה מתמנה על-ידי המפקח הכללי של המשטרה; הוא מורכב מסגן המפקח הכללי, או מפקח מחוזי, בתור יושב-ראש ושני קציני-משטרה גבוהים בתור חברים. כל פסק-דין של בית-הדין המשמעתי טעון אישור המפקח הכללי של המשטרה; אם העונש שהוטל על הנאשם עולה על שלושת חדשי מאסר, טעון פסק-הדין גם אישור של שר-המשטרה.

שוטר או קצין-משטרה שהועמד לדין לפי אחד הסעי"פים האלה שבפקודת המשטרה, בין אם בא על ענשו ובין אם זוכה מהאשמה, אינו יכול להיתבע שנית על אותה עבירה בבית-משפט רגיל (סעיף 21 לפקודת החוק הפל"י, 1930).

2. מ ס י מ מ א ג ו ד ו ת ש י ת ו פ י ו ת

חבר-הכנסת אהרן ציזלינג שואל את שר-האוצר :

בהפנותי את תשומת-לב השר למאמרו של רושם האגודות השיתופיות מר ל. גרפונקל : "לשאלת המסים באגודות השיתופיות", שנתפרסם ב"שיתוף", ולחנות דעתה של המועצה הכללית לאיגוד השיתופי — הריני מתכבד לשאול :

(1) האם אין הענייניות והניתוחים המפורטים של רושם האגודות השיתופיות דיים להוכיח שתחוקת-המסים החדשה הכבידה את עול המסים על הקואופראטיבים והפלתה אותם לרעה, מצורות-לכלכלה אחרות (מפעל פרטי, שותפות וחברות) ?

(*) "דברי הכנסת", חוב' ט"ו (מושב שני), עמ' 807.

ישיבה קל"א, ט' ניסן תש"י (27 מארס 1950)

— שאילתות ותשובות (ד. הכהן, יוסף); תקציב הביניים (אפריל—יוני 1950)

— (שפרינצק, חושי, אהרנוביץ, שאג) —

לעיל נראה לי שיש צידוק בתביעתה של קרית-חיים, ויש להביא צורך זה לידי סיפוקו המלא.

כ"ז שבט תש"ז—14 פברואר 1950.

תשובת שר-האספקה והקיצוב דב יוסף:

לשאילתה בנדון הריני להשיב:

(א) הקצבת הנייר להוצאת-ספרים נעשית במרוכז ובכמות כללית, הנמסרת לידי המו"לים המאורגנים. ארגון המו"לים הוא המחליט על הקצבת הנייר להדפסת ספר זה או אחר.

(ב) לצורך הכרעה בענין הקצבת נייר לשם הוצאת ספרים על-ידי אנשים פרטיים או על-ידי מו"לים שאינם משתייכים לארגון הני"ל, קיימת ליד משרד-האספקה והקיצוב ועדה ציבורית מייצעת, שמיוצגים בה משרד-החינוך והתרבות, האוניברסיטה העברית, אגודת הסופרים והמו"לים.

(ג) כדי למנוע השהיה בהדפסת הספר להנצחת זכרם של שמונים וששת חללי קרית-חיים, נאות מנהל הסניף המחוזי של אגף הסתדרות והמלאי בחיפה להקציב לצורך זה כמות חלקית, עד שהוועדה הני"ל תדון בבקשה ותחליט את החלטתה.

(ד) כל הקצבת-נייר לצורך הדפסת ספרו של מר מרי דור לא נעשתה על-ידי משרד.

י"ח אדר תש"י—7 מארס 1950.

ב. תקציב הביניים (אפריל—יוני 1950) *

(1) דיון

שנת התקציב. עד עכשיו שמענו הדרן של שיר ושבת למשרד-האוצר. נכון שהממשלה יכולה להצביע י"ל הישגים בשנת-התקציב היוצאת, בשטח ההתיישבות, השיכון, ובמידה ידועה גם בקליטת העליה. אולם דברי שר-האוצר, בהוצאתו על תקציב-הביניים, לא היו מובנים לי. הוא ציין במיוחד שתי נקודות: שהשנה עברה בלי זעזועים יתירים וכי אנו מסיימים את מאזן ההכנסות וההוצאות בלי גרעון. דומני ששתי הנקודות האלה, ששר-האוצר ציין בסיפוק כה רב, אין לוקפן לזכות הממשלה, אלא לזכותם של אזרחי המדינה. העם היושב בציון נבחן שוב והראה את נכונותו לשאת ולסבול. רובו ככולו סובל בדומיה את משטר הצנע, שהוא אמנם נחוץ מאד, והעם גם סובל בנשאו את עול המסים הכבדים. מן הראוי לזקוף את הדבר לזכות העם כולו, וביחוד לזכות אותו חלק של המעמד הבינוני, הכורע תחת נטל המסים הכבדים. כיום צריך משרד-האוצר לחפש אחרי שמות חורשים למסים. כל השמות מכתבי הקודש ומתוך כל גנזי האוצרות שלנו — מן הספרות הישנה והחדשה — רולם נכנסים למסלול המסים. אם לא היו זעזועים יש ליקון זאת לזכות אזרחי המדינה.

והוא הדין בנקודה השניה בדברי שר-האוצר — העובדה שלא היה גרעון במאזן. גם דבר זה חשוב; אבל לזכות מי יש לזקוף זאת? וברצוני לשאול עוד: לשמחה מה זו עושה, בשעה שאנן התשלומים של המדינה הוא בכל רע? אם על-ידי סחיטת דם-התמציא ממש אפשר לאון את מאזן ההכנסות וההוצאות, היש להתפאר בכך? הרי זה דומה למי ששואלים אותו: מה מצב פרנסתך?

3. הפליה באספקת נייר לספרים
חבר-הכנסת דוד הכהן שואל את שר-האספקה והקיצוב:

אנא להשיב, מהו קנה-המידה לחלוקת נייר להוצאת ספרים?

הפנו את תשומת-לבי לעובדה, שהופעת הספר להנצחת זכרם של 86 מבני קרית-חיים, חיפה, שנפלו במלחמת-השחרור, מתעכבת בגלל סירובו של המפקח על המלאי להקציב את מכסת נייר-הספרים הדרושה להדפסת אלפיים טופס, שכל אחד מהם מכיל 350 עמוד.

לאחר שידול רב הואיל המפקח לאשר נייר-ספרים לאלף טפסים, ואילו לגבי האלף השני אישר רק נייר-עתון, שאינו מתאים לחלוטין לתכלית זו. הדבר מוזר מאד לאור העובדה, שבארץ הופיעו בחודשים האחרונים בטפסים רבים ספרים הקשורים בהנצחת זכרו של איש אחד בלבד, או במאורע מלחמתי של אחד, דוגמת ספרו של מר מרידור, המכיל 750 עמוד ונפוץ בחמשת אלפים טפסים, כלומר — צריכת נייר פי-חמישה מזו המבוקשת על-ידי קרית-חיים.

אנא להסביר, מהי סיבת ההפליה ומדוע לא יינתן ההוראה לתקין?

ידועים לי הקשיים המרובים בהשגת הנייר הדרוש לסיפוק כל הצרכים בארץ, אך לאור העובדות שצינתי

היו"ר י. שפרינצק:

עלינו לסיים את הדיון בעניני התקציב. רשומים עוד ששה נואמים. מי שיעדד עכשיו מן הישיבה לא תינתן לו אחר-כך רשות-הדיבור.

אבא חושי (מפא"י):

אני מציע להפסיק את הוויכוח, כיון שישנו שאלות רבות לסדר-היום ויערך ויכוח כללי על התקציב. כאחד הרשומים לוויכוח זה אני מציע להפסיק.

היו"ר י. שפרינצק:

היש תומכים בהצעה זו?

זלמן אהרנוביץ (מפא"י):

על כך רשאים להחליט רק הרשומים לוויכוח. מי שאינו מוותר, אין לכפותו.

היו"ר י. שפרינצק:

כיון שישנם גם מתנגדים — נמשיך בוויכוח. כל נואם רשאי לוותר על נאומו. כיון שחבר-הכנסת אלישר נעדר עכשיו מן האולם — שוב לא תינתן לו רשות-הדיבור בדיון זה.

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת אברהם-חיים שאג.

אברהם חיים שאג (החזית הדתית המאוחדת):

בדברי הנואמים בוויכוח הביניים על תקציב-הביניים, אני רואה כעין הדרן בחגיגת סיום, כשאנו עומדים בסיום

(*) „דברי הסגת“, חוב' י"ט (מושב שני).

שלה מבחינה אחת בלבד: מהו הייצור של המדינה לעומת התצרוכת.

אינני רוצה להסתיר כלל שאני שותף לשר-האוצר, המתריע לא פעם על היחס שבין הייצור והתצרוכת במש"קנו. ההתחרות עם שר-האוצר בענין זה מיותרת. אולם, אם אנו באים להעריך נכונה את פעולתה של הממשלה, עלינו לבדוק גם מה היה בידי ממשלה זו בשעה שהיא ניגשה להגשים את תכניתה. היה לנו משק מלחמתי, שעבד ברובו למען מלחמת ישראל; המשק המעורב שלנו היה בחלקו — אם לא ברובו — הרוס; אל המשק הזה חזרו אלפי חיילים שהשתחררו מהצבא, והמשק היה צריך לקלוט אותם; רבבות עולים נוהרים לחופי הארץ; הגלם הדרוש לייצור רוב המצרכים שלהם אנו זקוקים איננו נמצא בארץ. מיתו אולם שבידו מטה-קסם, שיוכל לבנות — יחד עם הגיע כל אניתי עולים — משק חקלאי מייצר, או בית-חרושת מייצר? אין איש כזה בבית הזה. אני רוצה להניח, כי אילו נמצא אדם כזה, ולו גם באופ"ר ויציה, לא היה מסתיר סוד-קסמים זה מפני הממשלה.

אני מודאג כאחרים ביחס למאזן המסחרי השלילי שלנו, אם כי לדעתי אין הוא כה שלילי כפי שמנסים לתאר אותו. אולם מר ברנשטיין צריך לדעת שמדינה עשירה קצת יותר ממדינתנו, ארצות-הברית של אמריקה, עמדה במאזן מסחרי שלילי מיום הכרת עצמאותה במאה ה-18, עד לתחילת הרבע האחרון של המאה ה-19; ניד וילאנד ואוסטראליה, בתקופה של קליטת מהגרים ופיתוח הארץ, סבלו ממאזן מסחרי שלילי. עובדות אלה ידועות לכל אדם שעיין פעם בתולדות ההתיישבות בעולם.

פרץ ברנשטיין (הציונים הכלליים):
השאלה היא באיזו מידה המאזן שלילי.

עקיבא גלובמן (מפא"י):

לכך עוד אשוב. אין מטה-קסם כזה — לא לממשלה וגם לא לציונים הכלליים; ייתכן שהוא ישנו בידי מס' לגת הפועלים המאוחדת, אך הם, במועצה מסויימת שלהם, החליטו שלא להשתמש בו; ואין הממשלה אשמה בכך.

אם נעיין במאזן שלנו נראה איוה נקודות בו אפשר לראות כשליליות ואיוה לא.

אנסה לבדוק את המאזן המסחרי של 1949, שבו המדובר. מאזן היבוא היה 87 מיליון ל"י. הפרטים שבידי מדברים על 87 מיליון ל"י בערך. אין בידי כל הפרטים עד למהה הליי האחרונות. מצרכים לצריכה — מצרכי מזון ומצרכים אחרים מהווים 32.4%; מצרכים לייצור — חמרי גלם לחרושת ומלאכה, לתעשיית מזון ולתעשיות אחרות מהווים 26.4%; חמרי גלם לחקלאות, צרכי מזון לבהמות, וחמרי גלם אחרים מהווים 32.9%; ציוד טכני, מכשירים לחרושת, מלאכה וחקלאות, מכשירים אחרים, חמרי בנין ואמצעי תחבורה מהווים 28.6%; חמרי דלק מהווים 6.1%, כ-30% מהמאזן הזה מהווים השקעות בציוד, באמצעי תחבורה וכו', כיום עוד לא ניתן לראות מלוא התועלת של ההשקעות האלה לפיתוח המשק. אנו נראה זאת בשנה הבאה, אך בשום פנים אין לומר שחלק זה במאזן הוא שלילי. אני מצטער על שאין החלק הזה במאזן תופס את מלוא המקום הראוי לו. אבל לומר שכל המאזן המסחרי (פרט ל-10 מיליון של היצוא) הוא שלילי — זה בלתי-אפשרי.

הוא עונה: ברוך השם, יש לי רוח. וממה אתה מרווה? אני מרווה מכך שאני מקבל הלוואות ומוכר חלק מרכושי.

המצב הכלכלי בארץ הולך ומתערער. חלקים של המשק הולכים ומשתתקים, וזהו למעשה איבוד חלק מהר-כוש, ושטרי המקרקעים שאנו מוציאים — הם הם הלוואות. ואם ישנם אנשים שמן הראוי להזכירם לשבת, הרי הם אורחי המדינה.

אולם, יש גבול לכל דבר. יש גבול גם לסבל שהקהל נושא בדומיה. יש לדאוג למצב הכלכלי במדינה. יש לר-אוג שלא תיהרס הכלכלה, יש לדאוג למצב המסחר.

לכן, לצערי, אינני יכול להצטרף למקהלה של שבת, הלל וזמרה למשרד-האוצר, כי לפי ידיעות שבידי יכול אני להביא הוכחות ועובדות שלא היה עידוד ליבוא הון — דבר שבאמצעותו היתה מדינתנו הקטנה והצעירה יכולה להיעשות אחת המדינות המאושרות ביותר בעולם; ולא היתה צריכה לסבול כל כך הרבה ולכרוע תחת המעמסה הכבדה הזאת.

יכול אני להוכיח בעובדות שבמקום לעודד את ההון, נקט משרד-האוצר יחס שלילי לגבי ההון הפרטי. אני מוכן להביא את העובדות לפני הבית המכובד הזה.

רצוני לעמוד על עוד נקודה, שעליה כבר עמד ד"ר כדר מתוך הרשימות שהגישו לנו; אך אני אעמוד עליה על סמך ידיעות שבידי, ביחס להפליה שבתקציב לגבי משרדים מסויימים. אני יודע כמה סבל משרד-הדתות, שתקציבו אינו מגיע אפילו לאחוז אחד מן התקציב הכללי, הנדרש לסיפוק הצרכים הדתיים של כל הדתות, בשעה שצריך היה להעביר סכומים מסעף אחד למשנהו והדבר לא ניתן.

היות ואנו דנים עתה על תקציב-ביניים למשך 3 חודשים, הייתי מציע להנהיג במדינתנו את שנת התקציב שלנו לפי התאריך העברי — מתשרי עד תשרי. אני מציע שנמשיך לאשר תקציב-ביניים עד לתודש תשרי, ונהיה גאים על התאריך העברי שלנו, שאת השימוש בו כבר הנהיגו כמה וכמה ממשרדי-הממשלה.

עקיבא גלובמן (מפא"י):

אדוני היושב-ראש חברי-הכנסת. אני מקבל ברצון את הודעת שר-האוצר, שהממשלה עושה קצת בהכנת תכניות פעולה לכמה שנים. אני מייחס חשיבות רבה להודעה זו. לאחר שנת פעולה ברובה בהישגים של הממ-שלה הזאת, מן הדין הוא שתביא לבית, לאורחי המדינה וגם לעם בגולה, תכנית פעולה הקובעת מה תהא דרך מעשיה בשטחים השונים של חיינו הכלכליים לקראת השנים הבאות. בקביעת התכנית, אני רואה את אחת הפעו-לות הדוחקות, אשר הממשלה, בתוקף ותפקידה, מצויה לעשותה. יכול הייתי להסתפק בהערה זו בלבד; כי אין בדעתי להשתתף בוויכוח הכל-שנתי שפתחו בו ראשי האופוזיציה בדיון על תקציב רבע שנתי. אולם כאחד מחברי הבית אני רואה חובה לעצמי להעיר מספר הע-רות ענייניות ולהעמיד כמה דברים על דיוקם.

חברי-הכנסת הנכבד מר ברנשטיין, שהוא לדעתי אחד הארכיאולוגים החשובים של הבית הזה בגילוי תכניות כלכליות מהמאה ה-18 וה-19, וחברי-כנסת שני, הרואה את עצמו מהפכן של הבית הזה — חברי-הכנסת מש-סנה — חברו יחדיו כדי לבדוק את פעולתה של הממ-

יותר מ-4000. אמנם אני רוצה לומר שהמצב בתעשיה מניח את הדעת. אני מודאג מאד בענין אפשרויות הקליטה בתעשיה. בוועדת-העבודה נאמר לנו שיש אפשרות אובייקטיבית שהתעשיה תקלוט בשנה הבאה כ-17 אלף פועל, באמצעות הציוד שיגיע אלינו והציוד שאפשר כבר לייצרו בארץ. אותי מעסיקה הדאגה לאספקת חמרי גלם ולאפשרויות היצוא. מדאגות אלו ישירות העבודה הגושנות הקיימות בבתי-החרושת שלנו. אני סבור ששר-האוצר יביא לפנינו תכנית פעולה, ונשמע מפי הממשלה מהי התכנית לארגון התעשיה למען העלאת הייצור והגדלת היצוא.

אני יכול לקבל ברצינות את טענתו של חבר-הכנסת סנה, המופנית נגד הממשלה, על ההפרש בין הייצור והתצרוכת. ומדוע? מי שטוען זאת, חייב להוכיח שהוא או מפלגתו דואגים להעלאת הייצור בתעשיה. מפלגתו של חבר-הכנסת סנה אינה יכולה להוכיח זאת; היא אינה יכולה לומר זאת; היא אינה יכולה לטעון זאת. עליי כן ניטלת הזכות המוסרית לטעון כלפי הממשלה בשטח הייצור.

ולסיום דברי: אני מניח, שכאשר נדון על תקציב המדינה נשוב לדון בשאלות הכלכליות הגדולות שלנו. אני נמנה עם אלה הטוענים שאין ליקויים בעבודת הממשלה; הממשלה עצמה אינה אומרת זאת. הדברים עוד יתבררו ויתלבנו.

אשר לדברי קודמי, הרב שאג, בדבר דם-התמצית, שרק על חוגי האזרחים במדינה מוטל העול: מפני הכבוד, אני אומר שאלה הם דברי הגומה. אי-אפשר לטעון שהכסף שלנו איבד את ערכו, ויחד עם זה לומר על מסים שהם דם-התמצית, שני דברים אלה אינם עולים בקנה אחד, אם הכסף איבד את ערכו — מה איכפת אם הממשלה נוטלת אותו?

השאלות העומדות לפנינו אינן שאלות של מה בכך. הממשלה, בשנה הראשונה לפעולתה, לאחר שהיה בידה משק הרוס בחלקו, נתנה את מלאו חלקה; ועל הבית — על כל אלה שתומכים בממשלה — לראות זאת. ואלה האומרים שאינם אופוזיציה עקרה, בשעה שמדובר על פעולות — עליהם לסייע בידי המדינה לעבור על התקופה הקשה הזאת העומדת לפנינו.

תופיק טובי (מק"י):

כנסת נכבדה. נאומי של שר-האוצר על הצעת התקציב שהגיש לשלושת החדשים הבאים מחייב ויכוח ודיון מסביב להצעה. שר-האוצר בסקירתו על המצב הכלכלי בארץ לא צייר לפני הכנסת את התמונה באורה הגבול. שר-האוצר רצה לשכנע את הכנסת שמדינת-ישראל הולכת בדרך הפיתוח הכלכלי; אולם למעשה אין הדבר כן.

המאזן המסחרי בישראל מעיד במידה רבה על סכנת הידרדרות המשק בארץ למדרון. היבוא לישראל בשנת 1949 הגיע ל-87.7 מיליון ל"י, ואילו היצוא הגיע רק ל-10.6 מיליון ל"י, בחלקו סחורות מוזרות בסך חצי מיליון ל"י. ההפרש העצום בין היבוא והיצוא של ישראל עולה במידה ניכרת על הגרעון של שנת 1948.

מתוך מאזן שלילי זה של המסחר בארץ אנו רואים מה צפוי למשק הארץ. כשיותר מ-51,400,000 ל"י מכספי היבוא הוצאו על סחורות מוכנות, רובן מיועדות לצריכה, כלומר קרוב ל-59% מכלל היבוא. כ-65% מכלל היצוא של הארץ, בסך של 6.5 מיליון ל"י, בא מיצוא פרי-הדרי,

פרץ ברנשטיין (הציונים הכלליים):

לא דיברתי על שלילה. דיברתי על ההפרש, וההפרש הוא הקובע.

עקיבא גלובמן (מפא"י):

מר ברנשטיין, יכול להיות בינינו חוסר הסכמה בכל הנוגע לקווי הפעולה; אבל אינני רוצה שתהיה אי-הבנה בחשבונות. אני אומר, שחשבונך, שהיות ויש 87 מיליון יבוא ו-10 מיליון יצוא, פירוש הדבר שכל היבוא, פחות 10 מיליון, הוא לרעת המשק — הוא חשבון לא נכון. על ההפרש הזה אני חולק.

פרץ ברנשטיין (הציונים הכלליים):

חוריד מההפרש 30% ותראה מה נשאר.

עקיבא גלובמן (מפא"י):

אני צריך לעשות זאת, כי בחינתך אינה בחינה אחת מן השתים — או שתוריד את העליה, וזאת אינך מציע, או שעליך להכיר כי בשנים של עליה ופיתוח הארץ עלול מאוננו להיות שלילי במשך כמה שנים. אין איש בבית הזה שיש לו הצעה קונקרטית לתיקון מוחלט של המצב. אין רצוני לומר שאין מקום לדאגה, אך אין צורך להפריה.

חבר-הכנסת סנה דיבר כאן על מצבנו הכלכלי. לא הבינו מודע עוררתי את חמתי עליי קריאת ביניים עניינית. לא נתחונתי להפריע לו. הקשבתי לו בתשומת לב; כי לאחר שהצליח במועצה מסויימת של מפלגתו להיות הנועל של ענין מסויים, הבינותי כי כאן הוא הפותח המוסמך בשם מפלגתו, והקשבתי לו קשב רב. וכאשר חבר-הכנסת סנה מסתייע במספרים ועובדות שאינם נכונים, הרי זה רק מוכיח שמשהו בקווי תכניתו הכלכלית אינו בסדר, שכן אחרת לא צריך היה להסתייע בעובדות לא נכונות. חבר-הכנסת סנה הכריז מעל הבמה הזאת, שבמשך השנה סודרו בעבודה עליידי לשכת העבודה לא יותר מ-4000 פועלים.

חנן רובין (מפ"ם):

בתעשיה.

עקיבא גלובמן (מפא"י):

הוא לא אמר שמספר זה מתייחס לתעשיה. אולם אני מוכן לקבל את התיקון שלך. אבדוק את דברי חבר-הכנסת סנה בתיקון שלך.

אין לנו סטאטיסטיקה מדוייקת על מצב התעסוקה בתעשיה שלנו. כבר הבאתי פעם לפני הכנסת את חישובי אני, ואני רוצה להביא כאן עוד מודד מסויים, והוא: תצרוכת החשמל בתעשיה. בשנת 1947 היתה צריכת החשמל 86 מיליון קו"ש; ב-1948 — 70 מיליון קו"ש; ב-1949 — 94 מיליון קו"ש. היתה עליה של 9%. אבל זה מספר לא מדוייק. יש להוריד מחישובים אלה בשלוש השנים את התצרוכת של בתי-הזיקוק ובתי-החרושת "גשר", המשתמשים בטוריבנות שלהם, וכן את התצרוכת של בתי המלאכה הערבים, שב-1949 לא עבדו כפי שעבדו ב-1947. לפיכך יוצא שבתעשיה העברית היתה התצרוכת בשנת 1947 — 68 מיליון קו"ש, ב-1948 — 62 מיליון קו"ש, ב-1949 — 85 מיליון קו"ש. היתה איפוא עליה של 25.1% בצריכת החשמל בתעשיה.

מבין החיילים המשוחררים בלבד חזרו לעבודה הרבה

הקציבה בשנה החולפת 125,000 ל"י כדי לעזור לפליטים לחזור לאדמותיהם. ברצוני לשאול מי הם אותם הפלחים הפליטים שחזרו למסלול-החיים הרגיל? הממשלה לא עשתה דבר בענין זה, ואין אנו יודעים כיצד הוצא אפילו הסכום הזה שהוא קטן כשלעצמו.

א"א פאשר להעלים את מצבו הירוד של הכפר הערבי בדברים שאמר שר-האוצר, כי סכום של 200,000 ל"י הוקצבו לפיתוח הכפר הערבי. המדיניות הכלכלית של הממשלה כלפי הכפר הערבי, שאין לקרוא לה אחרת מאשר מדיניות של דלדול, מדיניות זו היא חלק מכלל המדיניות הערבית הפנימית של הממשלה.

שר-האוצר אמר שהממשלה מעוניינת להרחיב את שטחי הפלחה בארץ, והיא מקווה שיגיעו לשני מיליון דונם. האם יודעים חברי-הכנסת כי אלפי דונמים השייכים לכפרים רבים אין הממשלה מרשה לפלחים לעבד אותם מסיבות שונות. למשל במשולש, משום שהאדמות הללו היו שטחיה-הפקר בטרם עברו לישראל; ובכמה מישובי הגליל אין הממשלה מרשה לפלחים לעבד את אדמותיהם מטעמי בטחון. תושבי הכפר סיקה במשולש יכולים לעבד רק 7000—8000 דונם, ואילו יותר מ-30,000 דונם אין השלטונות מרשים לעבד מסיבות שאינן מתקבלות על הדעת.

חברות מנצלות קיבלו לידיהן את המונופול לשיווק התוצרת של המשולש וישובי-הגליל הערביים. צעד זה גרם להידרדרות המשק של הפלח. בקיץ שעבר ירדו לטמיון הרבה טונות של תוצרת חקלאית במשולש, משום שהחברה המונופוליסטית סירבה לשווק את כל התוצרת, כדי להכריח את הפלחים למכור לה במחירים גבוהים מאד. מדיניות זו איננה רק לרעת הכפר הערבי, אלא גם לרעת משק המדינה בכלל.

עכשיו ברצוני לעמוד על התקציב הרגיל המוצע לשלושת החודשים הבאים: המסים הישירים והבלתי-ישיירים בתקציב זה מגיעים ליותר מ-57 מיליון ותצי ל"י, להוציא מסי-כסם. מסי-כרש אינו מגיע לשלוש מאות אלף ל"י, בה בשעה שרובו הגדול של מסי-הכנסה, המגיע לסכום של 2,150,000 ל"י, נגבה עליידי הממשלה מעובדים ופועלים מקבלי-שכר. המוני הפועלים ובעלי הכנסות קטנות נאנקים תחת עול המסים הישירים והבלתי-ישיירים. מסים אלה אינם מאפשרים להם קיום רמת-חיים הוגנת. מכאן שיש לשנות את מדיניות המסים.

הממשלה צריכה להגדיל את הכנסותיה עליידי הטלת מסים כבדים יותר על בעלייה-הגדולים, על הרווחים של החברות, ובעיקר של החברות הזרות. תוספת צבירת הון בבנקים בסך 20 מיליון ל"י במשך 1949, והברחה של כ-22 מיליון ל"י מחוץ-לארץ מעידים בגלוי על שכמ מי בישראל יש להטיל את המסים, ובעיקר המסים הישירים.

עליידי החוק לעידוד השקעות הון שהגיש הממשלה לא מומן לכנסת, מנעה הממשלה מן המדינה הכנסות רבות מן הרווחים של בעלייה-הון, המדיניות שהממשלה נוקטת לגבי חברות זרות, כגון חברת ים-המלח, בתיה-חוקי ותחבת-החשמל, המנצלות את אוצרות הארץ, היא מדיניות השוללת מן הארץ את אוצרותיה הטבעיים. הלאמת מפעלים אלה ודומיהם וצבירת הרווחים של החברות, לא לטובת בעלייה-הון הבריטיים, אלא לטובת העם בארץ, והיי הדבר להבטחת צרכי המדינה, לחיסול האבטלה, לקליטת העליה בממדים גדולים, ולהעלאת רמת-החיים.

דבר האפייני לארץ קולוניאלית. מאון שכוה, מבחינת הגרעון שבו ומבחינת הרכב היבוא והיצוא, מסכן מאד את עתידו של המשק בארץ.

אשר להתפתחות התעשייה בארץ, שהיא יסוד-מוסד לפיתוח המשק הכלכלי ולשגשוגו, יש כאן מקום להעביר את פעולת הממשלה תחת שבט הביקורת. אם יבוא חמרי הגלם אינו עולה על 12.5 מיליון ל"י, כלומר לא יותר מ-14% מכלל היבוא, הרי עובדה זו דיה להעיד שמצב התעשייה בארץ קופא על שמריו. העובדה שאחוז המתפרנסים סים מתעשייה ירד מ-25% למאה בשנת 1947 ל-23% למאה בסוף 1949 מוסיפה צללים לתמונה של השטח הכלכלי החשוב הזה במשק המדינה. אין ספק שחוסר חכמה ברורה מצד הממשלה מעכב את התפתחות התעשייה והרחבת הייצור התעשייתי. ולא די בזה, אלא שהמיליה האמריקאית קובע איזו תעשייה יש לפתח בארץ ואיזו תעשייה אין לפתח.

אשר למצב האבטלה, הרי התמונה שתואר לפנינו שר-האוצר אינה משקפת את המצב לאמיתו. שר-האוצר אמר שמתוך 98,000 איש שנרשמו בשנת 1949 כדורשי עבודה, נשארו בראשית שנת 1950 25,289 פועלים כמחוסרי-עבודה. למעשה אין המספרים האלה משקפים את המצב לאמיתו, ידוע כי אלפי מובטלים אינם נרשמים כלשכות-העבודה מסיבות שונות. כמדין ברור כי המספרים הרשמיים אינם כוללים את המובטלים הערבים, שיש לאמור אותם בעשרת אלפים באופן קבוע.

התמונה של המשק הכלכלי בארץ לא תהיה מושלמת, אם לא נביא בחשבון ששמונים וחמישה אלף עולים במחנות טרם קיבלו שיכון קבוע ועבודה קבועה.

מה שקוראים "הנצחון המזהיר" בהורדת אינדקס יוקר-החיים 51 נקודות נותן את אותותיו אצל אותם האנשים שהורידו ממסכורתם החזשית קרוב ל-6 ל"י. היתה זאת הורדה שאינה מתאימה ליוקר-החיים המציאותי בארץ. שיטת-הנצח שנקטה הממשלה להורדת יוקר-החיים, פירושה למעשה הנמכת רמת-החיים. לא הורדת היוקר. המשפחות הישראליות כיום (להוציא סחרי השוק השחור שהתאפשרו במידה ניכרת, ובעיקר בזמן האחרון) זקוקות מאד להרבה מצרכים חיוניים ולמוונות שאין הממשלה יכולה לספק. כמות המצרכים המוקצים ירדה בזמן האחרון במידה שמשפחות רבות נאלצות לקנות בשוק השחור, המרים את האינדקס בשיעור עצום.

בענין יוקר-החיים והורדת שכר-העובד נוקטת הממשלה מדיניות המביאה להנמכת רמת-החיים של מעמד הפועלים בארץ, למען הקל על בעלייה-הון זרים לנצל את את אוצרות-הארץ הטבעיים ואת הכוחות העמלים בעם ולהוסיף על הרווחים שלהם.

מדיניות הממשלה למלחמה ביוקר החיים ולהורדת השכר היא על חשבון מעמד הפועלים, ואילו בעלייה-הון בארץ הגדילו את הסכומים השמורים להם בבנקים במשך שנת 1949 מ-70 מיליון ל"י ל-90 מיליון ל"י, זאת אומרת, רווחים של 20 מיליון ל"י. נוסף לזה הבריתו לחוץ-לארץ בדרכים לגאליות ובלתי-לגאליות כ-22 מיליון ל"י במשך שנת 1949.

רצינו לשמוע מפי הממשלה קצת יותר על הצערים שנקטה לטיפול בבעייתם של 8000—9000 ערבים בשטח ישראל שנעקרו ממקומותיהם. רובם הם כפריים שהורחקו ממושבותיהם בזמן המלחמה. שר-האוצר אמר, שהממשלה

לא הוגש לכנסת. לא ייתכן למנוע את התקציב הזה מהכנסת, שהיא המוסד הקובע את עניני המדינה בכל השטחים הכלכליים והפוליטיים. הבאת תקציב הבטחון לאישור ועדה מסוימת היא דבר בלתי-דמוקראטי, זה עוגע בכבוד הבית; כי אפשר לדון בתקציב בישיבה סגורה ולאשר אותו. אין אנו יודעים את סעיפי התקציב הזה, אולם העתונות בחוץ-לארץ מדברת על תקציב העולה על 35 אחוז מתקציב המדינה. על-כל-פנים, הצהרותיהם של דוברי הממשלה מעידות שהם משתתפים במירון ההודינות במורח התיכון, ופירוש הדבר עליה מתמדת של תקציב-הבטחון. השתתפותה של ישראל במירון זה, שהוטל על המזרח התיכון על-ידי האימפריאליזם האנגלו-אמריקני, באה על חשבון התפתחותה הכלכלית של הארץ ופיתוחה המשקי, על חשבון רמת החיים של המוני הפועלים.

השמירה על שלומה של ישראל לא היעשה על-ידי היגררות אחרי הקונות של האימפריאליזם במזרח התיכון, המעוניין בראש וראשונה להכניע את כל המדינות האלה, ובכללן ישראל, ושכונתו לעורר מלחמה חדשה. האימפריאליזם האנגלו-אמריקני מתכוון — על-ידי כך שיאלץ את מדינות המזרח התיכון להשתתף במירון ההודינות — לכבול את כל המדינות הללו בידיה ובגר-ליהן אל מרכבתו, מרכבת האימפריאליזם. שלומה של ישראל יובטח על-ידי נקיטת מדיניות של ידידות וסחווה עם העמים הערביים — לא עם השודדים מבין השליטים על העמים הערביים; על-ידי נקיטת מדיניות חוץ שעיקרה שמירה על השלום והיציבות בעולם ובמזרח התיכון; מדיניות של אי-היגררות אחרי האימפריאליזם; מדיניות של ידידות עם מתנה השלום והחירות בעולם. שבראשו עומדות ברית-המועצות וארצות הדמוקראטיה העממית.

רק במדיניות כזאת יובטחו עצמאותה והתפתחותה הכלכלית של ישראל. רק במדיניות כזאת יובטח כושר הגנתה של מדינת-ישראל, כפי שהוכיחה מלחמת העצמאות של ישראל.

הי"ר י. שפרינצק:

נאום זה מעורר שוב את השאלה שנצטרך פעם לדון עליה, והיא — שאלת הנאומים מתוך הכתב. נאומים אלה מביאים את היושב-ראש במבוכה גדולה: הנאום נמשך כפליים מן הזמן המוקצב, ואין היושב-ראש יודע כיצד להפסיק את הנאום. נצטרך פעם לדון על נאומים מתוך הכתב, אבל בינתיים, כמובן, נמשיך.

אריה בהיר (מפא"י):

כנסת נכבדה.

קודם-כל עלי להעיר שתי הערות לתחרי-הכנסת תופיק טובי. הוא רואה את כל עניני-הפיתוח שלנו מתוך פריומה של חשדות והאשמות שהמשק שלנו משתעבד, כביכול, לארצות אנגלו-אמריקניות. אין בינינו גלגול לשון משותפת בוויכוח, מפני שאנו רואים את פיתוח ארצנו ופיתוח משקנו בעיקר מתוך פריומה של קיבוץ גלויות, דבר שאינו נוגע למפלגתו של תופיק טובי. על-כן אין בי מצע משותף בינינו גם בוויכוח הכלכלי, כשם שאין בינו מצע משותף בוויכוח ציוני-פוליטי.

ואשר לעניני הבטחון שנגע בהם חברי-הכנסת תופיק טובי — הרי בינתיים עלינו להתחשב באלה השולטים היום במדינות ערב. כמו בעבר נדאג גם בעתיד, שמדינתנו

במקום ליהנות מן האוצרות הטבעיים של הארץ ולגייסם לטובת המדינה, במקום להפחית את הרווחים של בעלי-ההון הגדולים ולהטיל מסים על הרווחים האלה, במקום להלאים את היבוא הגדול ולמנוע רווחים מסוחרים גדולים וספסרים — במקום כל זה אנו רואים שהממשלה נוטה יותר ויותר לבקש עזרה מבעלי-הון אימפריאליסטיים. דבר זה לא רק שהוא מכון את משק הארץ לפי התכנית הכלכלית של מדינות זרות ובעיקר אמריקה, לא רק שהוא הופך את ארצנו לשוק הסחורות האמריקאיות, אלא יותר מזה — הוא רותם יותר ויותר את ארצנו במרכבה של האימפריאליזם האמריקני.

אומר כמה מלים על ההוצאות בתקציב הרגיל: ברצוני לציין כי הסעיפים הנוגעים לשכרם של עובדי המדינה בתקציב המוצע של המשרדים השונים, אינם מבטיחים שיפור בשכרם של העובדים. נקח לדוגמה את פקידי מחלקות הנואר, הטלגרף והטלפון, מסילות הברזל ונמל חיפה, שמספרם מגיע ל-4,477 איש. נמצא שהממוצע של משכורתו החדשה של הפקיד או הפועל במחלקות אלו אינו עולה על 42 ל"י. יש לשים לב לכך שחשבון זה כולל את הפקידים הגבוהים בעלי המשכורות הגבוהות. מספרים אלה מתאימים לגבי כל המחלקות שהעובדים בהן סובלים משכר ירוד. מחובת הממשלה היה להקציב סכומים גדולים יותר לשכר הפקידים והפועלים בכל המחלקות.

מן הראוי להגדיל את הקצבות משרדי החינוך והבריאות, כדי שיוכלו למלא את החובות המוטלות עליהם. ביצוע חוק חינוך-חובה לגבי כל התושבים מצריך הגדלת ההקצבות למשרד-החינוך. יש לבקר קשות הקצבת כך 27,500 לירות בלבד, כלומר 4.8% מתקציב החינוך, לצרכי החינוך הערבי. הקצבת סכום זה מוכיחה שהממשלה הניחה הנחה גמורה את עניני חינוך התלמידים הערבים. הממשלה אינה מטפלת ביותר מאשר מחצית התלמידים הערביים שזכותם לקבל חינוך חנם.

כמו כן יש להגדיל את הקצבות משרד-הבריאות, כדי שיוכל למלא את צרכי כל התושבים. המחסור המתמיד בבתי-חולים ומרכזי-בריאות מחייב להגדיל את ההקצבות האלה. התנאים הגרועים של השירותים ההיגייניים בין התושבים הערביים, ובפרט בכפר הערבי, מגדילים את הצורך בתוספת הקצבות זו. הקצבת סך 6000 לירות בלבד, מתקציב של 862,500 לירות, למרכזי-הבריאות הערביים מוכיחה ברורות את מידת ההנחה בדאגה לבריאותם של התושבים הערביים. יש עשרות כפרים ערביים שאין רופא מבקר בהם כלל; משרד-הבריאות אינו מתעניין במחלות מידבקות שהתפשטו בין האזרחים הערבים; ודבר זה אפשר היה למנוע.

הערה אחרונה בענין תקציב הפיתוח לחקופת שלושת החודשים הבאים: האבטלה הנפוצה בארץ מחייבת הגדלת ההקצבות לביצוע עבודות ציבוריות. סך של מיליון וחצי לירות כלהותאם לעיריות מצב זה עשוי להקל את מצב האבטלה המחמיר יותר ויותר.

אייכלתה של הממשלה לפתור את שאלת האבטלה, למרות כל טענותיה. מביאה אותנו לידי דרישה להקציב סכומים לתמיכה בפועלים המובטלים. היינו רוצים שכספים אלה יופנו לעבודות המכוונות לפתרון שאלת האבטלה; אולם מדיניות הממשלה כפי שהיא עתה, לא תצליח לפתור מיסודה את שאלת האבטלה, ולכן מן ההכרח לקבוע תקציב לסיוע.

בסיום דברי ברצוני להצביע על תקציב-הבטחון אשר

בשנה שעברה, בשעת הוויכוח על התקציב, חיויתי את דעתי שעל הממשלה להביא לפנינו תכנית פיתוח שתכלול את כל ענפי המשק בארץ. במשך השנה הזאת לא הייתה שהות בידי הממשלה לעסוק בכך, אבל לשמחתנו אנו שומעים בזמן האחרון על פעולה רצינית הנעשית במשרדי ממשלה לשם הכנת "תכנית ארבע השנים" שלנו.

משרד החקלאות כבר הביא לפני המועצה החקלאית הממשלתית את "תכנית ארבע השנים" לפיתוח החקלאות בארץ, לשם סיפוק מאכסימאלי של מצרכי המזון לאוכלוסייה הגדלה והולכת. מגיעות אלינו ידיעות שוועדה בין-משרדית מכינה תכנית פיתוח כוללת ומקיפה לתקציב הפיתוח לשנה הבאה, יש לברך את הממשלה על כך ולבקש ממנה, שתרחיב לעתיד את התכנון ובעיקר את פעולת הביצוע. בענין זה אין המצב מניח את הדעת. שר האוצר אמר לנו, שמתקצבות תכנית הפיתוח בסך 55 מיליון ל"י ומהקצבות נוספות בסך קרוב ל-10 מיליון ל"י שאושרו עליידי ועדת הכספים למטרות פיתוח בשנה החולפת, הוצאו בסך הכל 36 מיליון ל"י. אני מבין בחשך בון, שאנו התחלנו לברר את פרטי תקציבי הפיתוח רק בתחילת חודש אוגוסט, ואחר-כך באו חדשי החורף, שהביאו ביצוע העבודות. אבל לקראת השנה הבאה עלינו להוציא לפועל עבודות פיתוח בערך בסך 80 — 100 מיליון ל"י. הסך הזה כולל את עודף הסכומים המאושרים ואת תקציבי הפיתוח שנאשרו עוד השנה. אני מקווה שתקציב השנה לא יהיה קטן יותר מזה שבשנה שעברה, ואולי יהיה גם גדול יותר. לדעתי צריך התקציב להיות גדול יותר, ולשם ביצוע עבודות בסכום גדול כל-כך עלינו להכין כלי-ביצוע במידה גדולה יותר מאלה המצויים בשרותנו.

חבר הכנסת גרנות שאל שאלה חמורה. הוא טען שתקציבי הפיתוח שלנו מקציב את רוב הקצבותיו לשיכון ולעבודות ציבוריות, ולא להרחבת הייצור. הוא מלא דאגה על כך שאיננו מחזיקים את הייצור. אני שותף לדאגתו זו, אבל אני חושש שמסקנותיו שונות הן. מסקנתי היא, שעלינו להגדיל את תקציבי הפיתוח כדי שנוכל להעלות את אחוז ההשקעות, לשם הרחבת הייצור בחקלאות ובתעשייה, מפני שאין לנו כל אפשרות לצמצם את ההשקעות בשיכון ובעבודות ציבוריות נוכח גל העליה הנמשך והולך, הגובר והולך.

חבר הכנסת גרנות הזהיר אותנו ואמר, שאנו נתפסים לאשליה מסוכנת, שהמדינה היא כל יכולה. ואין זה נכון. מובן, הוא צודק: אין המדינה כל יכולה. אבל מדינתנו הצעירה עדיין ניצלה את כל אפשרויותיה הכלכליות, הכספיות והארגוניות לשם הרחבת מתוכננת של כלכלתנו ולשם הרחבת הייצור.

שר האוצר אמר לנו, כי השנה עמדנו בפרץ. אני בטוח שאם נלך בדרך של יתר אינציטיבה מצד כל חוגי הישוב, של יתר קואופרציה בין ההסתדרות, בעלי התעשייה והמדינה, של יתר מתח בביצוע התכנית הכלכלית, ולא נפטר בהוצאת התקציב המאושר לשם הריסת ענפי המשק — נצליח יותר.

בסיכום דברי אני רוצה לומר: אחרי הפגרה יהיה עלינו לאשר את התקציב הגדול ואת תקציב הפיתוח, והוויכוח כאן היה רק ויכוח מוקדם. אני מקווה ששר האוצר ישים לבו להעדרות ולהעדרות חברי, כשיביא את התקציב לפני הוועדה. עלינו לדאוג לכך, שבשנה הבאה נוכל להתברך לא רק בתקציב מאוון ובתקציבי פיתוח

הכול להתגונן מפני כל מתקף ומפני כל סכנה האורבת לה ולא תסמוך אלא על כוחה היא.

אעבור לענין התקציב. כשהביא לפנינו שר האוצר בפעם הראשונה לפני שנה את תקציב מדינת ישראל לשנה שלמה, ראינו בכך הישג גדול. ועכשיו, בסוף שנת התקציב עלינו לציין בסיפוק את הודעת שר האוצר, שהכנסות המשווערות בראשית השנה נתמלאו כולן, ואולי גם יעלו קצת על המשוער. עובדה משמחת זו חשובה מאד, ובעיקר בשביל כלכלתנו הצעירה.

לפני שנה עמד על הבמה הזאת שר האוצר של ממשלת הצללים של ידידנו ממפים, חבר הכנסת מ. סנה, וגם הפעם הופיע וגאם את נאומו על התקציב. אבל בשנה שעברה היה הרבה יותר תקפיני מאשר השנה. כשאני מעיין וכשני בדבריו, בדברי הכנסת, אני רואה, לשמחתי, שרוב נבואותיו השחורות ורוב הפחדים שהטיל עלינו לא נתקיימו. עלי לציין מתוך סיפוק שישנם גם תהליכים חיוביים סמויים מן העין בכלכלתנו ההולכת ומתרחבת, תהליכים של הרחבת הייצור והתעסוקה שלנו. אני מצין מתוך סיפוק, שהממשלה הזאת הקציבה במשך שנה זו כספים מתקציב הפיתוח להקמת חמישים אלף, ואולי ששים אלף חדשים נוספים לקליטת העולים ולישיכון הוותיקים חברי ההסתדרות ומשכבות עממיות, מזה כ-7200 חדר בהתיישבות הקיימת. 17,000 יחידות משק חקלאיות חדשות. עובדות מעטות אלו מוכיחות שכל הנבואות השחורות של ידידנו מן האופוזיציה מכל קצות הבית הזה, היו "קצת" מוגזמות.

בתכנון שלנו לקראת השנה הבאה עלינו להביא בחשבון עליה של 250 אלף יהודים, כפי שהיה בשנה הקודמת, ולא של 150 אלף, כפי שתכננה הסוכנות היהודית בתחילת השנה.

אשר לתקציב הבטחון — אני מניח שאנו צריכים באופן דרגתי להגיע לידי כך, שכל תקציב הבטחון או רובו יכלול בתקציבנו הרגיל. על-כיל פנים, לקראת השנה הבאה עלינו להגדיל את סכום ההקצבה לצרכי הבטחון במסגרת התקציב הרגיל. עלינו לדאוג לקימוצם במנגנון הממשלתי. אבל יחד עם זה אני רוצה להזהיר, שלא נצמצם את המנגנון של אותם משרדי ממשלה השוקדים על הרחבת תהליכי המשק — כמחלקת העבודות הציבוריות, מחלקת התכנון, משרד החקלאות ומשרד האוצר, שעליו לדאוג להרחבת משק המסים שלנו ולהסדרתו, דבר שצריך להדאג אותו הוא המחסור בפקידים בעלי קואליפיקציות גבוהות, ועלינו למנוע התפטרות פקידים מוכשרים הדרושים למדינה ולניהול משק.

אשר לתקציב הפיתוח: הבעיה העיקרית בתכנית הפיתוח היא התכנון. בשנה שעברה הובא בפעם הראשונה לפני הכנסת תקציב הפיתוח, אבל עדיין לא הייתה לנו תכנית פיתוח. לא רק לארבע שנים, כי אם אפילו לשנה אחת. מסרנו את ההחלטות על חלוקת תקציבי הפיתוח לוועדת הכספים. אין לראות את הסיפור הזה כמוצדק לעתיד לבוא. אין ועדת הכספים יכולה להתחיל בביצוע בעיות הפיתוח מבחינת תכנית הפיתוח הכלכלי. אין שעתה פנויה לכך ואין זה גם בתחום סמכותה ופעולתה.

תכנית הפיתוח צריכה לדאוג לשני דברים: לתעסוקה מלאה ולהרחבת ענפי המשק. לדעתי עלינו להקים ועדה משותפת בין חברי ועדת הכלכלה וועדת העבודה לשם בירור תכנית הפיתוח, שתביא לוועדת הכספים את הצעות תקציבי הפיתוח רק לאישור כספי.

ישיבה קל"א, ט' ניסן תש"י (27 מארס 1950)
— תקציב הביניים (אפריל—יוני 1950) (בהיר, אלישר, חושי) —

בשנת 1927 הכריזה אנגליה על חכנית בנין של מאתיים וחמשים אלף דירות. אולם לא עלה בידה לבנות אלא רק ששים אלף בנינים. אלה הן התוצאות של תכנון ממלכתי במדינה אדירה כאנגליה. אנו החלטנו לקצץ במו ידיו בכל יומה פרסית. האיוון בתקציב שלנו, כפי שמתארו ש"האוצר, לא הוא הקובע, אם לאחר שאנו מכניסים את ההכנסה ומוציאים את ההוצאה יש לנו גרעון של מיליונים על גבי מיליונים בתוך התקציב, אף על פי שהחשבון מתאון מבחינת הספרות, הרי צריכה עובדה זו לעורר דאגה חמורה מאד, כפי שקבע חברי הכנסת גרנות, שאינו חשוד כלל וכלל על התנגדות לממשלה.

אנו עומדים בפני בעיות כה קשות, שעלינו לשאול את עצמנו אם נוכל להמשיך בדרך שאנו הולכים בה. יש מי שמאמין — ונדמה לי שבאוצר טרם הגיעו לאמונה אחרת — שהישוב יוכל בכוחותיו הוא למשוך בעול כל הצרכים של מדינתו.

אנו חוסמים במו ידיו את הדרך להשקעת הון זר בארץ, ובלי הון זר יהודי ולא־יהודי — על אף כל ההכרזות של חברה הכנסת טובי וחבריו על אימפריאליזם או אנטי־אימפריאליזם — אין כל תקווה שנוכל להתגבר על הקשיים שאנו עומדים בפניהם. וסוד הסודות של ההצ' לחה הוא: להמיעט בתכנון הכובל את הידים ולהרבות בעידוד היוזמה הפרטית. "יצר לב האדם רע מנעוריו", וכשהוא זקוק למשהו הוא משתדל להשיגו. במקום מלב חמה בשוק השחור, עד כדי חיפושים בפחי האשפה, מוטב שנדאג למלאי גדול יותר. יש למצוא את הדרך למשיכת הון מחוץ־לארץ, לפתח את היוזמה הפרטית; ואל יחשבו הפקידים, שידעיותיהם עולות על ידיעותיהם של בעלי־התעשייה העוסקים בעבודה זו עשרות בשנים ויודעים אותה היטב. אל יחשוב כל שר, שהמומחה שלו יודע מה דרוש למסחר, מה דרוש לחקלאות ולכל אותם הענינים שאנו כה זקוקים להם.

כמעט שהמתנו את הרצון ליצירה. כל פתיון לעבודה מוגברת הולך ונעלם מן האופק שלנו — בעוד שבכל הארצות מוצאים מאמצים להגביר את הרצון המעורר וה מעודד לפעול, לעבוד וליוצר למען הכלל ולמען הפרט, לבנות ולהיבנות. מי יתן ובשעה שתבוא הצעת התקציב הכללי לשנת 1950/51 נמצא בה מידה גדולה יותר של ליברליות.

אבא חושי (מפא"י):

כנסת נכבדה, יש חסרון לחיכות זה על התקציב החלקי, כיון שאי אפשר לפרוש את כל היריעה כשמת וזכרים רק על תקציב הביניים. כאשר הקשבתי לכל דברי המתווכחים, נתקבל רושם מושג מאד. האם ימצא מי שיכחיש, שבתוך שנות־התקציב זו יש לנו אפשרות לצניח כמה וכמה הישגים שאין לזלזל בהם כלל וכלל? כך, למשל, ירד האינדקס ב־14%; מספר מחוסרי־העבודה ירד והחששות וההבאות השחורות לגבי האבטלה לא נתאמתו; בחקלאות הוכפל השטח המעובד; בשטח הצי המסחרי חל גידול פנומנאלי — מאניה אחת של 3,500 טונות לעשרים אניות המגיעות לשבעים עד שמונים אלף טונות. אפשר למנות עוד כמה וכמה הישגים רציניים בשטח הכלכלה, ומדוע נתעלם מהם?

אנשי האופוזיציה אומרים, שכל ההצלחות וההישגים באו לנו שלא בזכות הממשלה. אם התקציב השוטף התיאון, הרי הם שהביאו לידי כך; אם לא גדלה האבטלה,

גדול, אלא גם בארגון יעיל יותר וביכולת גדולה יותר של ביצוע.

אליהו אלישר (הספרדים):

כנסת נכבדה, אין אנו שוללים אך ורק מתוך תענוג שבשלילה ואינני נמנה עם אלה המתקנאים קנאה יתרה בשר־האוצר. תפקיד קשה, מסובך ומדאיג נפל בחלקו ואני יודע עד כמה תפקיד זה הוא קשה, בהתחשב עם הצרכים הגדולים של מדינתנו. לדוגמה אביא את הבעיה הקשה, שכולנו עומדים בפניה ובפני הסכנות הכרוכות בה — עליית יהודי עיראק. זוהי בעיה, שלפתרונה יידרשו מאמצים עצומים מן הישוב ומן העם בגולה, ולוואי שנדע להתגבר עליה.

ברצוני לומר כמה מלים — לא על המספרים שב־תקציב, כי על כך נדון כשנזכה לאחר הפגרה לקבל את התקציב המלא. אולם יש לי עכשיו הרושם, שמשוה אינו בסדר בתקציבנו. אף־על־פי שאינני מתנגד לתכנון כלל וכלל, יש לי הרושם שתכניתה המרכזית של ממשלתנו, כפי שהיא משתקפת בכל חיינו וגם בתוך תקציבנו היא — להחזיר את הסוציאליזם במשק המדינה, בלי להשתמש במלה זו, ולתת לקהל חלקים חלקים של פרוגרמה סוציאליסטית, בלי להדביק עליה את השם המפורש: סוציאליזם. כך, כנראה, הולכת וחודרת שיטת הסוציאליזם בכל חיינו ומקוים להרדים את הציבור עד בוא הרגע המתאים להכרזות נאותות.

בהדרגה מכניסים את המשק הישראלי לסוציאליזציה מלאה על־ידי תכנון מדומה בכל שטחי החיים: בחקלאות, בתעשייה, במסחר וכיוצא באלה. פקידים ממשלתיים בלתי־מנוסים קובעים את מידת הייצור; מעניקים זכות קדימה, אספקת חמרי גלם, אשראי, והגענו כבר לממדים כאלה, שמשדר־הקיצוב והאספקה בארמון הירושלמי מעסיק אלף וחמש־מאות פקידים, ועוד ידו נטויה.

לאמיתו של דבר אין אצלנו תכנון ראצינאלי, כי חסרים לנו עדיין האנשים המומחים לתכנון בממדים ממלכתיים. אך בינתיים הולך ומשתלט הוד מעלתו הפקיד על הכל. על אף הכרזותיו של שר־הקיצוב והאספקה אין הייצור מתקדם, המחירים עולים והמסים מעיקים, ומחוסרי־העבודה הולכים ומתרבים.

חבר־הכנסת גלובמן, הארכיאולוג, דיבר על גיר זילנד ועל מקומות אחרים, וציון עד כמה יעיל שם התכנון. אצלנו כבר נשתרשה ההכרה שאנגליה צריכה לשמש נר לרגלנו בכל צעדיה המשקיים. ברצוני להראות לכם עד כמה נכשל התכנון באנגליה. נקח בתור דוגמה את הפחם. מיום שמכרות־הפחם הולאמו, בסוף שנת 1948, ייצרה אנגליה 7 מיליון טונות פחם מלחמה, על אף ההוצאות למכירת פחם הפחם, בסך של מאה־ושבעים מיליון דולאר, שהוצאה הממשלה לאחר הלאמת המכרות. ההלאמה אינה מספקת תעסוקה מלאה לפועלים, הבעלים החדשים של המכרות, שהרי שמונים־ארבעה אלף פועלים, בממוצע, אינם מופיעים לעבודה במכרות מדי יום ביומו.

אביא דוגמה מן אותו שטח, המטריד אותנו עכשיו ביותר, הוא שטח הבניה. כל ההכרזות על בניה מתוכננת באנגליה נכשלו. על אף הבזבוז בכספים לא הצליחה ממשלת אנגליה לבנות יותר מאתיים־ושלושים אלף בתים, לעומת שלוש־מאות ושישים־ארבעה אלף בתים שנבנו במשך כל שנה בשתי השנים שלפני המלחמה.

שמעתי כאן כמה וכמה דברים מדאגים. אני רוצה לשאול את חבר הכנסת בדר, אם הוא מאמין באמת במה שאמר בשעה שפנה בהתרגשות לממשלה וביקש שתתן ליהודים „לפחות אותן האפשרויות שניתנו להם עלידי הממשלות האנטישמיות ביותר בחוץ-לארץ“. האם דיבור כזה צריך להישמע בכנסת הראשונה לישראל בשנת 1950? האומנם רוצה ד"ר בדר שיהודים ימשיכו לעסוק פה במה שעסקו בחוץ-לארץ? האומנם רוצה הוא בטרנס-פלאנטאציה של הגולה במובן הכלכלי? האומנם זהו אידיאל המדינה שלו? נשמעים כאן מפעם לפעם, ולא רק מפי אנשי האופוזיציה מצד ימין, אלא גם מחלק מן המשתתפים בקואליציה, דיבורים מוזיקים כאלה. כך למשל שמענו מפי חבר הכנסת הנכבד מאד, הרב שאג, על שהגענו במסים לידי מציצת דם התמצית מן האזורה, ועל כן אין כבר אפשרות, כביכול, לנשום בארץ. אין מקום לדבריו של חבר הכנסת אלישר. הדברים האלה מדאגים עד למאד, ביחוד נוכח התפקידים שעלינו עוד למלאותם. היתה תכנית לעליית מאה-ושמונים אלף יהודים בשנה זו, והנה בא ענין עיראק ולוואי שיתגשם לפי תקוותינו, וכל החשבון הזה כבר בטל. כי מספר העולים יגדל בעוד מאה אלף. ומי שרוצה באמת לא לשים כל הגבלה על העליה — מוכרח להגביל את עצמו בהרבה דברים, ואני רוצה לומר, אפילו בדיבורים בכנסת, מתוך אחריות.

ועתה אני רוצה לומר את הערותי לתקציב זה. אני רוצה להעלות הצעה בפני שר-האוצר, שיביאנה בחשבון, בעיקר לגבי התקציב הכללי, ברצוני להציע הצעה „מסר כנת“ למדי — לקצץ במנגנון ב־10%. ואיני רוצה לקבוע ולומר שישנם פקידים מיותרים, אף כי פה ושם אני רואה כפילות. אני יודע, למשל, שעל יד שער הנמל, עומדים במקום שוטר אחד — ארבעה, מכמה מחלקות. אני יודע, שקנאת מחלקות אינה מרבה קיצוצים, אלא להיפך. אני יודע שאפשר לעשות קיצוצים רבים בנמל, אם נצליח לאחד את מחלקת המכס עם מחלקת התחבורה. אפשר להקטין במקום ההוא את מספר הפקידים בלמעלה מעשרה אחוזים.

אני רוצה לומר, שצריך לקמץ בהוצאות המנגנון במיליון ל"ב. במיליון לירות אלו אפשר ליישב אלף נפש, ואולי אפילו אלף ומהאיים; במיליון לירות אפשר לקנות 4 אניות. צריך לקצץ מכמה סיבות. פה התמרמר מישו על כך, שחברה-הכנסת פרץ נפתלי דיבר על דברים קטנים, ואני מרשה לעצמי לדבר גם על קימוץ בנייר נוסף, על הקימוץ במנגנון. לא יזיק לקמץ בנייר גם בכנסת. השולח נות הללו עם השפע הזה של נייר מעידים עד כמה אפשר לקמץ. קימוץ זה בפקידות ובניירות הוא ענין של עשירות אלפי לירות, של מאות אלפי לירות ואולי של מיליונים. הקימוץ הזה נחזק לנו גם למען ישמש דוגמה ויחנך את הציבור.

לבסוף ברצוני לומר עוד דבר לידידי מבין הערבים. דיבר כאן חבר הכנסת ג'רג'ור, והקשבתי לו בענין רב; אחריו דיבר היום גם חבר הכנסת תומיק טובי, ואני רוצה לומר: אני מצוי קצת אצל עניני הערבים בארץ, ועל יסוד ידיעות ברצוני לקבוע שמצבם של הכפרים הערבים בארץ טוב יותר משהיה אי-פעם בתולדות הארץ הזאת; ברצוני לקבוע שמצבם הכלכלי של הפועלים הערבים, העובדים, טוב יותר משהיה אי-פעם בתולדותיהם; ברצוני לקבוע שאחוז המובטלים הערבים קטן יותר מאחוז המובטלים היהודים; ברצוני לקבוע, כי מצבם של הפליטים הערבים בארץ — הוא טוב יותר לאין ערוך ממצבם של הפליטים

אם החקלאות הכפילה את השטח המעובד, אם ישנו צי — תמיד נמצא מי שיש לזקוף זאת לזכותו, ורק לא לזכות הממשלה.

לא אכחיש, שאני שותף לאלה המביעים דאגה ביחס למצבנו הכלכלי; אני שותף לאלה הדואגים לדיספר-פורציה שבין הצריכה לבין הייצור, ולדיספרפורציה הקיימת בין האפשרויות המצויות בארץ לבין אלה שהצלחנו לנצל. אולם יש כמה שאלות שברצוני לשאול ביחוד את חוגי הימין, את אנשי היוזמה הפרטית ואת אלה הנלחמים כל כך לחופש היוזמה. קודם כל אשאל את חבר הכנסת אלישר: האם מכלול אתה את העדות, שאותן אתה מייצג כאן כביכול? האם מבני עדות המזרח באים אנשים עשירים? ראינו את התימנים, את עולי בולגריה, מארוק, טונים ואלג'יר ומהר נראה את עולי עיראק; אלה הם אנשי עבודה, פועלים, אם מרצונם ואם על כרחם.

איני יודע מי הוא המדבר בשם היוזמה. אני מכיר אדם אחד בארץ, בעל יוזמה פרטית לדוגמה, עובד בן-עמי שמו, והוא חבר במפלגתו של ד"ר ברנשטיין, הוא בעל יוזמה פרטית, ויש שמה שהוא עושה אין הוא עושה בשם מפלגתו. הוא נסע לארצות חוץ כדי לארגן בעלי-תעשייה וסתם יהודים שיבנו בארץ, והוא מביא אותם לכאן. מבחינת עבודת איש יחיד, הרי הוא עושה גדולות. והוא שגילה דעתו בפומבי, לאחר ביקוריו בארצות אחרות, שלא הפיק קוח, לא שר-האספקה והקיצוב, לא שר-האוצר ולא המסים, כי אם גורמים אחרים מעכבים את בעלי-ההון מלבוא לארץ כדי להשקיע את הונם כאן — גורמים של אדישות, של „אהבתי את אדוני“ ושל אי-ידיעת המצב לאמיתו. הדיבורים של כמה וכמה מאנשי היוזמה הפרטית, כביכול, מוזיקים ליוזמה הפרטית יותר משהם מועילים לה.

רבותי הנכבדים, בזמן האחרון אנו עדים לחופעה מעניינת מאד בארץ-ישראל. פעם היו השביתות נחשבות לדבר של טריפה ופסול, והנה עכשיו: מי שובת ומי מרבה לשבות? בעלי המסעדות, בעלי בתי-החרושת לנעלים, בעלי נגריית ואפילו בעלי הבתים עורכים הפגנות. נגד מה? — נגד הארנונה. איני זוכר את עירונתה ואת התלהבותם של בעלי הבתים לערוך הפגנות כאשר גזרו עלינו גזירות על העליה או על הקרקעות. או הסכימו בטובם שהפועלים ילכו להפגין, ייאסרו וייפצעו.

אליהו אלישר (הספרדים):

כולנו השתתפנו בהפגנות!

אבא חושי (מפא"י):

את בעלי הבתים לא ראיתי נלהבים כל כך באותה תקופה.

רציתי לומר שהדיבורים האלה על הגבלת היוזמה הפרטית הם חסי שחר ויסוד. בטרם החלטנו על חוק עידוד השקעות הון, עשתה הממשלה, לדעתי, כמיטב יכלתה למשיכת הון לארץ, וההון גם הגיע לכאן. בשנתיים אלה של קיום המדינה הושקעו בארץ עשרות מיליונים לירות. כאשר ההון היהודי בא לארץ הוא מתחרב — ואני יודע, שאת אשר אומר עכשיו תפרשו פירוש אחר ושונה מכוונתי — עם סוללי-בונה „האהוב“ עליכם כל-כך, עובדה זו מראה, שבמקום שקיים הון ממש, ולא תאבון להון בלבד, ובמקום שקיימת הבנה לעבודת הון, שם נמצאת גם הבנה לכווח יוזמתו של ההון יחד עם היוזמה השיתופית וכווח הביצוע השיתופי, ומשום כך הוא מתחרב עמו.

הרבה שגיאות מיותרות בטיפול באזרחים אלה; אני יודע, מה צריך, מה הכרחי ומה דורש תיקון בזמן הקרוב ביותר. אבל רבותי הנכבדים, הדואגים לערבים — תדארגנו להם באמת, קודם כל עליידי כך שתדברו את האמת.

(2) תשובת שר-האוצר

מאד. אנו התחלנו לטפל בסידורם יותר משמטפלים בהם בארצות הערביות.

הייתי מבקש מתבריי-הכנסת היהודים והערבים כאן, ולכל הפחות מחלק מהם, שיעזרו לנו בזה ולא יפריעו לנו. ישנן הפרעות בפעולתנו שלא ליישב את הפליטים, וההפרעות הן דוקא מצד ערבים מסויימים, כדי להגדיל את המבוכה ולהרבות קשיים.

כל המספרים שהובאו כאן על בריחת הון לחוץ-לארץ הם מספרים פאנטאסטיים; פעם היו קוראים לזה פאנטאסיה מזרחית טובה. אינני רוצה לומר, שאין הב"ח רחם הון, ובשעת הדיונים שלנו אולי עוד אקדיש לזה כמה משפטים, אך מי שאמר, שמהארץ הוברח הון בסכום של 42 מיליון ל"י — איננו מבין, איננו יודע, ואיננו רוצה לדעת את המצב הכספי בארץ. הוא איננו יודע מהו מחזור הכספים ומחזור האמצעים הנמצאים בארץ. אני אצטער מאד, אם ההברחה היא בהיקף של 10% מן הסכום הנ"ל, ואנו נצטרך לאחוז באמצעים נגד הברחה זו. אך מה שסופר כאן אינו בא אלא להגדיל את המבוכה, ולא רק בארץ, אלא גם בחוץ-לארץ. ליצור רושם שהארץ עומדת לפני תהום, גם חברי-הכנסת ד"ר בדר שרצה להסביר את הגדרת האינפלציה מסר, שהיקף האשראי גדל בשנה הזאת ב-35 מיליון. גם הוא לקוי בהגזמה. נכון שהפקדונות בבנקים קימו ובמסדות אשראי קואופרטיביים גדלו ב-30 מיליון ל"י בשנת 1949, אך רק חלקם של האמצעים הללו הלך להתרחבת האשראי. וכשאנחנו בכנסת את הגידול הזה, אביא מספרים המוכיחים, שרוב הפקדונות האלה שייכים לאנשים "קטנים", עד לגובה של 1,000 ל"י. אנו נסיק את המסקנות כשנדיבר על כך. קודם צריך לדעת את העובדות, ואחר כך להסיק את המסקנות.

והערתי האחרונה: אינני מבין את כוונת כמה חברי-הכנסת בוויכוח אתי על אופטימיות או פסימיות. חלק מהם טוען, שאני מתאר תמונה ורודה יותר מדי, וחלק אחר, שאני מתאר תמונה שחורה יותר מדי. לאלה החושבים שאני מתאר תמונה ורודה יותר מדי רצוני לומר, שהממשלה יודעת היטב את כל הסכנות הנש"פ קשות לנו בדרךנו ואין צורך לבמד אותנו פרק נוסף בחרדה לעתיד. השתדלתי לתת ביטוי לחרדה זו ועוד אשוב לנושא זה בדיון מפורט יותר כשארצה על היבוא ועל היצוא, וגם על מאזן התשלומים. מן הדברים הללו יש להסיק מסקנות, אך רבים מאלה המאשימים אותי בחוסר חרדה משלים את עצמם, כשהם מציעים את התרופות שלהם ורוצים להקים כאן "גן-עדן של שו"טים". ולאלה המאשימים אותי בהשחרה יתירה רצוני לומר, שהעניינים הם שחורים למדי ואין צורך בהגזמה. אך אני חוזר ואומר מתוך אמונה שלמה, שהמציאות מתאימה לתיאור שניסיתי לתאר: סכנות גדולות אור-בות לנו בדרךנו ובכל זאת התקדמנו על אף כל הנבון אות השחורות. מתנגדינו מצפים ליום הכשלון, אך יש

הארוץ-ישראליים בארצות הערביות — וחבר הכנסת תופיק טובי יודע זאת, ולא יימצא אדם שיהלוק על כך.

אני יודע שיש עוד הרבה והרבה ליקויים בטיפולנו בחושבים, באזרחים הערביים בארצנו; אני יודע שנעשו

שר-האוצר א. קפלן:

כנסת נכבדה. אמרתי כאן ביום רביעי שזוהי בעצם החזרה הראשונה וההמשך יבוא בשעת הדיון על התקציב כולו. בדיון זה אשתדל לתת את התשובה ואת ההסבר לשאלות ולמשאלות השונות שהוצגו כאן.

ביקשתי וקיבלתי עוד פעם את רשות-הדיבור, א. מתוך מילוי חובה; ר"ב. בכדי להבהיר עוד כמה פרטים ולהעמידם על דיוקם.

לחברי-הכנסת הרב שאג רצוני להעיר שתי הערות. אחת: אם יש לו הוכחות שאנחנו הפרענו להשקעות הון — יבוא ויניחן כעת על השולחן; יש לו נציגים בממשלה — יבוא ויתן את הדוגמות ואנו נבדוק אותן. רב — ואני מכבד מאד את הרב שאג — צריך לדעת, שאי-אפשר להסתפק בהטלת אשמות ולומר: את ההורחות אביא בעוד חודש וחצי. אני פונה אליו, לא בקריאה, כי אם בתביעה — ישים לפני הממשלה את החומר שלו.

והערה שניה לרב שאג על טענתו השניה, שכבר הזכירו פה — "מוצאי דם התמצית". רצוני לומר, שהדברים רחוקים מלהיות מבוססים על עובדות. בזמן הדיון אשתדל להביא מספרים מדוייקים. כל המסים הממשלתיים בארץ לא עלו למעלה מעשרים אחוז — ואולי למטה מזה — מההכנסה הלאומית של הישוב העברי, או של חושבי הארץ בשנה תקציבית זו.

יעקב גיל (הציונים הכלליים):

תוכיח, אדוני, את ההכנסה הלאומית, בבקשה!

שר-האוצר א. קפלן:

אני אשתדל לעשות זאת כשארצה בראשית חודש מאי, כפי שאני מקווה. ואני חוזר ואומר: כל הטענות האלה אינן מועילות וביחוד כשהן אינן אמת לאמיתן. וכמה מלים לחבריי-הכנסת הערבים, וביחוד לחברי הכנסת טובי שנאם היום. אני שמח שהקדים אותי חברי-הכנסת א. חושי. אני מוצא לחובה לי לומר גם מתוך ידיעה מסויימת של הדברים, שלא היה זמן שמרצבו של הכפר הערבי הקיים — חוץ מן הפליטים — היה איתן כמו היום, ואנו השתדלנו לפתח אותו במידת יכולתנו. רק לפני זמן קצר היתה לי אפשרות לשמוע על המצב בכמה ארצות מפי אדם הרחוק מן היהודים והיחזק. מפי נוצרי שסייר בחדשים האחרונים חלק גדול מהעולם, וביחוד באסיה. הוא מסר סקירה על מצב התושבים ועל מצב הפליטים, ואני מצטט את דבריו: בהשוואה למה שנעשה בארצות ערב ובארצות מזרח אסיה, המצב הקיים בישראל, הוא "גן-עדן"! אמנם אני אינני מקבל את ההגדרה הזאת, וכפי שכבר אמר א. חושי, יש עוד הרבה מה לעשות ולתקן, אך ההאשמות שמאשימים את מדינת-ישראל בשנה השנייה של קיומה, ובשנה שהיא מקומה ארצות אויבות — כל האשמות האלה אין להם שחר! בעיית הפליטים היא בעיה קשה

— תקציב הביניים (אפריל—יוני 1950) (קפלן, שפרינצק); חוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם (שפרינצק, רוזן) —

עכשיו עלינו לאשר בקשה זו בדרך פורמאלית. אני מעמיד להצבעה אם להעביר את תקציב הביניים לוועדת-הכספים.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את התקציב לשלושת החדשים אפריל, מאי, יוני 1950 לוועדת-הכספים נתקבלה.

לנו תקוה לצאת למרחביה, והשנה הזאת היתה עוד צעד קדימה בדרכנו לביסוס ולהתקדמות.

היו"ר י. שפרינצק:

ביום ד' שעבר נתבקשה ועדת-הכספים לטפל בתקציב החלקי, הוא תקציב הביניים לשלושה חדשים.

ג. חוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, תשי"ז—1950 *

(קריאה ראשונה)

היו"ר י. שפרינצק:

הסעיף הבא בדיוננו: חוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, רשות-הדיבור לשר-המשפטים פ. רוזן.

שר-המשפטים פ. רוזן:

כנסת נכבדה, החוק לעשיית דין בנאצים ועוזריהם, כמו החוק הנמצא כעת בדיון בכנסת, החוק לענישתו ומניעתו של הפשע השמדה עם, שהכנסת התחילה בקריאתו השניה, אך עוד לא גמרה, שוב העלה לפני הכנסת את הפרשה הטראגית, הטראגית ביותר בתולדות עמנו, את הפרשה של מסע ההשמדה והחורבן, שבו ניספו ששה מיליונים מבני עמנו. אין בחקיקת חוקים כאלה משום נחמה; חוקים אלה לא ישיבו לנו את מתנינו, ובמידה שאפשר להתנחם, עלינו להפנות את לבנו למעשי היצירה והבניה וקירוב גלויות הנער שים כיום בארצנו.

אך בחקיקת החוקים האלה אנו ממלאים חובה, חובה אלמנטארית וטבעית, כי לא ייתכן שמוסד מחוקק, המדבר בשפת חוקים, יעבור לסדר-היום על הפשעים האלה, פשעי הנאצים, שזעזעו באכזריותם את העולם, וחוללו מהפכה שלמה במחשבה המשפטית.

המעשים האלה, שלא היו מוכרים כלל, הביאו לידי חידושים, שעוד לא נשמעו גם במשפט. במגילת נירנברג הידועה ובמשפטי נירנברג הידועים הונחו עקרונות משרפטיים חדשים. גם בחוק שאני מציע עכשיו תמצאו חידושים וססיות ממושגים מקובלים, שהיו מקובלים בעולם המשפטי עד הופעת פשעי הנאצים, אלה הן ססיות מעקרונות מקודשים כביכול, ששום חוק פלילי לא היה מתעלם מהן בנקל, לולא פשעי הנאצים.

ואלו הן הססיות מן המקובל בחוק הפלילי: רא' שית, החוק בא להעניש על מעשים, שבחלקם לא היו מוגדרים עדיין בתור עבירות בשעה שבוצעו. שנית, לפי החוק המוצע יובאו לדין עבריינים בעד עבירות שעברו מחוץ לגבולות המדינה — בדרך כלל יש גם בזה משום סטיה ניכרת מהמקובל. שלישית, החוק הוא רטרואקטיבי, וכידוע, אסור בדרך כלל, שחוקים פליליים יהיו רטרואקטיביים.

החוק המוצע נבדל מן החוק למניעתו וענישתו של הפשע השמדה עם, הנמצא עדיין בדיון בכנסת, כפי שאמרתי, החוק ההוא חל לגבי העתיד. הוא בא כדי למנוע את הישנותם של המעשים שנעשו בעבר, את הישנותם של פשעים דומים לאלה שבוצעו על-ידי הנאצים. לעומת זה חל החוק המוצע עכשיו על העבר,

על תקופה מסוימת בהיסטוריה, שהתחילה עם עלייתו של היטלר לשלטון ונגמרה עם מיגורו.

גדמה לי, שטוב עשינו בזה שהפרדנו בין שני החוקים האלה. החוק המוצע מכריז על העבר. אנו לא נשכח ולא נסלח! יש בזה משום עשיית חשבון עם העבר. לפיכך מבטל החוק את העקרון של ההתיישנות לגבי הפשעים החמורים ביותר, אלה שהוכללו בחוק זה כפשעי מלחמה, פשעים נגד האנושות, ולגבי רציחת אנשים נרדפים באשר הם נרדפים. על הפשעים החמורים האלה לא יחול עקרון ההתיישנות. גם לגבי העבירות האחרות שעליהן חל החוק, הוארכה תקופת ההתיישנות הארכה ניכרת.

כנסת נכבדה, הצעת-חוק זו היא ביטוי למהפכה שחלה במצבו המדיני של העם היהודי. בעוד שעמים אחרים חוקקו חוקים סמוך לגמר המלחמה ואחרים מהם אפילו לפני גמר המלחמה בדבר עשיית דין בנאצים ובעוזריהם, הרי העם היהודי, שחשבונו עם הנאצים הוא הארוך והמכור ביותר, היה משולל עד הקמת המדינה סמכות מדינית לתבוע את הפושעים הנאציים ועוזריהם לדין; והיה משולל סמכות מדינית לשם דרישת הסגרתם של פושעים אלה לדין, או לשם שפיר טתם על-ידי בתי-דין משלו כפי שהוצע בחוק זה. בזה יחול עכשיו שינוי.

כידוע, נידונו ראשי הפושעים הנאציים ועוזריהם שלא היו קשורים בארץ מסוימת, בבית-הדין הצבאי הבינלאומי בנירנברג, ואז היתה הנחה, שיתר הפושעים יועמדו לדין בארצות שבהן ביצעו את פשעיהם, או בפני בתי-דין של העמים, שנגדם בוצעו הפשעים. אנו בבחינת אחד העמים האלה, ובמיוחד העם שסבל יותר מכל עם אחר מן הפשעים האלה. המדינות, שבהן פעלו הנאצים או אלה שיתפסו אתם פעולה, הגהירו תחיקה מיוחדת, כדי להבטיח את ענישתם. בשורת ארצות כגון צ'כוסלובקיה, רומניה, הולנד, אוסטריה, בולגריה, הונגריה, פולין, הקמו למטרה זו בתי-דין מיוחדים. בארצות אחדות כגון נורבגיה, דנמרק, יוגוסלביה, נמסר ניהול המשפטים נגד הנאצים או נגד גוריהם לידי בתי-משפט רגילים. בתי-דין צבאיים להענשת פושעים נאציים הופעלו באנגליה, אוסטר-ליה, קנדה, איטליה ויוון. הצעת-החוק שלפניכם אינה משנה בשטח זה את כללי השיפוט המחייבים במדינתנו, ולכן יישפטו הפושעים לפי הצעת הממשלה בפני בתי-דין רגילים.

שאלת החוק המאטריאלי, שלפיו נשפטו פושעי

לפי הסטיה השניה שבסעיף 14 לא יחולו הכללים החמורים של דיני ראיות, המהיבים בדרך כלל במדינה על פשעים שבמסגרת החוק, בית-המשפט יהיה רשאי לקבל כל הוכחות, שיועילו לגילוי האמת ולעשיית משפט צדק.

לבסוף עוד מלה אחת על משמעותו המעשית של החוק. יש להניח, שנאצים פושעים שהתחייבו בעבר רות שבהן דן החוק, לא יעזו לבוא לישראל. אך החוק חל גם על עושי-דברם של נאצים, ולצערנו לא נוכל להיות בטוחים, שכאלה לא יימצאו במחננו, אם כי מספרם קטן בוודאי. אך גם אם מספרם לא יעלה על מספר הצדיקים שלא נמצאו בסדום, יש זכות קיום לחוק זה, ולוא גם לגבי פשעים מעטים בלבד.

החוק המוצע עשוי גם לתרום תרומה לטיהור הא"י וזירה בתוך ישראל, הפליטה שעלתה לארץ-ישראל. כל המכיר את בעיותיה, יודע כמה כאובה אצלה השאלה של חשדים והאשמות הדדיות, המקיפים עד היום את שיש מבין משוחררי המחנות והגיסאות שעלו ארצה, ולגבי חלק מהם, אולי מפני שלא ניתנה להם הזדמנות להוכיח את נקינת נפשם וכפם בפני בית-דין מוסמך. בין אלה שהובאו למשטרה — והמשטרה לא יכלה, בהעדר חוק כחוק המוצע, לפתוח נגדם בחקירה — היו בוודאי גם כאלה המעוניינים בעצמם בחקירה כזאת. החוק בא כדי להעניש את הפושעים; ובעקבותיו יוצדקו גם אלה שהם חפים מפשע, והיה מחננו טהור". אני מציע להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר י. שפרינצק:

טבעי הדבר שרבים נרשמו לדיון, אבל כיון שהסעיפים שבסדר-היום מרובים והזמן קצר — אני קובע לכל נואם עשר דקות.

מרדכי גורוק (החזית הדתית המאוחדת):

היום גלגלו את חרפת גרמניה הטמאה מעלינו. אני מקדם בברכה את הצעת החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם. פעמיים דרשתי מן הממשלה, מעל הבמה הגבוהה הזאת, להביא לפני הכנסת הצעת-חוק כזו, וסוף סוף הגענו לכך.

לנאצים ולעוזריהם לא יהיה עוד מקום מקלט דוקא בארצנו, שבה אין בית שאין שם מת מקרבנות עם הרוצחים, ואין בית בישראל שלא יתאבל כאן על אבדן בני משפחתו בתופת הנאצית.

אנו המדינה האחרונה שתשפוט את רוצחי עמנו. "כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה". משזכינו בעזרת השם למדינה עצמאית, יכולים אנו לקיים ברוצחי עמנו: "עשה להם כגמולם".

אבל זהו רק סיפוק מוסרי. לא יקומו עוד ששה מיליונים, שליש עמנו ורוב בנינו, ביניהם מיליון ומא-תים אלף ילדי ישראל הנחמדים והנוער היהודי שהיו יכולים להיות לתהילה ולתפארת לעמנו ולאנושות כולה.

נגמרה ונסתיימה תקופת אלף של יהודי אירופה. לפנינו עוברות קהילות הקודש, ובראשן שרי האומה, שהושמדו באכזריות גוראה בידי החיות הטורפות בדמות אדם.

המלחמה ופושעים נאציים, נפתרה במדינות שונות לפי אחת משלושת הדרכים הבאים. לפי דרך אחת הובאו פושעי המלחמה והפושעים הנאציים לדין על סמך ההוראות של החוק הפלילי הכללי, רק במידה שהעבירו רות היו עבירות בהתאם לחוק הפלילי הקיים. בדרך זו הלכה למשל אנגליה.

לפי הדרך השנייה — החוק לענישת הנאצים מת-רכז לגמרי ביצירתן ובהגדרתן של עבירות ספציפיות, הקשורות בתקופת הנאצים ונותנת לעבירות אלה תוקף למפרע. בדרך זו בחר החוק הפולני משנת 1944.

הדרך השלישית היא מעין פשרה בין שתי השיטות הקודמות. לפי שיטה זו משמש החוק הפלילי הרגיל של המדינה יסוד לשפיטת הנאצים ועושי דברם, אלא שהוכנסו בו לשיטה זו תיאומים מסוימים על-ידי הת-מרת הענשים, או על-ידי תוספת עבירות פליליות, האפייניות למשטר המיוחד של השלטון הנאצי, כגון שיתוף פעולה עם שלטונות הכיבוש, רדיפת מינוטים, השתייכות לארגונים פרו-נאציים וכדומה. כך נהגו ברוב המדינות שעשו דין בפושעי מלחמה ובמשפטי פעולה עם הנאצים.

החוק המוצע קרוב יותר לשיטה השלישית שהזכרתי. לא היינו יוצאים ידי חובת הצדק כלפי עצמנו, לולא הגדלנו בהשוואה עם המדינות האחרות את מספר ההחמרות והתיאומים, החורגים מן החוק הפלילי הקיים.

בחוק הודגש ההבדל בין פשעי מלחמה במובנם המצומצם, במובן עבירות חמורות על חוקי המלחמה ומנהיגיה, ובין פשעים אחרים. על פשעי המלחמה בא החוק המוצע להעניש בתוקף הוראות החוק הבינלאומי וקושר אותם עם תקופת מלחמת-העולם השנייה. לעומת זה, על יתר הפשעים שהתבטאו במעשים לא אנושיים, ברדיפת בני אדם, בהתעללות, בניצול יושבי המחנות, בא החוק המוצע להעניש בתוקף הצד המוסרי לעשות דין בנאצים ובעוזריהם. לכן קשורים פשעים אלה בת-קופת כל המשטר הנאצי משנת 1933 עד 1945.

ואשר לפרטים, יורשה לי להפנות את תשומת-לבכם לדברי ההסבר שנוספו להצעת החוק והמסבירים כל סעיף וסעיף. החוק חל בשורה הראשונה על פשעים כלפי האנושות, ופשעי מלחמה שהוגדרו כאן על יסוד העקרונות שהונחו במגילת נירנברג, ובדרך כלל באור-תם המנוחים.

הסוג השני של עבירות הם פשעים כלפי בני-אדם נרדפים כאשר הם נרדפים, וכבר נתתי דוגמה לסוג עבירות אלה.

הסעיפים 3, 4, 5 של החוק יוצרים סוג חדש, או סוגים חדשים של עבירות. והם: מסירת אדם נרדף לשלטון עויין, סחיטה מבני-אדם נרדפים וחברות באר-גון עויין.

אני רוצה להצביע על עוד שתי סטיות מהכללים המקובלים, שלא הזכרתי אותן כשדברתי על סטיות כאלה.

לפי הסטיה הראשונה, שתמצאו בסעיף 9 של החוק, אפשר יהיה להעמיד אדם לדין בישראל, גם אם כבר עמד לדין בחוץ-לארץ על מעשה העבירה, אם כי יש לקחת בחשבון את העונש שריצה בחוץ-לארץ, אם ריצה עונש כזה.

הזה נצטרך להתעלות, כדי לתת בו את הביטוי הנכון לסבל ולצער של הדור ולרגש המוסר והצדק בימינו.

כי ישראל לא ציווה עוד את דברו על עמלק של המאה העשרים. עד היום לא מצאה עוד השואה את ביטוייה בתחיקה ובחקר במדינתנו הצעירה.

לא "יד" ולא "שם" הקימונו לשואה וליהדות שנשפתה. וזאת הפעם הראשונה שכנסת ישראל מצווה על עשיית דין בנאצים ובעוזריהם.

החוק הזה מצווה לעשות דין בנאצים לפי החוק הפלילי הקיים אצלנו, ואנו רואים את הפושעים הנאצים כאילו עשו את העבירות בשטח ישראל, והם צפויים לעונש לפי סעיף חוק פלילי שתוקן לימים כתיקונם. אבל העבירות והפשעים של הנאצים, מיום עלות היטלר לשלטון, הרגו ממסגרת המושגים הנורמאליים וחרגו אפילו מן המושגים של אנומאליות ידועות בפשע.

מחוקקי חוק הפלילי הקיים אצלנו, לא שיערו בז' מנם תנאי פשע ופשעים כאלה שביצעו הנאצים ועורריהם. ועל כן השגרה, פירוש הסעיפים הדנים ברצח, אונס, סחיטה וכו' לפי החוק הפלילי הקיים, אינם ממציאים את מידת הדין בנושא שלנו. מן הראוי לתקן לצורך חוק זה סעיפים מיוחדים.

האם סעיף 188, והעונש של שבע שנים, יכול להיות אמת-מידה של דין בשביל גזילת ילדים בימי הנאצים? האם סעיף 152, הדין באונס נשים והמביא בחשבון את גיל האשה, יכול להיות אמת-מידה של דין לשערוריות במחנות בתקופה הנאצית? האם סחטנות על מנת להרוץ ציא רכוש — הסחטנות של כל הסחטנים מעבר לחומות הגיטו, הסחטנות של היהודים ה"אריים", הסחטנות של כל הכנופיות השונות של ה"שמלצבניקים" בווארשה, שעליה צפוי, לפי סעיף 293 של החוק הפלילי הקיים או לפי סעיף 4 של החוק המוצע, מאסר של חמש שנים — היא מידת דין של צדק? האם על חטיפת בני אדם לשם רצח בתקופה הנאצית יהיו הפושעים צפויים לפי סעיף 256 למאסר של עשר שנים? והאם, רבותי, בעד השקאת רעל כדי להזיק יהיה העונש המאסרימאלי 14 שנה. לפי סעיף 240? לו היו היטלר, הימלר וגבלס נשפטים לפי החוק הפלילי שלנו — לא היו מוצאים אותם להורג, אלא היו נידונים רק למאסר עולם. כך יהיה דינם של הפושעים אם יתקבל התיקון שהוצע על-ידי חברי-הכנסת לם לאמנה על השמדת עמים.

בסעיף 6 של החוק המוצע מדובר על "אדם שמילא תפקיד במקום הסגר מטעם שלטון עויין". להווי ידוע לכם, רבותי, כי מקומות הסגר והמחנות עבודות-הכ"פ, היו גם מקומות של תעשייה מרוכזת של הנאצים. כי אושוויינצ'ים עבדה בשביל הטרסטים של "בונה י. ג. פארבנאנדוסטר", ומאות מחנות עבודה היו בית-חרושת אחד גדול, עם אלפי פקידים, מנהלי-חשבונות, גזבריים, מחסנאים, החל מעובדי הרכבת לטרבלניק וגמור במהנדסים של תנורי הקרמאטוריום, בכימאים המלומדים יוצרי הציקלון "B", שבו הרעילו את האסירים, ובאגרונומים שתיכננו את ערוגות הפרחים בשרדות שהובילו למשרפות. וכל הגרמנים האלה באו למחנה ההשמדה כמרוצים טובים, כדי לשוב בערבים אל נשיהם וילדיהם, ולהביא להם מזכרות ומתנות של נעלי ילדים ועדיים מגופות החללים. כולם נהנו מזבחי מתים. והיכן הסעיף שלפני יועמדו לדין? והסופרים

נחרבו עשרות אלפי בתי-כנסיות ובתי-מדרשות, מאות אלף ספרי תורה. ברוב ארצות אירופה היתה לנו אבסורדיות לאומית-תרבותית עם רשת רחבה של בתי-ספר בלשוננו-אנו, מגן-הילדים עד הגמנסיון, על חשבון הממשלה והרשויות המקומיות; ישיבות מפוארות, אשר שמען הלך מסוף העולם ועד סופו. אגודות בעלי-מלאכה, סוחרים ובעלי-תעשייה, חברות פילאני-טרופיות שונות ומצויינות, עתונות גדולה, ספריות, הוצאות-ספרים ובתי-דפוס, היו צירי פארלאמנטים שנבחרו ברשימה יהודית ושעמדו על המשמר ונלחמו בעד שוויון-זכויות גמור בגאון לאומי ובהכרה יתירה. בכל צעד וצעד הרגשנו את החיים הציבוריים השלמים הללו, מבחינה דתית, תרבותית, לכלית, פילאנטרופית ומדינית.

"כי רוח עברה בו ואיננו". אנו כאילו שומעים את קול דמי אחינו הצועקים אלינו מן האדמה: "ארץ. אל תכסי דמי". אין אנו יודעים איפה נתפור אפרם של יקירינו וחביבינו. ולא ידע איש את קבורתם עד היום הזה.

חובתנו להוקיר ולכבד את זכרם של קדושינו, שמסרו את נפשם על קידוש השם. הנאהבים והנעמים בחייהם ובמותם לא נפרדו."

נעריך ונקדיש את זכרם, לפחות בחוק זה. לדא' בוננו, כמעט כל העמים והארצות לא עשו מאומה כדי להציל את עמנו מהשמדה ורחצו בנקיון כפיהם. לצעדינו הם משתדלים כבר עכשיו לטהר את השרץ בק"ן טעמים, ואנו רואים שהנחש הנאצי כבר הריח את ראשו המלא רעל.

ועכשיו מלה אחת על עצם החוק. מדינתנו עומדת לבטל את עונש המוות. בדרך כלל אני מסכים לזה בלב ונפש. אך בנוגע לרוצחים הנאצים ועוזריהם, אנו צריכים להכניס לחוק דברים ברורים, שהעונש החמור ביותר, החל עליהם, הוא דוקא עונש מוות, כיוצא מן הכלל, וביטול עונש זה לא יחול עליהם.

כן אין שום מקום להתיישנות בכלל, גם אם אין הפושעים החמורים. כאן ישנה לפנינו עמדתו הברורה של שמואל הנביא כלפי אגג מלך עמלק, אבי אבות הנאצים בקריאתו: "כאשר שכלה נשים חרבך, כן תשכל מנשים אמך". ועוד: "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים. לא תשכח!"

אריה שפטל (מפא"י):

אדוני היושבראש, חברי-הכנסת הנכבדים, החוק על עשיית דין בנאצים הוא חוק רטרואקטיבי. מדובר בו על פושעים והטאים שנעשו בעבר. על כן הרשוני, רבותי, לדון בחוק זה לאשו של נר הזכרון לשואת ישראל, שהועלה מעל במה זו ביום פתיחת הכנסת. החוק המונח לפנינו אינו רק חוק של עשיית דין, אלא הוא כולל בתוכו גם צו מוסרי לדורות, צו של "זכור את עשה לך עמלק".

הנאצים ועוזריהם השמידו את יהדות אירופה, את שמנה וסלתה של אומתנו.

וכיום מובא החוק על עשיית דין בנאצים לפני בית המחוקקים של אותו עם שאת השמדתו ראו הנאצים כיעוד הלאומי של גרמניה, כתורתה של "אירופה החדשה" שעמדו להקים אחרי נצחונם. בחקיקת החוק

על עוון בגידה בעם ובמולדת. כך עמדו לדין משפטי המעולה עם האויב בפולין, בצרפת ובצ'כוסלובקיה, כל העמים דנו את אלה שהסגירו את אהיהם לאויב לדין בוגדים. ואפייני לפרשה זו היה משפטו של לאוואל והוויכוח שהיה נטוש אז, אם לאוואל הוא פושע מלחמה או בוגד במדינה, והוא נידון כבוגד. לא כן החוק המוצע לנו. הוא חל על עבירות שנעברו בארץ עויינת ובת"קופה שלפני קום מדינת-ישראל, ואנו לא נוכל לשפוט את העבריינים היהודים על בגידה.

וטוב שלכל הפחות החמירו בחוק זה, ואמרנו שהסעיפים 16, 17, 18, ו-19 של החוק הפלילי (הכרה), צורך ותפקיד משפטי לא יישמשו לנתבע לפי חוק זה. אבל לא מובן לי, למה הוכנס בחוק זה סעיף 10 המביא בחשבון המתקת העונש, אם השופט מוצא שה"פושע ציית לחוק או לפקודה של השלטון העויני. הלא בזה אנו פותחים פתח רחב להמתקת עונשם של הנאצים ועוריהם, הלא בנירנברג ובפני כל בית-דין בארצות שונות, טענו הפושעים הגרמניים ועוריהם, שהם רק צייתו לחוק הקיים, ומילאו פקודות מגבוה.

על כן אני רואה את סעיף 10 בהצעת החוק כמיותר וכסותר את הסעיף 8: "אני רואה אותו אפילו — אם תרצו בכך — כניגוד לתפיסה המוסרית העברית. כי הפשע של הנאצים ועוריהם היה חטא של השחתת ישובו של עולם, וחכמינו אמרו עליו (הרמב"ם, הלכות רוצח): „אין עושים לשאר חייבי מיתות בית-דין מה שעושים עליהם שיש בהם השתיות וישובו של עולם". אין שום התנצלות וכפרה לפשעים כאלה, כי לפי המ"סורה שלנו „אדם מועד לעולם".

בעיה שניה: מי הם הארגונים העויינים, שעליהם מדובר בסעיף 5 של החוק המוצע, שעל השתייכות אליהם חייבים בדין? בית-הדין בנירנברג הכריז כעל ארגונים עויינים את מפקדת המנהיגים של המפלגה הנאצית, את הגסטאפו (בהגבלות שונות) ואת ה.ס.ס. — ובת"הדין הארציים נהגו לפי הכרזה זו, אבל האם יכ"לם אנו להסתפק בזה? האם המשטרה הפוליטית הכחולה בימי הכיבוש או האפיטנגה הליטאית, או הבולשת הלאטבית בימי הכיבוש, אינם ארגונים עויינים, שעלינו להכריז עליהם כעויינים, ושהשתייכות אליהם בלבד דיה להעמיד אדם לדין לפי חוק זה? ומה דינו של היודנראט והמשטרה בניט? האם אין להעמיד את חב"ריהם לפני דין של רהאביליטאציה ולהוכיח כי לא פעלו און?

קשה לי לדבר בימינו על ארגונים עויינים, באשר אנו חיים בתקופה שטרסטים שלמים של פושעי מל"חמה, כמו של קרופ ר"י ג. פארבנאנדוסטרי, מוקמים מחדש על-ידי בעליהם הקודמים; בתקופה שנותנים צדקה להצלת נשמתו של הפלדמארשאל רב הטבחיים פון מאנשטיין; בזמן שקסיר ולה, תליין יהודי צרפת, יצא החודש זכאי מלפני המשפט ושוחרר מבית-האסורים; בזמן שנאצים שנתחייבו בדין נחוננו, ומאות נאצים עוד עומדים ומחכים ליהנות מחנינה. אנו מחוקקים את החוק לעשיית דין בנאצים בשעה שהעולם חוזר על משגה היסטורי שעשה כבר פעם אחרי מלחמת-העולם הראשונה. כשמסרו את פושעי המלחמה אחרי מלחמת-העולם הראשונה למשפט הגרמני בלייפציג, ומהרשימה של 3000 פושעי-מלחמה שנמסרה לידו הגרמנים הועמדו אז לדין רק 45 ומהם נענשו רק 9, וגם אלה

המשוררים הגרמנים שבירכו על הזבח — לפי איזה סעיף יישפטו הם?

כי שנים ספורות מפרידות בינינו ובין יום הטבח, וכבר ישנם אנשים ומדינות המתחרים ביניהם בטיהור השרץ הגרמני. שנים ספורות אחרי מלחמת העולם, וכבר נהנים פושעי המלחמה — ה.ס.ס. מהארצות הבאלטיות ואחרים — מזכויות פליטים, ושערי הגירה פתוחים לפניהם. שנים אחדות אחרי מגור הפאשיזם הגרמני, וכבר נחשבת ערש היונקרים והאימפריאליזם הפרוסי — גרמניה המזרחית — לארץ הקידמה, שוחרת השלום והצדק. שנים אחדות אחרי השואה, ויהודים כבר שוכנים בארץ-רדמים זו. מחנכים את ילדיהם שם, ומחכים לאתנן מתליין, לפיצויים על הדם, לפיצוי הנקרא בפי הגרמנים „גוטמאכונג", עם מי בדעת הגרמנים לעשות את ה„גוטמאכונג" — עם אבות שכולים ועם ילדי מיתומים? ואם אנו לא נדע להטביע היום את קין על מצחה של האומה הגרמנית — נשלם אנו את המחיר בעד השכחה, כפי ששילם שאל המלך ששכח את הצו של „זכור את אשר עשה לך עמלק", ועט על השלל וחמל על אגג, וד' העביר את המלוכה לטוב ממנו.

בצדק לא הפנה דור זה — בפעם הראשונה בקר"רותינו — את זעם העם וצערו אחרי שואה לקינות ולאפותיאווה של קידוש השם, כאשר הורגלנו במשך כל שנות גלותנו, כי אם הפנה את הזעם וצערו לקר"בות על חירותו ועצמאותו של העם, בזעם ובצער שנצטבר אחרי השואה, הנענו את אניות ההעפלה ופרצנו גבולות.

אבל אל לנו להתעלם גם מזה, שרק הדור שראה את כבשני האש ואת מיליוני הילדים, שבהירצחם שלחו כפיים, ולב לא נכמר עליהם — רק הדור הצלוב הזה יוכל לצוות את דברו לעולם ולבניו אחריו. רק אנו נוכל למצות את מידת הדין לרוצחי אדם ולמשחיתי ישובו של עולם — לנאצים ולעוריהם.

כי רק בשנים האחרונות חידשה התחיקה הבינ"לאומית את המושג של פשע כלפי האנושות ואת המושג רצח המונים (ג'נוסייד). מצפונה של אירופה היה שקט כל הזמן ביחס לפשע זה ואיסור לתועבה הזאת לא היה קיים בחוק הבינלאומי; ואם החוק לא היה קיים בעולם — לא היה קיים בעצם גם הפשע, כי לפי הכלל אין פשע בלי חוק. *n u l l u m* *orimen sine lege*. וקהילות יהודים הושמדו במשך מאות בשנים על-ידי צלבנים שונים, החל מנוש"אי-הצלב וכלה בנושאי צלב הקרס.

ולמרות הקונבנציות והאמנות, החל מהקונבנציה של 1850 בפאריס (נגד שודדי-הים), דרך שלוש-עשרה הקונבנציות בהאג, וגמור בסעיפים 227—230 של חוזה וורסאל על-ידי מדינות אירופה, לא יכלו למנוע בעד המלחמה הטוטאלית ולמנוע את הפעלת כבשני האש במאידאנק ובאושויינציים.

ואחרי השואה האחרונה חסר היה בעולם החוק שלפני ייתבעו הנאצים לדין. בנירנברג תוקנה מגילה מיוחדת לצורך זה, ועל-פי הסכם מיוחד שנחתם בלונ"דון ב-1945, הובאו לדין חבר הפושעים הראשיים, ויתר הפושעים צריכים היו לעמוד לדין בארצות שבהן ביצעו את הפשעים לפי החוק הפלילי של אותן הארצות.

אבל לרוב נתבעו הפושעים בארצותיהם הם לדין

על כן אציע תיקון שני לחוק, בסעיף 1 (ב): הסתה גזעית ולאומית תוכרו כפשע, שעליו יש לתת את הדין.

סעיף 1 (ג) מגדיר את המעשים שהם בגדר פשעי מלחמה. החוק המוגש לכנסת קובע ענשים לפרשעי מלחמה בעבר, בתקופת השלטון הנאצי במדינה עוינת; אך אין בחוק זה תריס ואותרה וקביעת ענשים למעשים המכשירים מחדש פשעים, פשעי מלחמה ופשעי מלחמה.

מה דינו של מסית ומדיח המטיף כיום למלחמת עמים, המלבה יצרי מלחמה, המחפש פתרון לבעיות הברתיות ומדיניות בדרך של מלחמה? נכון, ב-17 באוגוסט 1949 חתמה מדינת ישראל על האמנה הבינ-לאומית בדבר מניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם ושם כתוב: "הסתה לפשע השמדת עם".

אמנה זו נתקבלה עלידי עצרת האומות המאוחדות ב-9 לדצמבר 1948, ועליה חתמו גם ארצות הברית וגם בריטניה. אך עוד לא הספיקה הדיו של ההתימה להתייבש, וכבר נעשית אמנה זו פלסטר לעניינו. משמידים עמים וחלקי עמים בווייטנאם, במאלאיה, במאדאגאסקאר, קוראים להשמדת עמים בפצצות אטום, בפצצות מימן, מלהיבים יצרים ומרימים על נס את הפתרון הרדיקאלי — פתרון המלחמה.

החוק המוצע לפנינו קובע מה היו המעשים בגדר פשעי מלחמה, יש להרחיב את החוק ולקבוע: מה הם המעשים המכשירים מחדש את פורעניות המלחמה החייבים ענשים.

אציע תיקון לסעיף 1 (ג) של החוק: קריאה, הספה והסתה למלחמה, לערעור השלום בעולם, ושגירת עמים.
תיקון שלישי:

סעיף 9 (א) קובע: אדם שעבר עבירה לפי חוק זה, מותר להעמידו לדין בישראל, אף אם עמד כבר בחוץ-לארץ לדין על מעשה עבירה... וכו'. אני מציע בסופו את קביעת הסעיף הזה, הנהיה תחום ברור בינינו, בין מדינת ישראל לבין המדינות המבצעות כביכול את הדנאציפיקאציה, המטהרות את השרץ הפאשיסטי-נאצי בק"ן טעמים, המטפחות את הפאשיזם, המעלות את הנאצים, הפותחות לפנייהם לרווחה את כל השערים: שערי ארצותיהם, שערי הרחמים והחסד, הסלחנות וההתפייסות. רק לפני שבועות מספר זוכה בנימינסטר, באיזור הכיבוש הבריטי, הנאצי וולפגאנג האדלר, שלא ניסה כלל וכלל להעלים את מסירותו ונאמנותו לעיקרי האמונה הפאשיסטית הנאצית, ולימד סניגוריה בפומבי על השמדת העם היהודי. מה עשו נציגי המדינות השלטות על גרמניה המערבית ועל הקריאטורה שלהם — ממשלת בון, אלה שחתמו על כל מיני אמנות והסכמים — על האמנה של או"ם, על הסכם נירנברג מ-8 באוגוסט 1945? הם לא נקפו אצבע כדי לשתק את פעולת המזיקים הנאצים, כי כל מגמחם היא הפוכה: להפעיל אותם, לגייס אותם, ולהפקיד אותם על מלאכת ההשגדה והכליון, על טבח עולמי חדש.

החוק של מדינת ישראל, החוק המוצע עכשיו, משמש אמנם ערובה, שפושעים נאציים, שעברו עבירה

רק במאסר, גרמניה נהנתה אז מפירוד הלבבות של העמים ומניגודי האינטרסים, ואחרי עשרים שנה גמלה גרמניה למיטיביה בטבח עולמי.

גם כעת נהנה קן המרצחים מחילוקי הדעות בעולם. כאז כן עתה. גרמניה מוציאה מוסר השכל אחד מכל המשפטים והחובות האלה: שאסור לגרמניה לבחול עוד תבוסה במלחמה; ובבוא היום יגמלו גרמניה המזרחית והמערבית יחד למיטיביהן בטבח חדש.

ולשוא ציפה העם העברי, לשוא חשבו אלה שהלכו למות באוישוינצ'ים, בפונאר, ובמאדאנק ובסוביבור, במרד הגיטאות וביערות, כי אחרי מותם הצדק יופיע. החוק על פושעי המלחמה ועל הנאצים נעשה פלסטר בעולם כולו.

כיום החוק על עשיית דין בנאצים ועוזריהם מובא ונמסר לידי יהודים.

נקווה שהכנסת שלנו תגאל את החוק הזה, ואצלנו ימצא את תיקונו.

משה ארם (מפ"ם):

כנסת נכבדה, יש לקדם בברכה את החוק המורגש לכנסת בשם "חוק לעשיית דין בנאצים ועוזריהם". הברכה הכנסת שפטל כבר הצביע על הליקויים החמורים במידת-הענשים שנקבעה בחוק הזה. אך יש בחוק זה, שהוגש לנו, עלידי שר-המשפטים, גם כמה ליקויים יסודיים בניסוחו, בתכנון ובעריכתו; ואצביע עליהם.

למדינת ישראל ולעם היהודי בכל ארצות פזוריו ישנה ויכולה להיות רק גישה אחת ומידה אחת לנאציזם, למבצעי ולעוזריו: עקירה מן השורש. ואין לעקור שרשים אלה, אלא אם יעשה הכל כדי לסתום תום את המקור ממנו הם יונקים — את מקור הטומאה הפאשיסטית. זו העולה כפורה מחדש בעולם, בהרבה ארצות ומדינות — אף בגלוי ואם בסתר. החוק המוגש לנו כיום מהווה צעד חשוב לחיזוק ואישור דרכה של מדינת ישראל, כמדינה המתכוונת לבצע בפועל את ביעור הנגע הנאצי בתחומיה, אך אין הוא פוגע עדיין במקור המורעל והמרעיל: בפאשיזם. למען מנוע טשטוש ואי-בהירות, טעון החוק הרחבה — גם בניסוחו וגם בתכנון, כדי שישמש ביד טובי מלא לתכנית עקירת הנאציזם והפאשיזם גם יחד.

עליכן אציע תיקון ראשון:

שהחוק ייקרא ויגוסס כ"חוק לעשיית דין בנאציזם, בפאשיסטים ובעוזריהם".

תיקון שני:

סעיף 1 (ב) של החוק מגדיר את המעשים שהם בגדר פשעים כלפי האנושות. ובין יתר ההגדרות חסרה הגדרה אחת, חשובה והכרחית: הסתה גזעית לאומית ודתית. המחשבה, הכוונה, בשעה שהיא מתגלית בדיבור, בשיסוי, בתעמולת זוועה, בליכוי יצרים אפלים — היא אבי המעשה, ואינה פחות מסור כנת והרת אסונות. מן המעשה שנגרם בהשראתה, אכן, כלל גדול הוא: "סוף מעשה במחשבה תחילה". גבלס אולי לא רצה כמו ידיו, אך הוא היה הרוצה, אחד הרוצחים המתועבים ביותר, כיצד היינו דנים אותו לפי חוק זה, שפשע הסתה אינו נזכר בו כלל.

הנאציים, שהופיעו בכמה וכמה ארצות; בהסכם של ארבע המעצמות מ־8 באוגוסט 1945; בהקמת בית־הדין הבינלאומי בנירנברג ובמשפטים שהתקיימו בכמה ארצות בבתי־דין צבאיים. היתה זו תזווה. איר־לם התוצאות הן זעומות למדי. בנירנברג התקיימו רק 12 משפטים, באזורי הכיבוש התקיימו רק עשרות משפטים בבתי־הדין הצבאיים, שנשתיימו בהענשה ובפסקי־דין קשים; אבל יתר המשפטים נסתיימו בפסקי־דין קלים. אמנם התקיימו משפטים במדינות הכיבוש, אבל רובם נעשו מתוך אספקט אחר — לא מתוך אספקט של הענשת הפושעים, אלא מתוך אס־פקט מדיני.

אבל לצערי הרב לא רק העולם הגדול, אלא גם אנו שוכחים. חמש שנים לאחר גמר המלחמה לא הוקמה מזכרת, לא נחקר ולא נאסף החומר, ועוד תר־פעה מכאיבה: שנתיים לאחר קום מדינת־ישראל מתגללים ארגונים שחומר רב במקומות שונים, ואין אסוף. הנחה זו היא מזכרת עוון לנו. באותם המשפטים ובאותם החוקים נגד פושעי המלחמה ישנה מגרעת אחת, שהיא מעניינת וקובעת מבחינת השקפתנו, וברצוני להרגיש אותה, כיון שגם אנו הולכים בעקבות אותם החוקים, וגם אצלנו חוזרת אותה המגרעת.

המגרעת הגדולה היא, שהתעלמנו מפשע השמדת עמי־ישראל. הפשע נגד עמי־ישראל התחיל שנים רבות לפני שהתחילה מלחמת העולם, וכל החוקים האלה התעלמו מן הפשע הזה ולא הזכירו אותו. ששישבע שנים לפני מלחמת העולם התחילו לתכנן את הפשע הזה של מחיקת העם, של הכחדת העם היהודי מהארץ. ומהפשע הזה התעלמו.

פשע זה לא היה מסוג הפשעים שנעשו אותה שעה לכל יתר העמים. הנאצים תכננו איך להילחם בעמים האחרים, איך להחליש אותם ולשלוט עליהם. בנוגע לעמי־ישראל היה פשע של השמדה גמורה, נסיון להרוג, להשמיד ולאבד כליל. על הפשע הזה, שהוא מיוחד במינו, לא רצה העולם הגדול להעניש, לא רצה שיענשו עליו; הבליע אותו והטביע אותו בתוך יתר הפשעים. עמי־ישראל נשאר קרבן אנונימי.

הסתדרויות יהודיות בגולה קיבלו החלטות ופנו וחזרו על הפתחים, וביקשו שבענין זה לא נשכח אנו ולא ישכחו אחרים, כי בהשכחת הדבר הזה יש עוון. אני מצטט קטע מתוך החלטה של הקונגרס היהודי העולמי, שנחבלה ב־28 ביולי 1944. בסעיף 5 של החלטה זו כתוב:

"In the list of crimes made punishable, the attempt to annihilate the Jewish people in Europe, and all acts of violence against Jews in the occupied countries and within the territory of the Axis nations and their satellites in whatever form, will find their explicit and proper place together with other violations of law by the Axis and Quisling criminals".

לא רק הקונגרס היהודי, ההסתדרות הלאומית הזו, כי אם גם ה"אמריקן ג'ואיש קומיטי", החליטה ודרשה שפשע זה של השמדת עמי־ישראל יצוין כפשע מיוחד. הם דרשו כי באותם החוקים יודגש הדבר במיוחד

רות כלפי האנושות, לא יגוקו במדינתנו, גם אם כבר עמדו לדין בחוץ־לארץ על העבירה. ואף־על־פי־כן טעון החוק תיקון גם בשטח זה. החוק קובע לעצמו סייגים: הוא הל על עבירות שעברו בארץ עויינת, בתקופת השלטון הנאצי או בתקופת מלחמת־העולם השניה. תקפו של החוק חל רק על פשעים שנעשו בעבר, עד ה־8 במאי 1945 — תקופת השלטון הנא־צי; ועד ה־14 באוגוסט 1945 — תקופת מלחמת־העו־לם השניה.

אין החוק מבטיח נקיטת אמצעים לגבי הפשעים שיעשו להבא. אציע תיקון לסעיף 9 (א): אדם שעבר עבירה לפי חוק זה — אם בהסתה, אם בביצוע — בין אם היה זה בתקופה הקודמת, בין אם היה זה עתה; בין אם עבר את העבירה בארץ עויינת או באזור ארץ שהיא — יועמד לדין בישראל.

תיקון לסעיף 10:

אציע להשמיט את סוף הפסוק בסעיף 10 (א) המתחיל במלים: "בצייתו לחוק או לפקודה..." כבר השמטנו פסקה זו בתיקון לחוק בדבר מג־עתו של הפשע השמדת עם וענישה עליו, לאחר שנתברר לכולנו, שאין לחפות על מעשי זוועה בני־מוק של "ציות", ובוודאי שהיא מיותרת ופוגמת בחוק זה, שעיקר משמעותו היא מדינת־מוסרית.

מדינת־ישראל, לפי עצם טבעה, כמדינת העם היהודי החוזר לארצו. כמדינה שביסודה הוגה העק־רון של שוויון ואי־הפליה לאומית, הועמדה בקו הראשון של המערכה נגד פושעי האנושות, פושעי המלחמה ומלבי שנאת עמים.

ישמש החוק המוצע כאן ביטוי נאמן ובהיר למ־הותה של המדינה, ולמלחמתה הנאמנה בפיגול הנא־צי ובוהמת־הדמים הפאשיסטית.

זרח ור.ה.פ.ט.יג (החזית הדתית המאוחדת):

צדק שרי־המשפטים באמרו שהחוק הזה הוא עקרוני יותר מאשר מעשי. למעשה לא רבים הם הפושעים שיישפטו לפי החוק הזה. הנאצים לא יבר־או להפש מקלט במדינת־ישראל, ואילו מספר עו־ריהם היהודים בוודאי לא היה רב. כך שלמעשה חשי־בותו של החוק היא בעיקר מהצד העקרוני. אעמוד איפוא על הצד העקרוני.

חטא חטא העולם כלפי קרבנות הנאצים. העולם שוכח, הוא סלחן ומחלן על חשבון הקרבנות של הנאצים. מיהרו לשכוח, עברו רק שנים מועטות אחרי הטרא־גדיה הגדולה הזאת, וכבר מיהרו לשכוח ולסלוח. והפושעים עצמם, הרי הם אנשי גרמניה, כבר מת־חילים להכחיש, ומסילים ספק, ומתלוצצים על חשי־בון מיליוני הקרבנות. ובהזכירם את המספר של ששה מיליוני יהודים שנהרגו, הם אומרים שבמספר הזה יש משום גזומה. חטא חטא העולם לכתחילה, אחרי מלחמת העולם הראשונה, כאשר עבר בשתיקה על פרשת שהיטת הארמנים, וכאשר קיימו את משפטי לייפציג, הקרויים בצדק, "הקומדיה של ליי־ציג", עוודדה הסלחנות הזאת את הפושעים להתחיל בשורה של פשעים, בממדים הרבה יותר גדולים. אבל נודה שאחרי מלחמת העולם הזאת נעשה מ־ש, היתה תזווה כלשהי. והתזווה הזאת מצאה את ביטויה בחוקים מקומיים על הענשת הפושעים

גם את הדבר הזה. הדבר אינו פשוט כל־כך. בשטח זה נעשו טעויות ונעשו פשעים. ברור לכולנו, שמאות ואף אלפים מבני עמנו שנפלו בידי הגרמנים נאלצו לעמוד במגע עם מוסדות שונים של שוביהם. היו אולי כאלה שעקב המגע ההכרחי הזה, עברו את הגבול והגיעו לשיתוף־פעולה. על בית־הדין המיוחד יהיה לקבוע מהו פשע, ומה איננו פשע. לדעתי, למשל, לא היה זה פשע אם ניהלו משאומתן עם השלטונות הגרמנים על קבלת רשיונות יציאה ליהודים כדי להצילם. אולם אין ספק שפשע היה זה כשעשו קנוניה זו או אחרת עם הנאצים, במטרה של רווח מסחרי או רווח של הצלת רכוש.

לאור הדברים האלה יצטרך אותו בית־דין מיוחד לחקור גם את התנהגות המוסדות השונים שלנו, ובתוכם בראש וראשונה את התנהגות הסוכנות היהודית. וכאשר אני אומר „לחקור“, אני אומר זאת מתוך הנחה שנעשו עבירות או פשעים, אולם מן הראוי שאנו נקבע כלפי הדורות הבאים, האם באמת עשינו כל מה שהיה אפשרי. עלינו לקבוע דבר זה בוודאות. כל זמן שהדבר לא נקבע — אין הוא ידוע.

בזמנו התערורר בעולמנו כמה בעיות, והיה סביר ויכוח סוער; ביניהן שאלת ההעברה, ההצעה בדבר האבוקואציה של היהודים מפולין והמלחמה נגדה. את כל הדברים האלה עלינו לחקור באופן רשמי.

שרת־העבודה גולדה מאירסון:
כל זה בנשימה אחת!

ערי ז'בוטינסקי (תנועת החרות):

אמרתי בראשית דברי, שאני מקדש בברכה הצעת חוק זו, אולם היא מהווה רק חלק מפעולה יותר רחבה. ברגע זה אינני מביא לכנסת שום הצעה. אני מקווה שבקרוב נוכל להביא לפני הכנסת הצעה על הקמת ועדת־חקירה, שקראתי לה בשם בית־דין מיוחד.

יונה קוסוי (מפא"י):

התכוונת גם לאלה שחיפשו דרך אל מוסוליני?

ערי ז'בוטינסקי (תנועת החרות):

גם דבר זה צריך לעמוד לחקירה ולבירור. אי אפשר לזרוק האשמות סתם. אבל ענין ההעברה לא היה „חיפוש דרך“, אלא הסכם עם היטלר.

כל החוקים שנחקק לא יחזירו לנו את אחינו, גם לא יפחידו את תומכי הנאצים המתחזקים מחדש. רק מדינת־ישראל אדירה וחזקה שתוכל לגקום את נקמת ששת המיליונים, רק היא תוכל להבטיח את עמנו מה־שנות הטבח.

היו"ר י. שפרינצק:

יש לי הרושם, שהנאם האחרון הרשה לעצמו לכלול את הכל יחד, ללא בדיקת המושגים. ישנם ענינים שנתקבלו ונתאשרו על דעת האומה ועל דעת הציונות ומן הדין לבדוק קצת את תערובת כל הענינים הנתונים לחקירה.

יעקב גיל (הציונים הכלליים):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. חוק זה נוגע בשרשיה של הטראגדיה האיומה ביותר בתולדות עמנו

ושבניברג תורשה הופעת נציגי עמ־ישראל שיבואו ויגידו את האמת לאמיתה. הם דרשו שהפושעים יועמדו לדין לא רק על רציחות ועינויים של יחידים סתם, אלא גם ובעיקר בעד הפשע של השמדת עמ־ישראל.

עכשיו, לאחר שהוקמה מדינת־ישראל ויש לנו גואל לדם ישראל, אני פונה לממשלה ולחבריה־הכנסת: האם בחוק שבו נתעלם גם אנו מהפשע הגדול הזה, שבו רוכזה כל המחשבה האנטישמית במשך דורות, כל המחשבה להשמיד את עמ־ישראל — מחשבה אשר בוצעה בחלקה הגדול? האם גם אנו נבליע את הפשע הגדול הזה בתוך ענינים אחרים, ונסתפק בחוק כללי שיכול להופיע בכל מדינה ומדינה, חוק שאין בו דבר מיוחד לאותה מדינת־ישראל, לאותם השרידים, לאותו האוד המוצל מאש של המיליונים שנשחטו על קידוש השם? האם אין אנחנו חייבים להגיד במפורש בחוק שאנו מקבלים, כי אדם שעשה אחת מאלה: ארגן השמדת עמ־ישראל, תכנן אותה, או עזר בביצור עזה — יועמד לדין על־כך? האם גם אנו נלך בעקבות אותם העמים שלא רצו להזכיר את עמ־ישראל ואת ה־יהודים, לא בחוקים ולא בפסיקה־הדין? אם נתעלם מתפ־קידנו זה, נשמיט מתחתינו את הקרקע ואת הזכות המוסרית להוציא חוק זה, היו אינו חוק סתם; אם אנו מחוקקים את החוק הזה, הרי זה משום שדמי אחינו צועקים אלינו מן האדמה. אנו צריכים להזכיר אותם פה ולומר זאת במפורש.

אינני רוצה להתעכב עכשיו על תיקונים. אעשה זאת בוועדה. התיקון העיקרי שאני רוצה להציע בהצעת חוק זה הוא שלא נשכח את עמ־ישראל בתפוצות, ואת הפשע הבארכאי נגדו, שהוא יחיד מדורי דורות. עלינו להזכיר אותו במפורש, ולהעניש עליו במפורש.

ערי ז'בוטינסקי (תנועת החרות):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אני שבע רצון מן העובדה שהוגשה לפנינו הצעת חוק זה. ייתכן שיהיה על סיפתה להציע שינויים בכמה פרטים בגוף החוק; אך לא אעתיב עתה על הפרטים. אבל לחוק זה אין טעם, אלא אם הוא בא כשלב הראשון בפעולה יותר רחבה. הגיע הזמן לברר לעצמנו, ולברר גם לעולם כולו, את הסיבה שבגללה שחטו בנו הנאצים וועוזריהם. עלינו להעמיד לדין לא רק את הנאצים שיפלו תחת ידינו במקרה. בדרך זו או אחרת; עלינו להעמיד לדין את כל אותו הדור שהיה נוכח בשעת השחיטה, הביט, ראה, ושתק, ולפעמים אפילו עזר. אל נשכח שאם גם נכון הדבר, שהגורמים היו אלה שהפכו את אירופה לבית־מטבחיים לעמנו, הרי לא הגרמנים הם שנוצלו את הבריה על אותו בית־ההמט בחיים, ומנעו מאחינו להציל את נפשם; לא הגרמנים הם ששפכו את דם אנשי „סטרומה“.

חייבים אנו להקים ועדת־חקירה, ואני רוצה לקרוא לה בשם יותר מפורא: בית־דין מיוחד, שיחקור את כל תולדות השואה ויקבע את מידת האחריות הראשונית ואחריות המשנה, הרובצת על עם זה או אחר, על מפלגה זו או אחרת ועל אדם זה או אחר.

ועוד דבר עלינו לחקור על כל פרטיו, דבר שהוא אולי קשה ובלתי־נעים. ש־המשפטים הזכיר את בעיית משתפי־הפעולה מקרב עמנו, שנתנו יד לנאצים בצורה זו או אחרת. על אותו בית־הדין המיוחד יהיה לחקור

כלאביה. האם למען כבוד ישראל לא היתה ממשלת ישראל, כדובר העם היהודי, חייבת לתבוע את המופתי לדין בפני בית-הדין הבינלאומי, כפושע מלחמה, ולתבוע לעשות בו דין כעוור להשמדת היהודים?

עוד הערה: מדברים עכשיו על משא-זמתן כספי עם הנאצים. אני אומר: נאצים, כי כל העם הגרמני היה נאצי, ואין להבדיל ביניהם. ליד דאכאו ראו גרמנים שלווים ושאננים את העשן מיתמר ועולה מתוך משרפת היהודים; וזה לא היה באושווינצ'ים הפולנית, אלא בתוך גרמניה. הם ידעו מי נשרף ולשם מה משמש התנור, אך איש מהם לא פצה פה ולא מחה. כיום, עם כל המצב הכספי החמור של מדינת-ישראל ושל ער-ישראל, ישנו כבוד לאומי, והוא עומד למעלה מר כסף ולמעלה מן הכלכלה! אומר ביאליק: „גדול הכאב וגדולה החרפה: מה משניהם גדול? אומר אתה, בן-אדם“. אני סבור שהכבוד הלאומי מחייב אותנו לשקץ ולתעב את הגרמנים ואת כספם: „שקץ תשקצו ותעב תתעבנו, כי חרם הוא“, נאמר בספר הספרים שלנו.

עוד הערה: אנו רואים במדינת-ישראל סחורות מיוצרות בגרמניה אשר כתוב עליהן: Made in Germany. דיברנו על „זכור את אשר עשה לך עמלק“, כיצד יכולים אנו לזכור את פשעי הגרמנים כשילדינו משחקים בצעצועים שיוצרו ב-1950 או ב-1949 בגרמניה, ואולי בבתי-החרושת שנקלחו מיהודים! האם זהו הינוד לזכירה? ומה בדבר המיסדות המעבי-רים סחורות מגרמניה? כמובן, אפשר לטהר את עצמנו ולמצוא נימוקים, אבל אני סבור שהכבוד הלאומי דורש להחרים את גרמניה ואת סחורותיה.

ועוד: מיד לאחר מלחמת העולם השנייה הוקם מפעל „יד ושם“, שאחד מתפקידיו היה לגלול על גבי ספר את פשעי הנאצים ולגבות עדויות, למען הזכירה הזאת. עד היום לא בוצע המפעל הקדוש הזה. אם רוצים לזכור, צריכה להיות תורה שבכתב, יש לשנן אותה לבנינו, כדי שיזכרו מתוכה מה עולל לנו השונא הגדול.

יחד עם קבלת החוק הזה, חייבת ממשלת-ישראל להקים ועדה של מומחים שתאסוף את החומר וגם תתרגם משפות אחרות. יש היום ספרות גדולה בשטח זה, בשפות לועזיות. צריך להוציא ספר שישמש דו-קומנט מאשים לדורות, נגד גרמניה הטמאה ונגד מה שעוללה לעם היהודי.

הדברים האלה הם אמנם פרטים, אבל במסכת זו של דם יהודי, השמדת קהילות יהודיות, חורבן תרבות עברית, רצח אכזרי ביותר של אנשים חפים מפשע, רק מפני שייכותם לגזע היהודי — יש מקום גם לפרטים.

אם עתון עברי במדינת-ישראל מדפיס מכתב למערכת שבו הוא מצדיק פקיד יהודי גבוה בממשלת באוואריה, הריני סבור שאין זה ברוח החוק הזה ולפי מטרות החוק הזה. אנחנו שוללים כל יהודי היושב בגרמניה וביחוד יהודי המשרת את הממשלה הגרמנית ומסתובב באמריקה כדי להשיג כספים למען ממשלת באוואריה. יהודי זה בוגד בעמו הוא; הוא עוור לנא-צי. ולו היה בא לארץ-ישראל, צריך היה לעשות בו דין.

עתון עברי, בשפה העברית, הצדיק אותו. אינני סבור שהדבר עולה בקנה אחד עם הזכירה שאנו מצווים עליה.

ובדברי ימי האנושות בכללותה, והיא: השמדת שליש עמנו באכזריות האימה ביותר בשנים 1939—1945. החוק הזה משיב את הכבוד לעם היהודי ונותן לו, כעם, אפשרות לשפוט את רוצחיו. החוק הזה אופשר הודות להקמת המדינה והופעת ישראל על הבמה ההיסטורית כעם עצמאי.

זכור אני עדיין כאשר בחודש יולי 1945 גילינו, חבורה קטנה של עסקני הבריגאדה היהודית, בבית-חולים „סנט אטיליאן“ ליד מינכן, עתונאי יהודי מאוס-סריה, בשם אויגן אוקסהרן, שהיה בשנים 1938—1945 בששה מחנות ריכוז. כאשר הוקם בית-הדין לפושעי המלחמה בנירנברג הופענו לפני התובע הכללי האמריקני וביקשנו ממנו שיקרא את העתונאי הזה, שבמשך 8 שנים ראה את כל זוועות הנאצים על כל גלגוליהן במחנות ריכוז שונים, להעיד לפני בית-הדין לפושעי המלחמה בנירנברג. התובע הכללי האמריקני אמר לנו: „כן, אני מסכים, אבל כתנאי אחד: שתונאי זה לא יופיע כיהודי ולא יופיע בשם העם היהודי, אלא ידבר רק על השמדת מיליונים בני אדם“. באותו רגע הרגשנו את כאב עמנו שאין לו דובר גם לאחר האסון הגדול. עם הקמת המדינה נגולה חרפה זו, והחוק הזה משיב את הכבוד לעם היהודי ונותן לו אפשרות להופיע כעם עצמאי, הדורש משפט לרוצחיו.

אבל אין זה רק ענין של כבוד. החוק הזה הוא גם אקטואלי. כמו ב-1945 שוחרר באירופה לנפשם נאצים פעילים במחנות ריכוז, שעל זרועם היה הרוט סימן ה„S.S.“. צבא הכיבוש התעלם מהם וממציאותם ושיחרר אותם בהמוניהם — לצערנו ולבשתנו היו יתור-דים — אמנם מועטים — שמחוך חולשה שימשו „קאפו“. ידוע התיאור בספר „סלמנדרה“ על ה„קאפו“ היהודי באושווינצ'ים, תיאור מחריד ומכאיב. אחדים מה„קאפו“ האלה הסתננו גם למדינת-ישראל, ויש לחפשם ולהעמידם לדין.

תמהני על ממשלת-ישראל ועל שר-המשפטים, שבכל החוק הזה, הנוגע בעיקרו לעם היהודי, לא נזכר העם היהודי אף במלה אחת, מדובר כאן בנוסח של בית-דין בנירנברג. אשר דן על טבח מיליוני בני-אדם, בשעה שהעם היהודי היה הקרבן הגדול ביותר של הפשע הזה. בסעיף-קטן (א) כתוב: „מעשה שהוא בגדר פשע כלפי האנושות“. בסעיף-קטן (ב) כתוב: „בגדר פשעים כלפי האנושות“. ממשלה של מדינה יהודית עצמאית, לאחר אפליים שנות העדר מדינה, צריכה להופיע בכבוד עצמי ולכתוב: „כלפי ישראל והאנושות“. כלומר: אם ימצא בישראל נאצי שעשה פשעים לא כלפי יהודים אלא כלפי עמים אחרים וכלפי בני-אדם אחרים — ברור, שממשלת-ישראל תציטר לשפוט אותו; אבל כוונתנו היא בראש ובראשונה לנקום, אם כי נקמה סמלית, את דם ישראל.

לא אתעכב על פרטים: זאת אעשה בוועדה. אבל אני רוצה להעיר כמה הערות מסביב לחוק.

אחד מפושעי המלחמה הגדולים ביותר, אחד מעוזרי הנאצים, נמצא במצרים: המופתי. בהסכמת מנהל המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית בזמנו, שהוא כיום שר-החוק, מר שרת, העברתי לוועדת-החקירה האנגלו-האמריקנית מסמכים ותצלומים שמצאתי ביוגרף סלאביה ביוני 1945, בהם מצולם המופתי עם הגדוד המוסלמי שהוא הקים, ליד מחנה ההשמדה ביוגר

שהפעם שגיתם. לא התכוונתם לכך, ומחקר בזה את הבושה הזאת מן הפרוטוקול.

הישיבה נפסקה בשעה 19.00.

הישיבה נתחדשה בשעה 20.10.

היו"ר ג. ניר-רפאלקס:

אני מתכבד לחדש את הישיבה.

אני מפנה את תשומת-לב חברי-הכנסת לעובדה, שהם עצמם אשמים באיחור שחל בפתחת הישיבה. עשר דקות צלצלנו בפעמון, והם לא באו. והרי אלה הם הימים האחרונים לכנס זה לפני הפגרה ולפנינו עדיין סדר-יום גדוש. אם נמשיך כך — לא נסיים את הדיון בסעיפי סדר-היום.

נמשיך עכשיו בדיון על החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם. רשות-הדיבור לחברי-הכנסת בן-צבי.

יצחק בן-צבי (מפא"י):

כנסת נכבדה. יש קשר בין שני החוקים: החוק למניעת רצח גזעים, והחוק האנטי-נאצי, אולם ישנו גם הבדל ביניהם. החוק למניעת הפשע השמדת עם הוא חוק כללי, ולגבי החוק אין הבדל אם אלה הם נאצים שהשמידו את גזע ישראל בארצם ואם השמידו ארמנים באנאטוליה, אשורים בכורדיסטאן או מקרים דומים. כל אלה נכללים בגדר השמדת עם.

אולם אילו היינו מסתפקים בחוק זה בלבד — בחוק הכללי על השמדת עם, בשום אופן לא היינו יוצאים ידי חובה לגבי המלחמה בנאצים, אילמלא קיבלנו חוק מיוחד, המוגש כאן לפנינו, שהוא חוק מפורש הדין בפשעים קונקרטיים שאותם חידשו הנאציים. תכנית פעולתם היתה תכנית של השמדת הגזע, ואולם פעולתם היתה פשע מיוחד במינו, פשע שלא היה לו תקדים בהיסטוריה. ואחת היא אם הפושעים הללו פאשיסטים או אנטי-פאשיסטים, האופי הנאצי טבוע על הפשעים. ועל פשעיהם אנו דנים עתה.

זכות גדולה היא לנו, לכנסת הראשונה, ובזכות זו יש גם משום מילוי חובה כלפי מיליוני אחינו שהושמדו על-ידי הנאצים — הזכות לחוקק חוק נגד הנאציזם.

אנו הננו הדור הראשון אחרי עשרות דורות שניתנה לו האפשרות והוטלה עליו החובה לנקום בשונאי ישראל בגלוי, לעשות בהם משפט כתוב, משפט שישמש תקדים גם למשפטי עמים. זוהי זכות וזוהי חובה.

קודמי כבר עמדו על הצד הכללי של החוק, ואס"תפק בהערה אחת, הנוגעת לסעיף הראשון של החוק המוצע לפנינו. סעיף זה איננו מספיק. הוא אומר שעלינו להשוות בחוק את העונש בעד פשעי הנאצים עם העונש בעד רצח. אולם אין זה מספיק. יש לומר דבר רים מפורשים יותר. עלינו להכריז שעונש על חטא זה הוא עונש מוות; אחרת אין כל מובן לכל אותם הנאומים הנרגשים שנשמעו כאן — בין אם נאמרו בהתרגשות או מתוך הבלגה. כל הנאומים שנשמעו כאן ייעשו פלסטר, אם לא נסיק מהם את המסקנה.

דבר אחרון, הוא פרט. אמן יהודי גדול שניגן מיד לאחר מלחמת העולם השניה לפני נאצים והקדיש את הכנסותיו לטובת ילדי גרמניה — יש לי מסמכים ועדויות על כך — בא כעת לארץ, ויהודים צובאים משעה 5 בבוקר על פתחי המקומות ששם נמכרים הכרטיסים. אני סבור שזה בניגוד לזכירה שאנו מצווים עליה. החוק הזה צריך לחנך את עמית-ישראל לא לש"כות, לזכור, ולעמוד על כבודו הלאומי.

שרת-העבודה גולדה מאירסון:

כנסת נכבדה. כל אחד מאתנו חי את שנות האסון לעם היהודי, מתוך כהרה ברורה שעוד לא נולד אדם, שיצליח להביא לידי ביטוי מה שהתרחש בלב כל יהודי. ידענו בלב מלא כאב, ידענו בלב מלא עלבון, שהעולם כולו שמחוצה לנו מחולק לשנים: חלק אחד השמיד והחלק השני החריש.

אני מניחה, שעוד יעברו שנים רבות עד שגצ'ליח — ואולי הדור הזה, שהיה עד לאסון הגדול, לא יצליח בכלל — לבטא את הכאב. אך לפחות דבר אחד אפשר היה לקוות, שתהיה לנו הרגשה קדושה כשמדור בר על קרבות העם היהודי, שברגע שאנו נוגעים בגוף החי המתפתל עדיין לעינינו, לפחות ברגע זה של קדור'שה, ייפסק כל חשבון אחר.

היו רגעים כאלה היום בכנסת, שהיתה הרגשת קדושה כזו, כשהרב גורוק דיבר, וכשיברר החבר שפטל. ואני לא קמתי לדבר אלא כדי להביע את ההתמרמרות על חילול המעמד הזה. יושבים כאן חברי-כנסת, שגם ברגע כזה עושים חשבונות אחרים. ישנם חברי-כנסת, שגם ברגע זה אינם יכולים להתגבר על עצמם ועל היצר לזכות בחשבון פוליטי ארוך, שנדמה להם. שהיה בעבר עם מישוה.

התביישתי, ונדמה לי שכל חברי-הכנסת התביישו, כשחברי-הכנסת ז'בוטינסקי, נציג מפלגת אולטרה-פאטריוטית במדינת-ישראל, הרצה לקחת לעצמה את המונופול על הדאגה לעם ישראל, העז מעל הבמה הזאת ודוקא בענין החוק הזה, הקשור בקדושת הטראגדיה הגדולה ביותר בתולדות ישראל — העז להזכיר בנשימה אחת עם הסוכנות היהודית את אלה, שאיננו רוצים להכיר בהם כשייכים למין האנושי, אלה שידיהם מגאולות בדם החינוקות של העם היהודי, התביישתי בושה עמוקה לחשבון זה ולכל שאר החשבונות המחל-לים את קדושת הרגע הטראגי הזה.

יודעת אני, שכל אחד מאתנו יש לו חולשות פור'ליטות ומפלטגיות, ולא תמיד יש גם הכוח לקום ולהר'דות בשגיאה. אך אני מקווה, שאולי היום ייעשה הדבר בכנסת. שיקום חברי-הכנסת ז'בוטינסקי ויאמר שהוא וחבריו מצטערים על חילול שם זה בכנסת. היה ויכוח גדול על הטראנספר, והקונגרס הציוני דן בענין זה. ולפי מיטב ההכרה הציונית החליטה ההס'תדרות הציונית להציל כל מה שניתן להציל. כיצד אפשר לבוא כאן במעמד שכזה ולדרוש בית-דין עליון שיחקור את אלה ששיתפו פעולה עם הנאצים — וב'תוכם את פעולותיה של הסוכנות היהודית, ואת הטראנספר.

אינני רגילה לפנות אל יריבים פוליטיים, שיווד בשגיאותיהם בפומבי. אך ברגע זה אני מעיזה לפנות עוד פעם לחברי-הכנסת מסיעת החרות: קימו והודו

היחידה שאנו מסוגלים לה היא: לבנות את מדינת ישראל ולרכז בתוכה את גולי ישראל. זאת תהיה הנקמה ההיסטורית של עמנו, גם לאחר שנהרג שלישי מבנינו. אנו נילחם למטרה זאת עד הגשמת חזוננו.

ובהזדמנות זאת, יש חשיבות לעשיית חשבון פנימי. כוונתי לעשות חשבוננו עם אותם 40—50 אלף יהודים החיים עדיין בגרמניה. רק לפני חדשים ספורים הייתי בגרמניה, וראיתי את החזיון האיום הזה של קיבוץ יהודי בן חמישים אלף שעדיין ממשיך לחיות את חייו בגרמניה, וחי בצורה מכוערת מאד ומושחתת מאד. למרות ההחלטות של הנהלת הסוכנות ושל המפי לגות בגרמניה, ועל אף החלטותינו אנו כאן, עדיין אין אותם חמישים אלף היהודים שנשארו בגרמניה מתכוונים לצאת: וכל זמן שיש בגרמניה 50 אלף יהודים, הם מחלישים ומפחיתים את ערכו ואת כבודו של עמנו בחשבונו ההיסטורי הגדול עם העם הגרמני.

בהזדמנות דיוגנו בחוק זה, צריכה לבוא מעל במת הכנסת קריאה מטעם העם היושב בציון ומטעם כנסת-ישראל אל היהודים האלה. מן הראוי שהם ישרו מעו מכאן תביעה נמרצת שיעזבו את הארץ האדומה והטמאה הזאת: לא רק מפני שנשקפות להם סכנות, אלא מפני שבזיונם ובקיומם שם, במגע שלהם עם הגרמנים, בהתפרנסם ממסחר עם הגרמנים, הם ממיטים חרפה וכלימה על העם היהודי כגוף וכקיבוץ.

לבסוף אני רוצה להעיר לחבר-הכנסת ערי ז'בוטינסקי. שרית-העבודה כבר ננתנה לו כראוי; אבל מכיון שדיבר לא רק על ענין ההעברה לשעבר, אלא גם התריע על הקשרים שלנו עם גרמניה בעתיד; הרי מבחינה זו אני רוצה לומר לו, שבשעתו היה ויכוח בינינו ובין המפלגה הרביזיוניסטית בענין ההעברה. כבר אז אמרנו רביזיוניסטים שבענין זה אין הם מסוגלים לשמש באיכות של הכבוד היהודי האמיתי. תי. דומני שבסיכום רשאים אנו לראות את ענין ההעברה כמפעל גדול וחשוב מאד; ומי אינו יודע מה היה ערך הרכוש שהצלנו מגרמניה לביסוס הישוב היהודי בארץ ולקליטת העליה. מה שהצלנו באותה תקופה שימש לנו יסוד לחיזוק הישוב שלנו. ואיני יודע מה היה, אילו היינו עומדים בעקשנות שלא לה ציל רכוש של יהודים. דבר זה היה מחבל חבלה קשה ביותר. חשבון עם העם הגרמני עכשיו, ולא רק חשבון בדבר הטבת, כי אם חשבון עם החמס והשוד והביזה של הרכוש היהודי, לא היה מספיק כדי לפתור את כל הבעיות הקשות והטראגיות של חשבוננו ההיסטורי עם העם הגרמני. האם יכולים אנו לוותר על תביעתנו הצודקת להחזרת הרכוש שנגנל, נשדד וגזב מס מהעם היהודי? אנו יודעים שזה לא ניתן, זה לא ניתן מפני שאנו עם קטן ומפני שהעולם כולו שרוי עכשיו באווירה של מחילת פשעי העם הגרמני. עלינו להציל את מה שניתן להציל מהרכוש היהודי שנמצא בגרמניה. לי נראה הדבר כבעל חשיבות ממדרגה ראשונה. ובמה נפגע אם נציל את הרכוש הזה? עמים אחרים, יותר גדולים, שנלחמו בגרמנים במלחמה האחרונה, יתחילו לתבוע והם גם ילוקחים את המגיע להם — אם זו בריית-המועצות ואם זוהי צרפת. לצערי הרב חדלו בזמן האחרון לעשות את החשבונות האלה, אבל גרמו לכך חישובים פוליטיים. חשבוננו עם העם הגרמני נמשך, והוא צריך להימשך, כדי שנציל ככל

אם ישנו פשעים אלה לרצח רגיל, הרי עלולה להיווצר סתירה, כי ייתכן שבקרוב נקבל בכנסת חוק המבטל עונש מוות בנוגע לרצח רגיל. אני כשלעצמי אינני מצדד בחוק המבטל עונש מוות. אני הייתי משאיר את העונש המאכסימאלי, והייתי מסתפק במאמר חז"ל על בית-דין קטלני. באמנם: בית-דין שהיה ציא משפט מוות אחת לשבעים שנה הרי זה בית-דין קטלני, ולא חשוב אם הכוונה לשבעים שנה או לשבע שנים. לבטל את עונש המוות דוקא עכשיו — זה נראה לי מוקדם מדי. אולם אין אנו דנים על זאת. יכול להיות שיתקבל חוק כזה ויכול להיות שלא יתקבל. והיה אם נשווה את הרצח של מיליונים מאחינו בעיני ייב לא ישוערו, שלא היו כמותם בדברי ימי האנושות, עם מקרי רצח רגיל, הרי בזאת אנו מונעים את האפשרות של עונש מאכסימאלי גם על פשעי הנאצים. המרצה אמר שברור שנאצי לא יחפש לו מקלט בארץ ישראל. ואני אומר שיכול לקרות אבסורד כזה, שנאצי הראוי לעונש מוות בארצות אחרות באירופה, ימצא רק דרך אחת להינצל והיא: לברוח לארץ ישראל, פה יהיה בטוח. כאן עיר-מקלט מעונש מוות. אני מבין זאת כדוגמה אבסורדית, ואינני מבין מדוע עלינו להתחבא מאחורי נוסחות אחרות. קשה לדון איש למיות. אולם בנוגע לרוצחים נאציים עלינו להכריז על זאת בגלוי, ולא בדרך אגב. עלינו להכריז שהעונש המאכסימאלי בעד פשעי הנאצים הוא עונש מוות, או פחות מזה.

זמני אינה מרשה לי להאריך בדברים, אולם ברצוני להעיר עוד הערה אחת. אחד הנואמים אמר שצריך לבטל את הסעיף המדבר על דבר התנאים המקילים. לדעתי מן הראוי להשאיר את הסעיף הזה. ולא ארהיב את הדיבור על כך. במקרים מסויימים יש להקל, לפי הסעיפים והנימוקים הכלולים בחוק, ומשום כך ניסחתי: "עונש מוות או פחות מזה", אבל המאכסימים צריכים להיות מוחלט, ברור ומפורש. לא תלות בעונש בעד רצח רגיל. אין מסום להשוואה, מפני שאין בדברי ימי האנושות דבר שאפשר להשוותו לפשע זה.

יונה קוסוי (מפא"י):

כנסת נכבדה. אין לי מה להוסיף למה שאמרו כאן חברים רבים בנוגע לתכנון של החוק; אולם אעיר הערות אחדות בשולי הדיון. דומני שלוויכות הזה בכנסת יקשיבו לא רק יהודים אורחי מדינת-ישראל, ויהודים בעולם; אלא אני מעד לומר שיקשיבו לו גם הגרמנים. המחפשים להם עכשיו כל מיני דרכים, ונוקטים באמצעים תכסיסיים כדי לשכנע את העולם שהפשע האיום ביותר שהעם הגרמני פשע כלפי העם היהודי, הייתה אפיוודה חולפת בחיי העם הגרמני, וכי אמור, הם מחפשים להם כל מיני דרכים של התפישות אתנו. וגם אצלנו צצות פה ושם כל מיני אשליות בענין זה. והנה נאמרו מעל במת הכנסת בקשר לחוק הנידון כמה דברים יסודיים. אין העם היהודי יכול לסלוח לעם הגרמני, כקיבוץ, כגוף, את השחיטה האיומה הזאת שחלש מעמנו. וככל שניסו הגרמנים להינקות מהעובדה האיומה הזאת, החשבון שלנו אתם לא יתמצא כל זמן שנתקיים כעם. ומשום כך כל מיני דיבורים שטחיים על אפשרות של נקמה אינם הולמים את החשבון האיום שיש לנו עם העם הגרמני. הנקמה

אורגן כמסדר צבאי טוטאליטארי, מתוכנן, בעל יצר של שלטון אבסולוטי ובעל אמצעים וטכניקה משוכללים ביותר. זה היה מעין מסדר של רוצחים קולקטיביים.

שמעתי את דברי חברי-הכנסת שפוטל, שדיבר כאוד מוצל מאש. הוא הגיש לי פעם מפה מסויימת. ישנם עשרות מחנות הסגר ששום איש בבית הזה אינו מכיר אותם. ישנה גם מגילה של אנשים שאומרים שהם „אוד לא מוצל“. לפני לכתתי הנה קראתי את המגילה עד תומה. קראתי את השיר של יצחק קצנלסון על העם היהודי שנהרג, קראתי את היומן של ויטל, את הסאטירה שלו ואת הדראמה שלו. הוא אומר שמה שעשו לעם היהודי באירופה היה רצונם של 80—90 מיליון אנשים. מהותו של פשע זה היא מיוחדת במינה, היא פרימיטיבית, קדומה. ולמעשה גם מגילת נירנברג בנויה על גאולת דם של הצמרת הנאצית — גאולת דם סמלית.

ידוע שהנאצים ניסו לשעבד את כל העולם; אבל אפשר להכיר בשלימות את המהות הנאצית רק על פי צורת הרצח של עם. צריך להיות ברור לנו, שאין אנו עוסקים בקרימינאליסטיקה מקובלת בעולם. אין אנו עוסקים בהגדרות של המשפט הבינלאומי שיכול לחול על כל הפשעים, עד לתקדים הזה.

משום כך חייבת תגובת העם היהודי לענין זה להיות פשוטה, בהירה וקצרה, תגובה שתמצה את הכל. ולכן אין צורך להיכנס עכשיו לפרטים של התיישנות או אי-התיישנות.

עברו רק חמש שנים מאז נכנע העם הגרמני ללא תנאי. עוד איננו יודעים בדיוק מה היה שם; איננו יודעים כיצד אורגן המנגנון של השמדת העם היהודי ושעבוד העמים; לא הגענו לחקר הנפש של בית המוות וחצר התליה. אולי יקום פעם האיש שיגלה כל זאת — אז יהיה לגרמניה דין חדש. אולם לפי שעה עוד לא קם בגרמניה איש אחד שיגנה את הפשע הזה. עוד לא קם איש מדה שהופיע בפומבי וגינה את התופעה הזאת של רצח העם היהודי. בגרמניה לא היה גילוי של מרד. איש בגרמניה לא עשה מה שעשה אדם מסויים בארץ אחרת, שאמר בגלוי שאינו משתתף במלחמה. כל העם הגרמני, כאומה, השתתף ברצח הנאצי. ואולי היו כאלה, אך כל הענין עוד לא נתגלה. אין אנו יודעים אף שמץ ממה שזיה, אין אנו יודעים ולא כלום על הצורה שבה תוכנן המסדר השטני הזה. מוקדם מדי לדבר על התיישנות. אין אנו יכולים לדעת אם לא יתגלה העיקר בעוד 20 שנה — חוק מהעובדות הגלויות שחצו את ההיסטוריה היהודית לשנים: עד הכליה ואחרי הכליה. אין צורך להבדיל בין השתייכות לארגון נאצי במשך עשר שנים או יותר. אינני יודע מה דינו של זה שהיה אחראי לרצח של חנה סנש; אינני יודע מה דינו של מי שנתן את פקודת האש, ומה דינו של זה שלחץ על ההדק.

עוד לא הגיעה השעה להבחין בהחנות כאלה. עוד דרושות לנו עשרות שנים כדי להגיע לחקר החזיון המיוחד במינו בתרבות האדם; וכדי שנוכל להתחיל לדון עליו במושגים אנושיים מקובלים.

כבר סיפרתי בראשית דברי שלפני בואי הנה לדיון הזה קראתי את מגילות יצחק קצנלסון. זוהי

האפשר את הרכוש; והמדובר הוא לא רק בעשרות ובמאות דולרים.

אני אומר את הדברים האלה גם לחברי-הכנסת ערי ז'בוטינסקי. חשבוננו עם העם הגרמני לא ייחתם אפילו אם נביא מגרמניה רכוש, לא בכסף אלא בשווה כסף. דבר זה יגביר את כוחנו בקליטת העליה ובכנין הארץ, וזאת תהיה נקמתנו האמיתית בעם הגרמני. צר לי מאד על מה שאמר חברי-הכנסת ז'בוטינסקי הן לגבי העבר והן לגבי העתיד הקרוב.

חיים בן-אשר (מפא"י):

הבעיה העומדת לפנינו היא: מהו משפט הנאצים על אדמתנו. בענין זה עלינו להיות משוחררים מכל אבק של פורמאליזם שאינו ממצה את הענין, שאינו מעמידו על אמתו. על אף כל הערותיו של שר-המשפטים בקשר לריבוי הסטיות מן החוק הפלילי המקובל, הרי החוק, על סגנונו ועל אפיו הכללי, עדיין לא ממצה את הענין.

לדעתי יכול החוק להיות קצר מאד — רק כמה שורות. יש כאן כמה נוסחאות המגדירות את הפשע הנאצי, הפשע כלפי האנושות, פשעי מלחמה. הפשע הנאצי, בעצם טבעו הוא פשע שאין לו תקדים. מי בין העמים לא פשע נגד האנושות? אין עם כזה על האדמה — ולא אוציא מן הכלל גם את עצמנו. מי מאתנו יבחין הבחנות דקות של הכרח צבאי וכי? אנו חיים בדור הבנוי על טכניקה צבאית כזאת, שאין כל אפשרות לברר אם היה הכרח צבאי או לא. האם אין אנו מתעלמים מן האמת — ברגע שאנו מדברים על תקדים חד-פעמי — כזה שאנו משתמשים במושגים מקובלים במשפט הבינלאומי. הרי כאן אנו עוסקים בתקדים שאין לו הגדרה במשפט הבינלאומי, כי למעשה אני יכול לומר שההגדרה של פשע-מלחמה היא, למשל, התנהגות בלתי-הוגנת עם שבויים. אינני יודע אם בחוק של מדינת-ישראל יש צורך בהבחנה זו — זהו ענין אסטטי, ענין של אבירות. אינני מזלזל בהתנהגות הוגנת עם שבוי כעם חייל. אולם ישנם מושגים שאין לכלול אותם בחוק שלנו, כשאנו מדברים על התקדים החד-פעמי הזה של הפשע כלפי המין האנושי.

במגילת נירנברג יש יסוד חדש, היסוד של נקם בצמרת הנאצית. לעת עתה היתה מגילה זו רק מגילה סמלית של נקמה יחסית; אולם כיון שהיה בה היסוד של הרטרואקטיביות, כיון שהכריזה על ארגונים מסויימים כעל ארגונים פושעים, היא שינתה מושגים במשפט הפלילי הבינלאומי.

אין אנו יכולים להסתפק בהגדרות שקבעו שופי טיב בריטיים או אמריקאים. שהיה להם חשבון אחר עם העם הגרמני, לנו יש חשבון אחר עם העם הגרמני, חשבון של אומה שדוניה לכליה. ולכן אני נוטה לכך שנבטל את ההגדרות המקובלות למהות הפשע הנאצי, ושינתן לו הגדרה חדשה ומיוחדת. קודם-כל, יכול החוק להיות קצר ופשוט בתכלית: כל מי שתכנן וארגן את הפשעים; כל מי שביצע ועזר בכל צורה שהיא לעקירת העם היהודי מאירופה ולשעבוד העמים ולהשמדתם לפי התכנית, יועמד לדין לפי דין ישראל, ויהיה צפוי לעונש מוות. כל השאר יכול להיות מסור לשופט; ושופט בישראל איננו רוצה.

הדבר האפייני לתקדים הזה הוא שהעם הגרמני

כן צריכה להיות הגדרה בחוק לגבי פעולות התכנון, הארגון וההסתה לפשע זה. גם עכשיו ישנה הסתה מאורגנת בהרבה ארצות; אין זה רק ענין הנוגע לעבר, אלא זה נוגע גם לעתיד — ומדינת ישראל צריכה לקבוע צורה משפטית, שבה יוקע הפשע הזה. צריך להוקיע את העוון והפשע הזה של מפלגות המנצלות את שנאת ישראל ואת המסורת של שנאת ישראל, בעוררן את היצרים השפלים ביותר, דבר המשמש להן קרש-פיצה לשלטון.

ולא זו בלבד. ישנו עוד ענין חשוב: מי ייתבע לדין? אנחנו עדים לכך שישנן שאיפות להשכיח את הענין הזה גם עכשיו. האם יודעים אנו כל מה שנעשה? האם יודעים אנו אם היהודים בליטא הושמדו לפני כוא הנאצים, או שהושמדו בעזרת הנאצים בידי אנשי המקום; האם יודעים אנו מה היה גורלה של יהדות אוקראינה; האם יודעים אנו מה אירע למיליון יהודים אלה? האם ידוע לנו כיצד נטבחו כמעט כל יהודי ניקולאייב, או שנקברו חיים?

אנחנו רואים עכשיו מגמה רצינית להשכיח את העוול הזה, גם כדי לזכות בירושת היהודים. רבותי, אנו עדים עכשיו לחוזה בין פולין ובין שווייץ, ולפי חוזה זה התחייבה ממשלת שווייץ להחזיר לפולין את כספם של אותם נתיני פולין שמתו בלא יורשים וכספם נשאר בשווייץ. אמנם חוזה זה נוגע לנתיני פולין, אבל ברור שהמדובר ביהודים שהפקידו את כספם בשווייץ, ועכשיו באה הממשלה הפולנית וחובעת את רכושם.

בפולין היו יותר משלושה מיליון יהודים. היהודים הללו נהרגו ברובם הגדול, ואלה שניצלו נמצאים ברובם בארץ. הממשלה הפולנית ששלטה אז, בימי ההשמדה, ידעה על ההשמדה, אך לא פנתה לתושבים הפולנים בדרישה להתנגד להשמדה. האם מקרה הוא הדבר, שפולין היתה מקום ההשמדה של כל היהודים? זה היה כרוך במלאכת התכנון של ההשמדה. בתכנון להשמדת היהודים השתתפו לא רק פרופסורים, מלומדים, ואקאדמיות. התכנון היה כפול ומשולש. הוא נעשה לא רק בדרך של השמדה טכנית. היה תכנון כיצד להכשיר את דעת הקהל וכיצד ליצור אווירה שבה אפשר יהיה לבצע את הפשעים הללו, בדקו ומצאו שבפולין קיימת האווירה הנוחה ביותר לכך. היתה ממשלה פולנית מוכרת, שהיתה אמנם ממשלת גולה. והממשלה הזאת לא פנתה בבקשה ובתביעה לתושבים לעזור ליהודים. כל ההשתדלויות של היהודים, שהממשלה תעשה משוה, לא הועילו; וזה היה רק חדשים אחדים לאחר גמר מלאכת ההשמדה. וירושית הממשלה היא רוצה עכשיו לרשת את היהודים. באי-כוח הממשלה הגרמנית הנאצית בוויילנה דרשו לפני ביצוע ההשמדה מכל היהודים רשימות על רכוש היהודים בחוץ-לארץ. גם הממשלה הגרמנית הנוכחית רוצה אולי לרשת את היהודים. הנה בארץ-ישראל יושבים מאות אלפים יהודים מפולין, מאלה שניצלו. ממשלת שווייץ לא פרסמה אפילו את שמותיהם של המפקידים. והרי בארץ נמצאים כעשרה אחוזים או יותר מיהדות פולין, שהם היורשים של הרכוש הזה.

פירושם של ההסכמים הללו הוא: העולם רוצה לשכוח. להשכיח, ולהידייך להרוויה. אני תובע שבחוק זה יהיה סעיף מיוחד בו ייאמר,

בשבילי עדות של ראיות אדם את הכליה מתוך בהירות נפש ובואית. מה הוא כותב על גאולת דם — ביחס אלינו, ולא רק ביחס לגויים? כל יהודי שהיה לו משא ומתן עם חרפת האדם, עם הגרמנים — אחת דהו למות. אם כי במקום אחר הוא אומר: אלה מבין היהודים שלא התקוממו נגד הגרמנים, אלה הם יהודים גרועים; אבל ביום הדין יצטרכו להבין אותם. האיש הזה, האוד הלא מוצל מאש, כותב משפט כזה: „ארוך כל איש מעט אחר שיעמוד לשטן ליהודי, שיפריע בעד גואל הדם הטהור והקדוש מנקום דם שבעה מילי יוני אחיו, אשר הרג העם הגרמני, אך ורק משום שהא- מין שאנחנו הפקד, שדמנו הפקד, שעלינו אין צריכים ליתן את הדין. ויהיה בן העם האחר, אשר יהיה למפעע לנו לקום דם עם כלול אשר שפק עם גרמניה המרועב, כגרמני גם הוא — מוחרם ומנודה מכל העולמות ועד סוף כל הדורות“.

המגילות האלה שנכתבו, בדמע הכליה, הן בעיני התנ"ך של בית המוות, של דור הכליה. כל התיישנות ביחס לפשע של הנאצים היא סכנה לקיום העולם.

בן-ציון דינבורג (מפא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. החוק הזה שהור בא לפנינו הוא חוק עקרוני. בעצם צריכה בחוק זה לבוא לידי ביטוי תגובת ישראל על השואה הגדולה הזאת, שואת החורבן. כדי להבין מה צריכה להיות התגובה, עלינו לשאול את עצמנו מה הוא המיוחד שבשואה זו. ארבעה סימנים מייחדים אותה: (א) ההי- קף; (ב) התכנון; (ג) הצורה; (ד) המסיבות המיוחדות. לא היה מנגנון מאורגן בהיקף גדול כזה לרצח אומה. אמנם כבר היה נסיון אחד, ראשון מסוג זה, הוא טבח הארמנים, שעלה להם במיליון נפש — והא- נושות עברה על כך בשתיקה, אבל כאן יש ענין אחר, מפני שהפשע תוכנן מראש — לא בעקבות מלחמה, לא כתוצאה ממאורעות פוליטיים שהזמן גרמם. זו היתה תכנית שעובדה, לדעתי, בפומבי במשך מאה שנה, לעיני כל האומה הגרמנית. אין זה נכון לומר, שהיטלר הוא שהתחיל בדבר זה. ב־1823 נתפרסמה התכנית הזאת להשמדת היהודים בגרמניה, והיא הוצאה בהוצ- אות רבות, אך הממשלה אסרה את הדבר. היה בגר- מניה פרופסור מפורסם (פאול דיי-לגרד), שכתב עוד ב־1887, שהיהודים הם חידקים ועם חידקים אין מת- ווכחים. אותם משמידים. אדם זה שימש והוסיף לשמש חבר האקדמיה ופרופסור. אך איש לא שעה לאיום זה. ב־1893 הדפיס מורה נוצרי אחד חוברת, ובה קריאה לעם הגרמני, הקובעת שהאנטישמיות איננה שאלה של ולפאשיזם, אלא זו היא שאלה של השמדת מאות אלפי יהודים, השמדה מתוכננת, אי-אפשר לומר, שכבר היה כדבר הזה, המיוחד במינו. ומדוע באים האנשים ומשטשים בדיבוריהם על פאשיזם ועל נאציזם, ואינם מזכירים שיש בעולם אנטישמיות שהיתה קיימת, מאור- גנת ומכוונת לפשע זה מכבר; היא קדמה לנאציזם ולפאשיזם, שהשתמשו בה והגשימו את תכניתיה. בפשע זה אשם לא רק המשטר. אמנם המשטר ניצל את האנטישמיות, כמסורת של שנאה לישראל מדורי דורות; והמפלגות הפוליטיות באו וניצלו את השנאה הזאת לשם שלטון ולשם השתלטות. לכן אני חושב שצריך לייחד את הדבר הזה, וייחוד זה צריך לתפוס את המקום הראשון בחוק שלפנינו.

לא רק מנקודת-ראות של העבר, לא רק מנקודת-ראות של העונש פושעים שפשעו בעבר; דוקא מפני שמבני עמנו הושמדו ומיליונים רבים, דוקא מפני שאנחנו נזנים על זאת בפארלאמנט הישראלי, עלינו לקשור את הדיון בחוק הזה עם הכרות מלחמה נגד כל פאשיזם, נאציזם והסתה גזעית למלחמה המאורגנת כיום בארצות רבות, בהדרכת ממשלות אמריקה ובריטניה.

עלינו לראות כי אותם השרשים שלפני 15 שנה ויותר הצמיחו את הפאשיזם בגרמניה ובאיטליה, אותם הכוחות שהטילו את העולם למלחמת-עולם שניה, אותם הכוחות הסוציאליים והפוליטיים מכינים עתה מלחמת-עולם שלישית. אראפשר לחוקק חוק נגד פשעי נאציזם גרמנים ועורריהם, מבלי להגל בעת ובעונה אחת מלחמה ללא פשרה נגד הכנות המלחמה של יורשי היטלר ומוסוליני באמריקה ובריטניה, כי מלחמת-עולם שלישית — עלי-בל-פינם, לא פחות ממלחמת-העולם השניה — עלולה להביא להשמדת יהודים ולהש-מדת מדינת-ישראל.

עלינו להפוך את החוק הזה ואת הדיון בו להכרות מלחמה נגד כל ניסיון להשתמש במדינת-ישראל כבסיס למלחמה חדשה. עלינו לקשור את הדיון הזה בתביעה לממשלת-ישראל, לתמוך באומות המאוחדות בכל הצעה המופנית נגד הכרות מלחמה חדשה, ממשלת-ישראל היתה צריכה וחיבת לתמוך באו"ם בהצעות הסובייטיות על איסור ללא תנאי של הפצצה האטומית, הדרישות האלה הן חיוניות לעם, שהפאשיסטים הגרמנים השמידו ששה מיליון מבניו.

אסור לנו לעבור בשתיקה גם על פושעי המלחמה שבסביבותינו, שיש להזכירם בבהירות בשעה שדנים על העונש פושעי מלחמה גרמניים ועורריהם. מדינת-ישראל צריכה לנקוט יזמה לדרישה של העמידתו לדין של פושעי המלחמה, שותף הנאצים, הרוצח, הפאשיסט — המופתי הירושלמי לשעבר, המדינה חייבת להעמיד לדין את האלמנטים ששתפו פעולה עם המופתי הזה, שותף הנאצים, אסור להכניס למדינת-ישראל אנשים כמו נמר הווארי, ולא בלבד שאין לתת לו הקלות, אלא יש להעמידו לדין כאחד האחראים למלחמה שהיתה מופנית נגד הקמתה ועצמאותה של מדינת-ישראל. על כן אינני רואה את החוק הזה רק כטיפול בבעיות של העבר, גם זה חשוב. אולם הסכנה העיקרית לחופש כל העמים, למדינת-ישראל ולעם היהודי, נשקפת מההכנות למלחמה חדשה, הנעשית על-ידי האימפריאליסטים האנגלו-אמריקאים, הנעזרים במושעים גרמניים נאצים.

חבריה-הכנסת הנכבדים, הסכנה העיקרית נשקפת כיום לעם היהודי ולכל העמים מצד מכיני המלחמה הח'דשה, המשתמשים במושעים ממלחמת-העולם השניה כעוזרים, כמסייעים להצאת המלחמה החדשה, מלחמת-העולם השלישית.

לכן אני תומך בענשים החמורים ביותר לפושעי מלחמת-העולם השניה, תוך תביעה וקריאה לחלום למען מניעת מלחמה והשמדה חדשה. תפקידה של מדינת-ישראל הוא, לתמוך באופן אקטיבי בכל פעולה המ'כוונת למניעת שואה חדשה לאנושות ולעם היהודי; ולא להיות נייטראליים במלחמה בין מלחמה ושלום, מכיון שהעם היהודי ומדינת-ישראל צפויים להשמדה במקרה של מלחמה. כל מלחמת-עולם חדשה תהיה קשר רה בפאשיזציה, באנטישמיות ובהשמדה חדשה. לכן

שחובה על הממשלה להקים ועדה משפטית שתחקור את ענין רצח היהודים והשמדתם. אנחנו, ישראל, הננו ה'יורשים. כיצד אנו יכולים לשחק ולא לחקור, לא לדעת ולא לקבוע בדיוק מה היה תפקידם של אנשים שונים, מת' היה זה, מי תכנן! הלא יש ספרות וישנן הרבה תעודות שלפיהן אפשר לקבוע את הדבר בצורה פורמאלית. זוהי חובתנו כלפי העבר, כלפי ההווה וכלפי העתיד.

אני מציע איפוא ארבעה דברים. הדבר הראשון: ייחוד השמדת היהודים, במפורש. הדבר השני: הקדמה לחוק, שתסביר את הענין הסבר כללי. הדבר השלישי: סעיף שבו יוגדרו במיוחד הפשעים של הסתה, הפצת דיבות ועלילות, תמוך כוונה להשמדה. הדבר הרביעי: להוסיף סעיף, הקובע שחובת הממשלה היא להקים ועדה משפטית מוסמכת, כדי לחקור ולברר לנו ול-עולם את ענין השמדת היהודים ולקבוע במפורש את הפושעים ואשמתם. זוהי חובתה של ממשלת ישראל.

מאיר וילנר (מק"י):

כנסת נכבדה. זו הפעם השניה שהכנסת דנה בענין הנאציזם, בענין השמדת שליש העם היהודי ומיליוני בני עמים אחרים. בפעם הראשונה התקיים דיון בכנסת על נושא זה כאשר דיברנו על החוק בדבר רכוש הגרמנים בארץ. החוק המוצע כיום הוא רחב יותר ונוגע בכביעה שתיא לא רק חשובה, אלא מועזת כל יהודי וכל אדם בן תרבות בעולם. לכן יש לראות בדיון על החוק הזה מעין הכרזה של הכנסת, לא רק לגבי העונש הפושעים הנאציים שביצעו פשעי מלחמה נגד יהודים ונגד עמים אחרים; יש לראות בחוק זה, בסעיפיו ובתכנון — וקודם כל בתכנון הפוליטי — את הדרך שאותה הכנסת לגבי הכנת מלחמה ולגבי הפאשיזם בכלל, ולא רק לגבי הנאציזם.

אחד מחסרונות הניסוח בחוק זה הוא שמדובר בחוק על נאצים בלבד. הנאציזם היא אחת התופעות של הפאשיזם, של הגזענות, של הכנת מלחמה. הנאציזם עלול לחזור גם במקומות אחרים. הפאשיזם והנאציזם חוזרים ומתארגנים מחדש בגרמניה וגם במקומות אחרים, בהם הממשלות מארגנות מלחמה חדשה. הפא-שיזם והנאציזם היו צורות שלטון של קבוצות של פינאנס קאפיטאל, שהכינו מלחמה, שאפו לכבוש ארצות אחרות, לרכוש שווקים. למען הכנת המלחמה, למען הפניית ההמונים מן האויב האמיתי, הם הסיתו עם בעם, הפיצו את תורת הגזע הנאצית והפאשיסטית, והשמידו יהודים ובני עמים אחרים.

דברנו על החוק הזה, עלינו לתבוע קודם-כל החמרת העונשים. נכון העיר חבריה-הכנסת: הגישה בחוק המוצע היא כאילו היה זה רצח פשוט או מעשה פלילי פשוט. אך לפנינו ענין שרשי יותר, גורלי יותר, עמוק יותר; וזה צריך להתבטא גם בסגנון וגם בענ-שים המוצעים בהצעת החוק.

אבל, אם אנחנו רואים את הענין כחשוב ביותר, הרי זה לא רק לגבי העבר; לא רק לגבי העונש פוש-עים שהאמריקנים והבריטים משחררים אותם עכשיו, מתוך מטרת פוליטית, כדי שהם יעורו להקמת צבא נאצי במערב גרמניה, וכדי שיעורו להכין בארצותיהם קאדרים צבאיים ופוליטיים שיהיו מוכנים להטיל את העולם לטבח עולמי חדש. עלינו להשקף על החוק הזה

לאנדסטאגים שהתנהגו כלפי יהודים ממש כשם שהתנהגו הנאצים — הם היכו את היהודים — איני יכול לקבל את דבריו, שיש הבדל בין מורח ומערב בגרמניה. אין זה נוגע לברית-המועצות.

עלינו לומר את האמת. אנו חייבים לראות את הדברים כפי שהיו, ולא עלי להתבייש בכך שאוכל להביא תלונה זו מעל במת הכנסת, כי אינני מסכים לדיוף ההיסטוריה והעובדות, ואינני מסכים שייאמר כאן שקיים כביכול הבדל בין חלק אחד של גרמניה לחלקה השני. בוודאי היו גם בגרמניה אנשים שלא היו נאצים ושהוכיחו מסירות נפש ואף סיכנו את עצמם כדי לעזור ליהודים. במקרה מתארח עכשיו אצלנו אחד מהם. אולם לא היה הבדל בענין זה בין חלקי גרמניה השונים. כן אין כאן שום נוסף. לוחיות שניסה לערוך כאן חברה-הכנסת זיבונסקי, גם הוא עשה לו מענין זה משחק פוליטי. עלי לומר שכל לירה שהצילה ההעברה לשם בנין הארץ, עזרה לנו להגיע למצבנו כיום — שרק הוא מאפשר לנו לדון על החוק. במקום להודות בדבר, מאשימים את האנשים שבשנות 1933—1934 מצאו אפשרות להציל רכוש וחיים יהודיים מן התופת הנאצית.

אל נחשוב גם היום, שעמדה לאומית פוליטית גאה תובעת מאתנו לוותר על כל מה שאנו יכולים עדיין להשיג מן העם הגרמני. אמנם כל אחד ואחד יכול לוותר — אך זהו ענינו הוא. בשעה שאנו עוסקים בקר בוצ' גלויות ובקליטת עליה, אנו מעוניינים שכל הבא מגרמניה, ושסבל נזק על-ידי הגרמנים, יקבל את אשר הוא יכול לקבל. אילו יכולתי לשעבד את כל העם לבנין הארץ, הייתי בוודאי עושה זאת; אך כוחנו מוגבל, ועל כן אל נטוף מוסר לאלה שרוצים היום להציל מה שניתן עוד להצלה.

אין זאת אומרת, שמבחינה אישית סיימנו למשך דורות חשבוננו עם גרמניה, אך כל זמן שנוכל להשפיע שחלק מן הנזק שנגרם לנו על ידיהם יכופר — עלינו לעשות זאת.

שר-המשפטים פ. רוזן:

כנסת נכבדה, קודם-כל אני רוצה להודות לכל אלה מבין הנואמים, שבפאתוס נאומיהם הביעו גם את הפאתוס העצור והשקט, הטמון בעצם הצעת חוק זה ובכל סעיפיו. הלא כאן עומדת מדינת-ישראל להעלות על דפי ספר חוקיה חוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, חוק החל על תקופה מסוימת, על תקופת השלטון הנאצי. האם יכול להיות בידי מיישור ספק כלשהו, שכאן עם ישראל ומדינת-ישראל מגיבים על העוול שנעשה לעם ישראל? האבאת יש צורך, כפי שכנראה רוב המתווכחים חושבים, לייחד את הדיבור בפריאמבל, או בסעיף מיוחד, על העוול שנעשה לעם ישראל? האם זה אינו כתוב באותיות ברורות וגדולות בסעיף חוק זה עצמו? הלא עצם המונח „פשעים כלפי האנושות“ הוא מונח חדש בקרימינולוגיה המודרנית והוא מכון לפשעי הנאצים.

רבותי, אל לנו לזלזל בחוק הבינלאומי. אין זה דבר קל לחוקק חוק המתעלם מכללי החוק הבינלאומי, שהיו מוגבלים עד כה ולא הצדיקו סטייה זו. חכמי נירנברג — ולא רק האמריקאים והבריטים, כי אם גם הרוסים — התלבטו בשאלה, כיצד להצדיק את המייוחד הזה, החורג ממסגרת החוק הבינלאומי? ולבסוף פתרו

מלחמה נגד פושעים המכונים מלחמת-עולם חדשה היא צו השעה.

יוסף לם (מפא"י):

כנסת נכבדה, לאחר ששמעתי את המלים השקולות והנכונות של חברי-הכנסת גורוק ושפטל, רציתי לוותר על רשות-הדיבור, כי מה עלי להוסיף להאשמות שהושגו מעו כאל ולתגובות ששמענו? אמנם יש לי טענות רבות לגבי הצעת החוק, אך אביא אותן לפני ועדת החוקה, שוודאי תדון בפרטים. טענתי הקשה ביותר היא, שלא מצאנו לחוק זה צורה ונוסח אחרים מאלה שהיה מוצא כל עם כשהיה רוצה להגיב על פשעי הנאצים. עלי להודות שאינני מעוניין ואינני רוצה להעניש ניש נאצים על פשעיהם בעבר, שנעשו כלפי העמים האחרים ומחוץ לגבולות ישראל. כולנו זוכרים את „העזרה הגדולה“, כביכול, שהוגשה לנו כאשר נרצחנו על-ידי הנאצים. האם תפקידנו כיום להעניש את הנאצים על הפשעים שעשו כלפי הפולנים, הרוסים, האוקראינים או כלפי בני עמים אחרים? האם זהו מה שנדרש כעת מהעם היהודי שהיה עזוב לנפשו בשעה שנרצחו ששה מיליונים מבניו? הייתי מסתפק בחוק יהודי, המעניש את הנאצים על כל מה שעשו כלפי היהודים בכל הער, למ, ולא דוקא בארץ עוינת. סבורני שבזה היינו ממלאים את שליחותנו. אם ייאסר נאצי בארץ-ישראל על פשעים אחרים — נסגיר אותו למדינה שבגבולותיה או כלפיה נעשה הפשע.

החוק הזה אינו תיאורטי. עדיין לא נסתים חשבונו ננו עם הנאצים ולפי החוק הזה עוד תהיה הזדמנות לנקום נקמת דם ישראל; ואין להשתמש בחוק למטרות אחרות.

אולם, לא כדי לומר את הדברים האלה עליתי על הבמה, אלא כדי להתלונן מרות על מספר חברים שבשעה זו לא מצאו לעצמם דאגה אחרת, אלא לעשות חש-בון פוליטי, ולטעון שהנאצים עשו לעם היהודי מה שעשו גם לעמים אחרים. אני שונא את הפאשיזם לא פחות מששונאים אותו חברי-הכנסת וילנר וארם; אבל האם בדוננו בחוק זה עלינו לקרוא לעמנו ולעמי העולם להגיב על מעשים פוליטיים? האם שכתנו שבגרמניה הנאצית לא היה הבדל בין קו מערבי וקו מזרחי? האם אין וילנר יודע שגם בגרמניה המזרחית יושבים היום בעמדות מפתח אנשים שהשתתפו ברצח היהודים?

מאיר וילנר (מק"י):

זה לא נכון!

יוסף לם (מפא"י):

אינך אומר את האמת. אני הייתי במחנה הריכוז בדאכאו, וראיתי את חברי הקומוניסטים הגרמנים בתפקידם „קאפוס“ וכמנהלי בלוקים.

מאיר וילנר (מק"י):

זהו חרפה ובושה לדבר כך בדיון הזה. עליך לדבר עכשיו נגד פאשיזם, ולא נגד ברית-המועצות והקומוניזם. אין זה נוגע לחוק זה. איני רואה כל שכל והגיון בדבריו.

יוסף לם (מפא"י):

דברי מורדכים לא רק על-ידי השכל, אלא גם ובעיקר על-ידי ההרגשה. אחרי שראיתי צירים של

צפוי לאותו עונש שצפוי לו האשם ברצח, או לעונש קל מזה.

(ב) ואלה המעשים שהם בגדר פשעים כלפי האנור שות: רציחה, השמדה, שעיבור וגירוש של אוכלוסיה אזורית; ורדיפה מטעמים לאומיים, גזעיים, דתיים או פוליטיים.

אני חושב, שגם חברה הכנסת בן-אשר צריך להודות בכך, שההגדרה „כל מעשה לא-אנושי" היא הגדרה כוללת.

„(ג) ואלה המעשים שהם בגדר פשעי מלחמה: רציחת בני אוכלוסיה אזורית של ארץ כבושה או בתוך ארץ כבושה, גנישתם וגירושם לשם עבודת כפייה או לשם כל מטרה אחרת; רציחתם וגנישתם של שבויי מלחמה או של בני-אדם הנמצאים בלב ים; המתת בני ערובה; שוד רכוש ציבורי או פרטי; הריסה פרועה של כרכים, ערים או כפרים; והחרבה שאינה מוצדקת על-ידי הכרח צבאי.”

נאמר כאן, שאין בחוק זה מקום לפשעי מלחמה. על זה מוכן אני להתווכח בוועדה, אך הדוגמות של מעשי אכזריות שהרובאו כאן, עליהן חל בדרך כלל סעיף 1. אם אדם עושה אחד מהמעשים שתוארו כבר, והוא ממלא בזה תפקיד של שאר מבצעי תכנית מתוכננת של השמדת היהודים, הרי הוא אחד מאלה שביצע תכנית שהיתה מכוונת להשמדת אוכלוסיה אזורית, ודי שהם עשה היה בלתי-אנושי כדי שיחול עונש מוות על העושה, גם אם המעשה לא גרם למותו של אדם.

נשאלת השאלה: מדוע בכלל בא סעיף 2, אותו הסעיף המדבר על פגיעה באדם נרדף? — חברה הכנסת שפטל דיבר על סעיף זה ומתח עליו ביקורת. כאן מדובר באנשים שלא רצו להשמיד אוכלוסיה אזורית, לא רצו בהשמדת היהודים, אך פגעו ביהודי וניצלו את מצבו בתור אדם נרדף. סעיף זה יחול בעיקר על משתפי הפעולה. אנו יודעים, שביניהם היו גם יהודים, שכוחם לא עמד בהם תחת לחץ, אימים ועינויים — ופגעו ביושבי המחנות.

נשאלת השאלה, במה מחמיר סעיף 2 ומבחין בין פושעים רגילים ובין עושי דברם? יאמר קודם כל, שהענשים הם בלאו הכי חמורים, הם בדרך כלל בגבולות של 7 שנות מאסר עד 14 שנות מאסר ועד לעונש מוות, והשופט, שבמקרים רגילים לא יטיל בדרך כלל את העונש המאכסימאלי, יוכל אם רצונו בכך, להעניש עבירין לפי חוק זה בעונש המאכסימאלי.

שנית, ישנה החמרה בהארכתה של תקופת ההת-יישנות ובשלילת ההגנה לפי הסעיפים 16, 17, 18 ו-19 של החוק הפלילי.

אשר לשאלתו של חברה הכנסת שפטל בקשר לסעיף 10 של החוק הזה — לפי סעיף זה אם אדם יצא חייב בדין על עבירה לפי חוק זה, יהיה בית-המשפט רשאי להביא בחשבון כגורם להמתקת העונש את הנסיבות הבאות:

(א) שאותו אדם עשה את מעשה העבירה מתוך צייתו לחוק או לפקודה של שלטון עויין.
(ב) שהמעשה נעשה מתוך כוונה למנוע, והוא היה עשוי למנוע תוצאות חמורות יותר מן התוצאות שנגרמו על-ידי המעשה.

את השאלה על זה, שנמנו וגמרו, שפשע זה הוא „פשע נגד האנושות“, אינני חושב, שאנו גורעים ממשקל הפשעים שנעשו כלפי העם היהודי או שמטשטשים את כיוונם המיוחד אם אנו אומרים, שפשע זה הוא פשע כלפי האנושות. מדוע התמרמרו והתערעמו כשהעולם לא הגיב על פשעים אלה? מפני שאמרנו, שמעשה השמד והחורבן, שבוצע נגד היהודים, היה פשע כלפי כל האנושות.

בתוקף הגדרה זו, שיותר משהיא הגדרה משפטית, היא הכרה לאומית-אנושית עמוקה, אנו מחוקקים כאן חוק שלמעשה מקיים כאן, על אדמת ישראל, מעין בית-דין בינלאומי שישפוט על מעשים שנעשו מחוץ לגבולות המדינה.

אולי אפשר לשקול את הצעת חברה הכנסת ורהפטיג, ולהוסיף סעיף ראשון להגדרה של פשע כלפי האנושות, כלומר הגדרה מיוחדת של הפשע נגד עם ישראל, בתור תוספת ולא בתור אלטרנטיבה; אך אין להסכים לכך, שהחוק יחול רק כשהקרבן היה יהודי. אינני מסכים לכך, שהחוק הזה אינו חוק יהודי מפני שחסר כאן פרי-אמבל, או מפני שאין אנו מייחדים באופן מפורש את הדיבור על הפשע כלפי העם היהודי, או מפני שאנו מחייבים את האספקט האנושי-כללי שלו. אך אין גם לטשטש את האופי המיוחד של החוק הזה על-ידי זה שמכניסים לתוכו דברים צדדיים כגון מלחמה בפאשיזם, או הכנה למלחמה, או הסתה למלחמת-העולם הבאה, שאין להם כל ענין עם תקופה זו, שהיתה תקופה היסטורית-גורלית לעם היהודי.

רבתי, אינני חושב שחברה הכנסת בן-אשר צודק, שאנו יכולים להסתפק בחוק קצר, שלפיו אנו מענישים על הפשע שהנאצים עשו לעם היהודי, שארגנו ותכננו את מסע-השמד נגד העם היהודי, וכל מי שעזר להם — דינו דין-מוות, או עונש קל מזה.

רבתי, זוהי לא רק דקלארציה, זהו חוק, חוק זה צריך לשמש מכשיר בידי שופטים, ועם כל הכרתי, שברוך כלל אין כל צורך לכבול את ידי השופטים — הרי החוק בכל זאת איננו יכול להיות יותר מדי כללי. אני שוב מזכיר לבית, שמבחינה מעשית יפגע החוק פחות בנאצים מאשר ביהודים ששתפו פעולה עם הנאצים ונמצאים כאן במדינת ישראל. ואם לא נרצה להסד תפק, כפי שמישהו כאן אמר, בהכרזה בלבד, אלא רוצים לתת בידי השופטים מכשיר מעשי, שאפשר להשתמש בו — אין כל אפשרות, כפי שחברה הכנסת בן-אשר יוחת בוועדה, לנסח חוק כזה בלי לפרש את העבירות שבו.

וכעת אני עובר לסעיף חשוב מאד, כמה מחברי הכנסת טוענים, שהענשים קלים יותר מדי, כשאני מסכם כאן את הדוגמות שהטוענים הביאו, אני אומר, שכל הדוגמות, או כמעט כולן — חל עליהן סעיף 1 של החוק הזה; ייתכן, שלא כל חברי הכנסת הבינו היטב את משמעות סעיף 1. והואיל ובין כך ובין כך רוב החברים אין בידם נוסח החוק, ארשה לעצמי לקרוא עוד פעם את הסעיף הראשון:

1. (א) אדם שעשה אחד מאלה —

(1) בתקופת השלטון הנאצי, בארץ עויינת, עשה מעשה שהוא בגדר פשע כלפי האנושות;
(2) בתקופת מלחמת-העולם השנייה, בארץ עוינת, עשה מעשה שהוא בגדר פשע מלחמה;

חברה הכנסת ארם את המונח הזה הגדרה משפטית. על-כל פנים אין מקום להצעותיו במסגרת החוק המוצע. ולבסוף רצוני לומר מלה אחת לחברה הכנסת גיל, בדברו על החוק אמר חברה הכנסת גיל, שאנו צריכים לאסור כל משאומתן על הצלת רכוש הנמצא בגרמניה. כבר דובר על זה ואני אומר, שאינני יכול לקבל את ההסברה הזאת: להניח שהגרמנים שרצחו יהודים יותן להם גם לרשת את רכושם — לזה אינני מסכים. לפי דעתי צריך לעשות הכל — אם כי הערה זאת אינה שייכת לחוק זה — כדי להציל את הרכוש היהודי. אם מעשה הצלה זה מחייב משאומתן גם לגבי רכוש יהודים שנשפו בגרמניה, או רכוש יהודים שעלו לארץ, או לארצות אחרות, ועזבו בגרמניה את רכושם, ואם הצלת הרכוש מחייבת טראנספר, "העברה" — נצטרך להסכים גם לזה.

בדרך כלל יכול אני לקבוע, שהרעיונות היסודיים של החוק נתקבלו תוך הסכמה כללית, ואני מבקש להעביר את החוק לוועדה.

הי"ר נ. ניר-רפאלקס:

סיימנו את הדיון על חוק עשיית דין בנאצים ובעוזריהם. עכשיו נצביע אם להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק עשיית דין בנאצים ובעוזריהם לוועדת החוקה, חוק ומשפט — נתקבלה.

ד. חידוש העבודה של חברת האשלג

בכורה, 350,000 לי"ש — במניות רגילות א' וכ" 250,000 לירות במניות רגילות. המניות הרגילות שיק לבטליהן ניתנה זכות הצבעה, נמצאות ברובן בידי יהודים, השייכים ברובם לחוגים המקורבים אל "הפלטשטין אקונומיק קואופרטיב", אותה החברה הכלכלית הפועלת גם בשטחים כלכליים אחרים בארץ-ישראל.

בדרך כלל ישנה זכות הצבעה רק לבעלי מניות רגילות; אם החברה אינה משלמת במשך ששה חודשים ויותר דיבידנדה לבעלי מניות בכורה, אזי זכאים גם הם להיות מוזמנים אל האסיפה הכללית ולהשתתף בהצבעות. זהו המצב הקיים כרגע.

החברה בנתה את המפעל באופן נסיוני, והלכה כל הזמן בדרכי ייצור פרימיטיביות פחות או יותר. ככות עיקרי להפעלת המפעל שימשו קרני השמש ותהליך האידיוי היה התהליך העיקרי של הייצור. לשם הפעלת התהליך כזה, היה צורך בהתקנת בריכות, שאינן היוזרמו מי הים; כן היה צורך בשטח של מישור לשם התקנת הבריכות.

התחלת העבודה היתה בצפון ים המלח, שם שטח המישור קטן באופן יחסי. במרוצת השנים הורחב המפעל על עלילי התקנת מתקנים בדרום ים המלח, מקום שם שטח המישור העומד לרשות התקנת הבריכות הוא גדול בהרבה. לעומת זאת רבים המים המתוקים הנחוצים למפעל בצפון, ומעטים הם דווקא בדרום. בזמן האחרון, לפני הפסקת העבודה, הגיעה יכולת התפוקה לכמות של 250,000 טונות אשלג לשנה. מזה כרבע בצפון ים המלח, וכשלושה רבעים בדרומה.

אני מבין היטב את ההיסוסים לגבי הסעיף הזה. אך הצעתי סעיף זה לאחר שיקול-דעת רב, וחושבני שהוא מוצדק. אין כאן כל סתירה בין סעיף 10 ובין סעיף 8, המבטל את הסעיפים 16, 17, 18, 19 של החוק הפלילי. סעיף 8 פוטר את האדם מכל אחריות פלילית, אם הוא פעל תחת לחץ ואיום. סעיף 10 אומר רק זאת, שבית-המשפט יכול לקחת בחשבון — אך לא חייב לעשות זאת — כגורם להקלה, אם נסיבות מיוחדות מראות, שהעברין פעל תחת לחץ. לפיכך אינני חושב, שהטענות נגד הסעיף הזה הן מוצדקות.

הטענות שהעגשים הם בדרך כלל יותר מדי קלים הן ענין לוועדה. אני אינני משוכנע, שהטענות הן מוצדקות.

ואשר להצעת חברה הכנסת ארם, כבר אמרתי שמצויים עים לעררב את החוק הזה עם כל מיני מגמות אחרות ועל-ידי כך מוציאים אותו מגדר התגובה המעשית על מעשה מסויים. חברה הכנסת ארם הציעה הצעות שאינן נראות לי, וכן גם חברה הכנסת וילנר. הצעותיו של חבר הכנסת ארם אולי הולמות בחלקן את החוק למניעת פשע השמדת-עם, אך הן חורגות בדרך כלל לא רק ממסגרתו של החוק הראשון, אלא גם של החוק השני, ולכן אינני יכול להסכים להן. חברה הכנסת ארם אומר, שיש להגדיר בחוק ענשים על הסתה לאותן העבירות, שעליהן חל החוק. אני אומר, שבחוק המוצע יש סעיף כזה. בדרך כלל חלים על החוק הזה הוראות החלק הראשון של החוק הפלילי. ולפי החוק הפלילי נחשבת גם הסתה כפשע. ואשר ל"פאשיסטים", אינני יודע כיצד יגדיר

דוד-צבי פנקס (יו"ר ועדת הכספים):

כנסת נכבדה, הוטל עלי מטעם ועדת הכספים למיטור את החלטותיה בענין חידוש העבודה של חברת האשלג הארצישראלית לניצול אוצרות ים-המלח. ברצוני לציין שהבעיה הזאת הובאה לפני ועדת הכספים מתוך שתי בחינות: בדיון על תקציב הפיתוח הוצע בין יתר הסעיפים האחרים לעודד את התעשייה על-ידי הלוואות מכספי המילואה האמריקני, ולהקציב גם סכום מסויים כהלוואה למפעל זה, כדי לאפשר לו את חידוש עבודתו. ומלבד זאת הרי ענין הזכיון שייך לסמכותה של ועדת הכספים, ומשום כך מצאה הממשלה לנכון להעמיד, באמצעות שר-האוצר, את התנאים המוקדמים שעל-פיהם מוכנה הממשלה לפעול למען חידוש העבודה בחברת האשלג ולהמליץ על מתן האשראי המדובר, לדיון בוועדת הכספים.

אני רוצה לתאר במלים קצרות את קווי ההתפתחות של החברה הזאת, שישמשו לחברים כעין מבוא לעצם הנושא. החברה נוסדה בשנת 1929, וקיבלה את מה שאנו קוראים בשם הקונצסיה על-ידי אקט תחוקתי מיום האחד ביאנואר 1930. האקט הזה נעשה לחלק מן החוק הארצישראלי; הוא בוצע על-ידי מי שהיה אז הנציב העליון, בשם שתי ממשלות בבת אחת, ממשלת פלשתינה א"י וממשלת עבר-הירדן. הקונצסיה ניתנה אפוא לחברה הזאת על-ידי באיכוח אחד של שתי ממשלות. מתפקידה של החברה היה לרכז, לשם הקמת המפעל, כמיליון לירות בתור הון מניות. הון זה נתחלק לשלושה חלקים. בערך 390,000 לי"ש הושקעו במניות

לעניני חוץ ובטחון ואינם נמסרים לחברי הכנסת — ואין להתרעם על כך.

ישראל ברייהודה (מפ"ם):

אבל הדברים נמסרים ללורדים אנגלים.

דוד-צבי פנסק (י"ר ועדת הכספים):

הוועדה מצאה לנכון לשמוע את חוות דעתם של שלושה אנשים: מר הופיין, שהיה יושב-ראש הוועדה הממשלתית; המהנדס גובומייסקי, שהיה יום וחלוץ המפעל ומנהלו במשך כל שנות קיומו; ואדם אחר, מן המאמינים הגדולים באפשרות של ניצול יס"המלח, הפועל הוותיק יהודה אלמוג, שגם הוא קיבל אפשרות להביע דעתו לפני ועדת הכספים.

בבואנו לדון על בעיה זו יש להביא בחשבון נתונים רבים. אצטמצם בנתונים המעשיים, ולא אכנס לבירור המדיני הקשור בבירור הבעיה ועוד נתונים המסתעפים מן הבעיה הזאת. ועדת הכספים אישרה את הצעת הממשלה, לאפשר לחברת האשלג לקבל מן המילואה האמריקני, לפי תנאים שייקבעו על-ידי שר האוצר, שנים וחצי מיליון דולאר, שהם בערך מיליון לירות. להמלצה זו צורפו תנאים מוקדמים, ואת העי" קריים שבהם אמסור לידיעת חברי הבית.

החברה היתה חברה אנגלית. אחד התנאים בין ליסודה ובין למסירת הקונצסיה היתה, שיש לרשום את החברה באנגליה ושרוב חברי ההנהלה, ובהם יושב ראש ההנהלה, צריכים להיות נתינים בריטיים. ואמנם כך רשום בתקנות החברה. אמרנו שעם השינויים המדיניים שחלו, צריכה החברה להעביר מיד את מקום עברה, דתה, את משרדה הראשי, לישראל, וכן צריכה היא להעביר באופן רשמי עד סוף השנה הנוכחית את מושבה הראשונה לישראל. המטרה הסופית — אם מותר לומר כך — היא, שהחברה המנצלת את החומר הנמצא ביס"המלח, תהיה חברה ישראלית. יש איפוא להכניס את השינויים הדרושים בתקנות החברה, כדי שיובטח שהיושב-ראש ורוב חברי ההנהלה, שהיו עד עכשיו נתינים בריטיים, יהיו תושבי ישראל.

התנאי השני הוא, שהרוב המכריע של המניות המקנות זכות הצבעה יהיה בידי מוסדות ואישים יהודיים. לשם כך צריכה להינתן אפשרות מלאה לממשלה וגם לגורמים ישראליים אחרים, לרכוש מניות כאלה, הן מניות שהוצאו כבר והן מניות שיוצאו בעתיד.

החברה מצדה צריכה להבטיח, כהון נוסף להלוואה שהיא יכולה לקבל לפי המלצת הממשלה, סכום של שני מיליון לירות. הון זה צריך להיות מושקע במניות, או להינתן בהלוואה לפי תנאים ששר-האוצר יסכים להם. ההון הזה צריך להתקבל במטבע זר, והוא ישמש לחי" דוש המפעל בדרום יס"המלח ולהרחבתו, בכלל זה גם סידורים מתאימים לשיכון עובדי המפעל במקום. התנאי הזה חשוב, כי מטעמי בריאות וגם מטעמי בטחון יש להבטיח שיכון מתאים לעובדים במקום.

אני רוצה לציין שמספר העובדים במפעל עד הומן האחרון היה כאלף וחמש-מאות. לפי דעת האנשים שטיפלו בשאלה, אפשר יהיה להכפיל את המספר הזה, אם תחול התפתחות ניכרת בפעולת החברה. מאידך, אפשר יהיה לצמצם את מספר העובדים, אם ישתמשו בתהליכי-ייצור יותר מודרניים ופחות פרימיטיביים מתהליכי-הייצור שהשתמשו בהם בעבר.

החברה עבדה עד שנת 1936 בלי רווחים. באותה שנה היו לחברה הרווחים הראשונים; ורווחים גדולים יותר הושגו בשנות המלחמה, כשהביקוש לחומר המ" יוצר היה גדול. הרווח הגדול ביותר הושג בשנים 1940 — 1947. בשנים אלו הושג רווח שלמעלה ממיליון וחמש-מאות אלף לירות בסך-הכל. מן הרווח הזה זכו בעלי המניות של החברה רק בחלק קטן, כי בעד הקונצסיה צריכה החברה לשלם "רויאליטי" וגם חלק מן הרווחים לממשלות המעניקות את הקונצסיה. 5% ממחיר התוצרת במקום הייצור צריך לשלם לממשלות בתור "רויאליטי"; חוץ מזה היו הממשלות זכאיות לקבל 40% של כל רווחי החברה, לפני שהחברה שילמה דיבידנדה לבעלי המניות.

הלל קוק (תנועת החרות):

איוו חלוקה היתה בין שתי הממשלות?

דוד-צבי פנסק (י"ר ועדת הכספים):

יש בידי טבלה ואם מעניין אותך הדבר, מוכן אני למסור לך פרטים. אניש לך את המספרים אחר כך, שאם אסכם אותם כעת, יימשך הדבר זמן רב.

התוצרת העיקרית של החברה היתה אשלג. אך היו גם ניסיונות לייצר תוצרת אחרת, בעיקר ברזם וברומיד. לפני שהעניין הוגש לוועדת הכספים, כבר נדון בוועדה שנתמנתה על-ידי הממשלה, לשם בירור ולימוד בעיית החברה וחידוש עבודתה. נדמה לי שחברי הבית יודעים, שעם מלחמת השחרור נהרס המפעל בצ" פון יס"המלח ובדרום הופסקה העבודה. הוועדה הממ" שלתית פעלה בראשותו של מר הופיין, והשתתפו בה נציגים של כמה ממשרדי-הממשלה, כדי לברר את הבעיה מכל צדדיה. השתתפו בוועדה זו נציגי משרד-החוץ, משרד-הבטחון, משרד-החקלאות, משרד-העבודה והבנה" ין — כפי שמשרד זה נקרא אז — והמשרד למסחר ותעשייה.

לחברי ועדת הכספים היתה אפשרות לעיין בדיון וחשבון ולקבל סיכומים עיקריים.

אהרן ציזלינג (מפ"ם):

גם למנהל-החברה האנגלי היתה אפשרות לקרוא את הדיון וחשבון.

חנן רובין (מפ"ם):

רק לחבריה-הכנסת לא ניתנה אפשרות לראות דיון וחשבון זה.

דוד-צבי פנסק (י"ר ועדת הכספים):

הש"י שלי אינו יודע על כך. אם יש לך, חבר הכנסת ציזלינג, קשרים עם המנהל האנגלי, הריני מוכן להאמין לך. חברי הוועדה קיבלו דיון וחשבון זה כמסמך סודי, כי ישנם מסמכים שהממשלה צריכה להחזיק אר" תם כסודיים. אם הממשלה תרצה לפרסם אותו... (קריאות מספספס).

חנן רובין (מפ"ם):

חבריה-הכנסת אינם ראויים לעיין בחומר סודי?

דוד-צבי פנסק (י"ר ועדת הכספים):

אינני יודע מה ההתרגשות הזאת. הרי יש ענינים הנמסרים בוועדת הכספים בעניני תקציב הבטחון שאינם מתפרסמים בכנסת; כן יש עניני חוץ הנמסרים בוועדה

תחשוב הממשלה למוטב לקבל לרשותה היא, או לרשות חברה שהיא תציין אותה, את הנהלת המפעל ואת כלי לוח עליו. משום כך נמסר לחברה, שהיא תהיה חייבת, על-פי הודעה מוקדמת של שנה אחת מצד הממשלה, לבוא בדברים אתה לשם משאומתן, כדי להגיע לירי הסכם על העברת המפעל לרשות הממשלה או לרשות חברה אחרת שתוקם במיוחד למטרה זו. במקרה זה ישולמו פיצויים מתאימים לבעלי המניות של החברה תמורת העברת המפעל לידיה אחרות.

אלה הם, בקווים כלליים, הפרטים שנקבעו בוועדת הכספים. אני רוצה לציין, שהדיון בבעיה זו היה ממושך ונמצא, אני מבין, שכל קל יהיה לחברה לקיים את כל התנאים האלה שנדרשו ממנה. אך מאידך לא היתה אפשרות ליצור תנאים נוחים יותר לחברה, ולדעתי לא היתה גם אפשרות להחליט שהחברה הפסידה את זכויותיה שהוקנו לה בזמנו בקונצסיה זו. אני חושב שהקוים האלה, שנקבעו, הם כעין שילוב אמצעי של מציאות הבנה בין האינטרסנטים — שהשקיעו בזמנו את כספם בחברה, שהאמינו בהתפתחות המפעל, שסבלו שנים רבות מבלי לקבל פירות מן הכסף שהשקיעו, שמוכנים כעת להשקיע כספים נוספים — ובין האינטרסים של המדינה המעוניינת בפיתוח מפעלי ים-המלח והחבל כולו.

אחד הקשיים העיקריים של ניצול אוצרות ים-המלח הוא, שהשוק לתוצרת זו איננו פנימי, אלא שוק עולמי חיצוני, הקשור במחירים שהעולם הגדול מוכן לשלם בעד התוצרת. היו שנים רבות שהחברה עבדה בהפסד, ביחוד כל זמן שלחם בה קארטל צרפתי-גרמני, ולא נתן לה אפשרות למכור את תוצרתה במחירים מתאימים, והכריח אותה למכור את תוצרתה במחיר הנמוך ממחיר הקרן. גם כיום אי-אפשר לומר שניצול אוצרות ים-המלח הוא עסק טוב בכל התנאים; הוא יכול להיות עסק גרוע מאד, אם לא ינוצל כראוי בעד רת קשרים בינלאומיים ואם לא יהיו אנשים המעוניינים לנצל. אלה השולטים בשוק עולמי זה עלולים לסגור לפנינו את השערים לשווקים העולמיים, ואני מקווה, שאלה שישקיעו כעת את כספם בחברה ידעו לנהל את המפעל כראוי, אם הם מומחים לכך, כדי לקבל פירות מתאימים ולהבטיח בכך את האינטרסים של המדינה.

אין זאת אומרת, שכל מי שירצה להיכנס לעבודת המפעל הזה יצליח. אינני מאמין שכרגע יכולה הממשלה ליהפך לבצל תעשייה זו ולהפעיל את המפעל בעצמה. אני יודע שישנם אנשים המאמינים בהתפתחות בלתי מוגבלת כמעט של האפשרויות לניצול אוצרות ים-המלח. הוועדה קיבלה תזכירים מאנשים שונים הרואים לפנייהם תכניות נרחבות מאד והמנבאים עתיד מזהיר לניצול אוצרות ים-המלח, כגון הוצאת מאגניזם, מיני מתכת וחמרים יומים חשובים עד מאד. ייתכן שנגיע לכך במרוצת הזמן, אך הדבר לא ייעשה בן-לילה, ואף לא תוך 10 שנים.

אני מציע איפוא לכנסת לקבל לתשומת-לבה את התנאים כפי שפירטתי אותם וכפי שנקבעו עליי ועדת הכספים.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

כפי שהודיע לי יושב-ראש ועדת-הכספים, הביעו שתי סיעות את רצונן להשתתף בדיון על התנאים לחידוש עבודתה של חברת האשלג או למסור הודעות בענין זה. הדיון יתקיים מחר.

ההון הנוסף מטעם החברה צריך להיות מובטח עד סוף שנת 1950. קבענו את התאריך הזה כתאריך אחי-רון, כדי שעד סוף השנה הזאת נדע אם החברה מסוגלת למצוא את ההון הדרוש ולמלא את התנאים שאנו דורשים ממנה לשם חידוש פעולתה.

כבר הזכרתי את בעיית המים המתוקים. כדי לש-טוף את החומר שנשאר כרוידים בבריכות בחזרה אל הים, השתמשו במים מתוקים. ישנן, כמובן, גם אפשרויות טכניות אחרות להרכת הבריכות, אבל הן מייקרות את הייצור. המים המתוקים בדרום ים-המלח באים מעבר לגבול הנוכחי בין מדינת-ישראל ומדינת-עבר-הירדן. על החברה להוכיח שהיא יכולה להשיג את המים המ-תוקים לצרכי המפעל בדרום ים-המלח, או להוכיח אפשרות אחרת להבטחת מהלכה התקין של העבודה. אם ת-שה כן, עליה להיות מוכנה גם לפעול לפי אותה-אפשרות אחרת. כפי שרמזתי, קיימת גם אפשרות-גנה אחרת, וכן קיימת האפשרות להשתמש במימי-הים. אהיה מודה, אבל דבר זה ייקר במידה ניכרת את הייצור.

לגבי על כך, שהחברה תפעל כרגע בדרום ים-המלח בלבד, בשטח הנמצא בתוך גבולות מדינת-ישראל, וגם תגש לחידוש המפעל בצפון ים-המלח, וכן לא תנהל שום משאומתן עם גורמי חוץ בענין זה, בלי אישור מוקדם של ממשלת ישראל.

ים-המלח נמצא בתחום שתי מדינות, כבר הזכרתי שהקונצסיה ניתנה בזמנה על-ידי שתי ממשלות. כיון שגם המים המתוקים צריכים לבוא משטחה של מדינת-עבר-הירדן, ולדעתי גם רצוי לקיים יחסי-שכנות הוגנים ולשמור על זכויות שנרכשו בעבר, הוסכם, שבמקרה שהזרמת המים המתוקים מעבר-הירדן תובטח ותוגשם, תשלם החברה לממשלת עבר-הירדן סכום מתאים, שעל גדלו תבוא הסכמה מצד ממשלת-ישראל.

הסעיף הזה טרם נוסח סופית ואולי יקבל ניסוח שונה במקצת, אבל תכנון הוא כפי שמסרתיו כאן. כאחד המצדדים — אם מותר לי לומר כך — לאמור בסעיף זה, חושב אני שיש לשמור על מידת ההגנות ביחסים עם עבר-הירדן ולעשות נסיון רציני לקשירת קשרי-שכנות טובים עם הארץ השכנה; יש צורך לשמור על הזכויות שהיו לה ולנסות לקיים אתה יחסים כלכליים הוגנים לטובת האובייקטים המשותפים לשתי המדינות.

יש עוד תנאי — שהמדינה השכנה הזאת לא תקים בחלקה היא מפעל מתחרה, אלא תראה במפעל זה, שאנו מדברים עליו, גם את מפעלה היא לניצול אוצרות ים-המלח.

החברה צריכה גם להשתתף בפחרון בעיית התחבורה, בזמנו הובאה התוצרת מסביבות יריחו, דרך כביש ירושלים, לנמל חיפה. אנו חושבים שהדרך היחידה כרגע לתחבורה נאותה תהיה לאורך כביש שיש לסלול מבאר-שבע, כורנוב, סדום. החברה צריכה להשתתף במחצית ההוצאות לסלילת כביש זה.

אם החברה תקבל את כל התנאים האלה, תצטרך להיכנס למשאומתן עם הממשלה על שינויים מתאימים ביחסים בין החברה ובין ממשלת ישראל, כדי להכניס את השינויים הדרושים בתקנות החברה ולהבטיח צאי-גות מתאימה לממשלה בהנהלת החברה. משאומתן זה צריך להיגמר עד סוף 1950. כן צריכה החברה לדעת, שייתכן שבמועד מסוים

ה. הודעת חברי-הכנסת ערי ז'בוטינסקי

מענין של חוק טכני לדרגה של עריכת מגילת קטרוג אדירה נגד כל הדור שראה את הזוועה ושתק. דרשתי שבשעת הביורור הזה יוברר לא רק תפקיד דם של ה"קאפוס", אלא שגם כולנו נעמוד לביורור. כל הענינים הללו אינם ענינים של העבר הרחוק, סכנת השחיטה עוד מאיימת עלינו, וחשוב ללמוד את העבר למען נדע מה דרכנו בעתיד. אני מאמין, שהעברה היתה פשע.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:
הודעתך יוצאת מגדר הודעה אישית.

ערי ז'בוטינסקי (תנועת החרות):
אני גם מאמין, שהסוכנות לא עשתה כל מה שהיה בידה לעשות.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:
גם ענין הסוכנות שנגעת בו חורג מתחום הודעה אישית.

ערי ז'בוטינסקי (תנועת החרות):
ולבסוף, אני מאמין שאנחנו הייבים לד.ר.ת. באים הקירה יסודית, למען ידעו מה עשינו בשנים הגרליות הללו. ושוב אני מביע את צערי אם נתקבל מרגע יושם מוטעה.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:
לפני שאנעל את הישיבה אתן את רשות-הדיבור לחברי-הכנסת ערי ז'בוטינסקי להודעה אישית.

ערי ז'בוטינסקי (תנועת החרות):
כנסת נכבדה. שרת-העבודה האשימה אותי שניצלתי את הזדמנות של העלאת זכרם של אחינו הנט-בחים כדי לסדר חשבונות ישנים.

אני סבור ששרת-העבודה אמרה את אשר אמרה מתוך אי-הבנה, ושאינן היא בעצמה אשמה באותה עבירה בה ניסתה להאשים אותי.

לכן ביקשתי את רשות-הדיבור, על מנת להביע כאן את צערי על אי-ההבנה — אם היתה זו אי-הבנה — שכאילו כרכתי במשפט אחד את פשעיהם המתועבים של הרוצחים עם הטעויות הפאטאליות שלנו. אולם, רצוני לחלוק על שרת-העבודה בדבר האשמתה, שכר אילו ניצלתי את הזדמנות העלאת זכר אחינו לשם סידור חשבונות ישנים.

לא העלו היום את זכרם של אחינו הנטבחים. היום דיברו על חוק חלקי הדן בנאצים, העלולים ליפול לידינו במקרה, וגם על "קאפוס". שר-המשפטים שהביא את החוק, דיבר בעצמו באריכות על ה"קאפוס" היהודים.

להיפך, אני שדרשתי כאן להעלות את השאלה

הישיבה ננעלה בשעה 22.20.